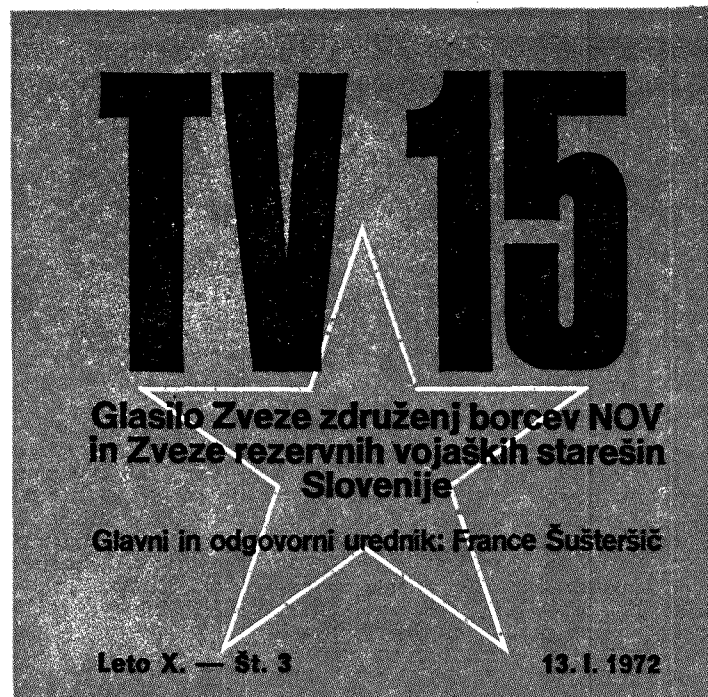

V nedeljo so se dali v Dražgošah fotografirati tudi preživelci udeleženci dražgoške bitke

Trideset let po dražgoški bitki

Te dni je preteklo trideset let od boja komaj za sedanjo pehotno četo močnega partizanskega bataljona z več tisoč nemškimi vojaki v Dražgošah. Letos pa je bil tudi petnajstič »Pohod po stezah partizanske Jelovice«, tako da nkrat praznujemo kar dva jubileja: zgodovinskega v spomin na boj in športnega v spomin na eno izmed prvih zimskošportnih prireditev pri nas, posvečeno negovanju revolucionarnih tradicij in krepitev obrambne moči.

Zaradi vsega tega je bilo letošnje proslavljanje še posebno slovesno in nekako decentralizirano na vrsto manjših proslav po raznih krajih Gorenjske. Tudi časovno prireditelji niso mogli raz-

Tovarišu Titu vso podporo

Poleg ostalih tekočih zadev so na nedavni seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor največ razpravljali o nalogah pri uresničevanju stališč, sprejetih na 21. seji CK ZKJ. O tem je podal uvodno besedo STANE GAVEZ, predsednik občinske konference SZDL Maribor. Med drugim je opozoril na razloge, zaradi katerih je prišlo do tako imenovanega nacionalizma na Hrvaškem in drugih negativnih pojavov. Seveda je pri tem govoril tudi prikazal nekatere slabosti tudi pri nas v Sloveniji in v drugih republikah, ki so se ali pa se še kažejo v obliki tehotkratizma, menagerstva itd. nato je razpravljalo o vlogi SZDL in v tej zvezi o sodelovanju v ZZB in drugih organizacijah pri uresničevanju ustavnih dopolnil ter o nekaterih najbolj perečih problemih v Mariboru. Odbor se je kot celota zavzel za vso podporo tovarišu Titu in za dosledno izpolnitev sklepov 21. seje CK ZKJ. Svojo odločnost so izrazili tudi v pozdravnem pismu, ki so ga s seje poslali tovarišu Titu. Razen tega so se zavzeli, naj ZZB kot politična organizacija še tesneje sodeluje z vsemi drugimi organizacijami.

Ob koncu seje pa so izvolili za novega predsednika komisije za vloge in pritožbe spomeničarja FRANCA MARKIČA-MILOŠA. D. M.

porediti vseh prvin proslavljanja na en sam dan.

Sklepna in glavna proslava je bila v vasi Dražgoše, kot je že tradicija. Za uspešnost organizacije ima poleg civilnih organizatorjev velike zasluge tudi vojska, ki je s svojo opremo ter izkušnjami naredila več, kot je marsikdo pričakoval. Svoje pa je prispevalo tudi imenitno vreme, ne prekoplo in ne premrzlo, z ugodnimi snežnimi razmerami za tekmovalce na smučeh. Še več, lahko zapišemo, da nam je bil jasni zimski dan, prvi po daljšem razdobju oblačnosti in megle, pravo doživetje.

Dražgoše so za prirejanje večjih zborovanj dokaj neprimerne. Cesta do njih je strma in ovinkasta. V zimskem času nastopijo težave zaradi zaledenosti. Tudi s parkirnimi prostori je stiska. Ljudem, ki pridejo od daleč, je treba pripraviti okrepcila, treba je pripeljati športno opremo. Končno pa je tudi prostora za zborovanje malo. Še najbolj primeren je prostor za novo šolo.

Zato je bila letošnja proslava, podobno kot prejšnje, prav tam. Šola je dala zavetišče raznim pisarnam, tam so se zbrali tudi tekmovalci s svojo opremo. Na dvorišču pa je bilo nekaj velikih vojaških šotorov. Poleg njih so vojaki pripravljali prigrizke za goste. V enem izmed šotorov so delili udeležencem boja v Dražgošah pred 30 leti in nagrajenecem drugo knjigo Ivana Jana o dražgoški bitki. Tik pred proslavo je to knjigo, izpopolnjeno z mnogimi novimi podatki in spoznanji, izdala Partizanska knjiga v Ljubljani.

Slavnostni govor je imel tovariš Vinko Hafner, eden izmed voditeljev osvobodilnega gibanja na Gorenjskem, zdaj podpredsednik IS Slovenije. Govoril je o pomenu dražgoške bitke, o značilnostih vstaje na Gorenjskem in o sedanjem političnem trenutku. Zlasti je poudaril pomembnost enotnosti med bivšimi borci, ki morajo vedno biti na

strani naprednih sil v naši družbi. Med govorom so vojaki s streljanjem, eksplozijami in raketami ponazorili vojno vzdušje.

Po govoru je bil krajši kulturni program, kjer so nastopili tudi dijaki škofoješke gimnazije.

Kmalu zatem so se zbrali ob zastavi preživelci udeleženci dražgoške bitke. Ni jih več veliko. Mnogi so žrtvovali svoje življenje še med vojno, drugi so po vojni postali žrtev svojih naporov, sicer pa je trideset let, kolikor jih je preteklo od Dražgoš, že razmeroma dolga doba. Marsikoga ni bilo na proslavo zaradi slabega zdravja oziroma strahu, da se mu zdravje ne bi poslabšalo. Ob pogledu na razmeroma majhno skupino preživelih pa si lahko mislimo, kako malo nas je še in kako nujno je potrebno poskrbeti za tiste, ki so še žive priče naše revolucije, da si kdaj pozneje naša družba ne bo mogla očitati brezbriznosti do njih, ki nikoli niso bili brezbrizni do skupnosti.

Po slavnostnem delu proslave se je začelo sklepno tekmovalstvo. Pisani vrvež okoli vasi, množica smučarjev in gledalcev... Med tekmovalci so bili tudi nekdanji partizani invalidi, taki, ki kljub zrelem letom še niso vrgli puške v koruzo in ki si s športom krepijo zdravje, letom in preživetim naporom navkljub.

Kljub udeležbi mnogih nekdanjih borcev, pa vendar lahko zapišemo, da je tudi letošnja dražgoška proslava že predvsem mladinska, kar je v duhu naših načel in potreb.

Zdaj, ko je proslava za nami, bodo pristojni razčlenili izkušnje in jih prihodnje leto upoštevali, da bo takrat prireditelj še popolnejša, kot je bila letošnja. Tako tudi mora biti, čeprav je že zdaj prireditev tradicionalna in čeprav imajo v teh krajih velike izkušnje pri zimskošportnih prireditvah tudi od prej. Prireditelj bo najbrž ostala tradicionalna tudi takrat, ko nas več ne bo in ko nas bodo povsod in povsem zamenjali tisti, ki vojne niso doživeli ali pa so bili takrat še otroci. Spomin na Dražgoše na začetku leta 1942 najbrž nikoli ne bo zamrl, živel bo kot simbol našega odpora nasilju. MP

PLENARNE SEJE REPUBLIŠKIH IN POKRAJINSKIH ODBOROV ZZB NOV

Jasna stališča borcev

PERO CAR — NOVI PREDSEDNIK ZZB NOV HRVATSKE

Minule tedne so bile po 21. seji predsedstva ZKJ plenarne seje borčevskih organizacij po vseh republikah (o seji RO ZZB NOV Slovenije smo že poročali). Borci so soglasno odločno podprli sklepe 21. seje predsedstva ZKJ in govor tovariša Tita. Hkrati so pregledali svoje vrste in storili potrebne organizacijske ukrepe.

Na plenarni seji republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske so poudarili, da republiški odbor poprej ni dovolj odločno nastopil proti kontrarevolucionarnim silam in da ni primerno upošteval dejanskih hotenj in odločnosti borcev ter posameznih borčevskih organizacij. Na tej seji so potrdili odstop dotodanjega predsednika republiškega odbora Ivana Šibila in izvolili za predsednika Pera Cara. Med razpravo so poudarjali, da je treba prenesti politično odgovornost posameznih članov predsedstva republiške organizacije. Šele potem bi

naj odločili, ali je treba prenehanje funkcije posameznikov imenovati odstop ali izključitev. Pomembna je tudi ugotovitev, da je naša družba med vsemi dosedanjimi krizami vselej našla dovolj moči, kar je treba pripisovati delavskemu razredu in naprednim silam ter tovarišu Titu, da smo vselej premagali popolnoma največje težave, potem pa nadaljevali svojo razvojno pot.

Na plenarni seji republiškega odbora ZZB NOV Srbije so manifestativno izrazili svojo enotnost ter soglasnost s stališčem tovariša Tita ter s sklepi 21. seje predsedstva ZKJ. Poudarili so, da bodo z vso odločnostjo v republiki preprečevali vsakršno rovarjenje proti naši samoupravni ureditvi in enotnosti jugoslovanske skupnosti. Onemogočili bodo v svojih vrstah nacionalistične pojave. Zavzemali se bodo za hitrejšo urejanje

Nadaljevanje na 2. strani

besede in dejanja

POMEMBNI USPEHI

V minulem letu se je nadaljeval uspešen razvoj naše dežele, za kar se je treba zahvaliti poštenemu delu naših delovnih ljudi. Očitno in ostro izstopanje gospodarskih problemov pogosto zastira tiste velike rezultate, ki jih dosegamo iz leta v leto. Kaj ni pomemben uspeh, da smo letos povečali industrijsko proizvodnjo za okrog 5 odstotkov, produktivnost dela za 6 odstotkov, da se je zaposlilo skoraj četrt milijona novih delavcev, da se veliko naših delavcev vrača na delo v domovino, da je začela delati vrsta tovarn, da smo izboljšali tehnologijo, zgradili deset tisoče stanovanj, postavili razne druge objekte itd. Vse to

prispeva k nenehno boljšim življenjskim razmeram naših delovnih ljudi.

Iz Titove novoletne poslanice

NEUSPOSABLJENI NASTOPAJO NA SVETOVNEM TRGU

Ugotoviti velja, da uvozne omejitve ne morejo trajno rešiti odprtih vprašanj. Kajti poglobljeni problemi so v strukturi neusklajenosti jugoslovanskega gospodarstva, v resnem zaostajanju razvoja domače surovinske in bazične industrije. Del problemov je prav tako neposredna posledica nerazumljivega liberalizma v uvozu in izvozu, ker je dovoljeno, da se lahko vsakdo ukvarja s to dejavnostjo. Zato se število zunanjetrgovinskih podjetij povečuje skorajda v geometričnem zaporedju, četudi vemo, da

skoraj devet desetlin teh podjetij kadrovske, organizacijske in finančne ni usposobljenih za kvalificirano nastopanje na svetovnem tržišču.

Komunist — 7. I. 1972

KJE JIH ČEVELJ ŽULI...

Saj je vsem že dobro znano, kaj se je zgodilo v Jugoslovanski kmetijski banki: v sumljivem poslu s sumljivim partnerjem so izgubili 1,8 milijona dolarjev. Ta afera je, kar je povsem naravno zelo razburila banko — tako kolektiv in njen izvršni odbor, partijsko organizacijo in vse voditelje. Toda kaže, da temeljni razlog vsega tega razburjenja ni toliko sam primer, marveč to, da se o tej dolgo skrivani tajnosti — javno piše in javno govori.

Borba — 5. I. 1972

ČE NI TOŽNIKA, NI SODNIKA

Če je davčna uprava brez inšpektorja, ni misliti, da bi lahko učinkovito odkrivali bogatenje, šušmarje in utajevalce davkov, pa četudi resolucije to zahtevajo.

V metliški občini je letos 70 odst. odmerjenih prispevkov izterjanih, smo pa na pragu novega leta. Med 1366 kmečki mi zavezanci davkov znaša skupna obremenitev s prispevkom za zdravstveno varstvo, katastrsko takso, krajevnim samopriskupkom in pavšalno odmerjeno skoknito 1.253.458 din. Pri 114 obrtnikih v občini, ki imajo po davčni evidenci okrog 2,5 milijona din dohodkov in malo nad 800.000 din davkov, je doslej plačanih le polovico obveznosti.

DOLENJSKI LIST — 6. I. 1972

dogodki tedna

■ Zvezni zavod za statistiko je objavil končne podatke o zunanjetrgovinski menjavi v lanskem letu. Lani smo izvozili za 27 milijard 208 milijonov dinarjev blaga, za 8 odstot. več kot prejšnje leto. Uvozili pa smo za 28 milijard in 792 milijonov, za 13 odstotkov več kot prejšnje leto. Primanjkljaj v zunanji trgovini se je lani povečal za dobrih 20 odstotkov. Decembra je znašal izvoz približno 3 milijarde 280 milijonov, to je bil največji mesečni izvoz po letu 1945. Decembra se je za 23 odstotkov povečala prodaja našega blaga v državah konvertibilnega območja. Decembrski uvoz pa je bil za 5 odstotkov manjši kot v istem mesecu 1970 in je znašal le 800 milijonov dinarjev. V poročilu so tudi navedeni podatki, da so se cene pri proizvajalcih in cene na drobno lani zvišale za približno 15 odstotkov, cene gostinskih storitev pa so porasle za dobrih 22 odstotkov. Tudi v decembru so cene še naraščale čeprav je že veljal odlok ZIS o zamrzitvi cen: cene pri proizvajalcih so narasle še za 0,6 odstotka, cene gostinskih storitev pa za 0,4 odstotka.

Novi generalni sekretar OZN Kurt Waldheim z ženo Elizabeto

Nadaljevanje s 1. strani

vseh družbenih zadev in pospeševali bodo dejavnost borbovske organizacije na vseh stopnjah.

Na plenarni seji republiškega odbora ZZB NOV Makedonije so med drugim tudi poudarili, kako velikega pomena je dandanes, da še mnogo bolj skrbno gojijo revolucionarne tradicije. Obravnavali so, kakšne naloge predvsem čakajo njihovo organizacijo glede na sklepe 21. seje predsedstva ZKJ. Poudarili so, da je njihova dolžnost ustvarjati pogoje za ustvarjalno dejavnost delavskega razreda in izobražencev, tako da bi v Makedoniji ne zaostajali za drugimi našimi narodi in svetom. Sprejeli so tudi smernice za delovni program republiškega odbora za njegovo sedanjo mandatno obdobje.

Na seji mestnega odbora ZZB NOV v Zagrebu je odstopil član predsedstva Zvonko Ivaković. Za novega predsednika mestnega odbora so izvolili Stipo Ugarvića. Med sklepi je med drugim rečeno, da je treba zamenjati vse funkcije, ki so izgubili zaupanje zaradi svoje neodločnosti in neiskrenosti do nacionalizma, šovinizma in separatizma. To velja zlasti za posameznike, ki so sodelovali pri javnih poročevalskih sredstvih, v šolskih in znanstvenih ustanovah ter v sodstvu. Pobej so opozorili na dr. Ivana Supka, češ da je nedopustno, da je na čelu zagrebske univerze, ker je priznal zakonite pravice vodstvu študentov, ki si je nasilno prisvojilo oblast in podprlo študentsko stavko.

Na seji predsedstva pokrajinskega odbora ZZB Vojvodine so med razpravo ožigosali novosadski list »Hid«, ki je nastopal sovražno proti naši skupnosti; grajali so, da dobivajo takšni listi denarno podporo, medtem ko 4. jul, glasilo ZZB NOV Jugoslavije, že več let ne prejema dotacije.

Na seji mestnega odbora ZZB NOV v Beogradu so ugotovili, da je bilo članstvo vselej pripravljeno sodelovati, da bi premagali slabosti v organizacijskih vrstah; izrazili so zlasti zadoščenje, da so bili ožigosani pojavi, ki so pomenili dejansko nevarnost za razvoj naše skupnosti in za pridobitev enotnosti in bratstva. Beograjska organizacija šteje kar 100.000 članov in med njimi je 32.000 članov ZK. Ta mogočna organizacija ima izredno pomembno vlogo v uresničevanju koncepcije vseljudske obrambe.

Zaradi naraščanja cen so bili lani življenjski stroški približno 15,6 odstotka višji samo v decembru pa so se zvišali za 1,3 odstotka. Na višje življenjske stroške so lani najbolj vplivale podražitve kuriva in razsvetljave.

■ Ob prisotnosti predstavnikov družbeno-političnega in gospodarskega življenja Slovenije so v Ljubljani izročili nagrade Borisa Kraigherja najuspešnejšim slovenskim gospodarstvenikom. Letošnje nagrade in diplome so prejeli: direktor industrije usnja na Vrhniki Anton Debevec, direktor mariborske Elektrokovine ing. Marko Dernovšek, direktor lesnega kombinata Novoles iz Novega mesta Jože Knez in generalni direktor združenega podjetja Iskra iz Kranja Vladimir Logar. — Ob obletnici smrti Borisa Kraigherja so na kraju nesreče na cesti Zagreb — Beograd, pri Sremski Mitrovici, predstavniki republiške skupščine Srbije, republiškega izvršnega sveta in družbeno-političnih organizacij Sremske Mitrovice, položili vence.

■ V zvezi z znanimi dogodki na Hrvatskem je odstopil podpredsednik zvezne skupščine Josip Djerdja, in sicer kot član delegacije SR Hrvatske v zboru narodov zvezne skupščine, s tem pa tudi kot podpredsednik zvezne skupščine. Pismene odstopne so predložili že M. Tripalo, J. Sarić in M. Rukavina ter M. Baće.

■ V prostorih zagrebskega uredništva »Borbe« je med poštnimi pošilkami iz Beograda eksplodiral zavoj — pekleni stroj, katerega žrtev je postal Ivan Gluić, dolgoletni član tega kolektiva. Do tragedije je prišlo v trenutku, ko je Gluić opravljal svoje vsakodnevno delo — razvrščal je dospelo pošto in držal v rokah paket, v katerem je bil podtaknjeni eksplozivni predmet. Strahovita eksplozija je Gluića na mestu ubila. Zapustil je ženo in pet otrok. Pošteni državljani se vprašujejo, kam taka zločinska dejavnost vodi...

■ V Bejrutu je bil tretji kongres KP Libanona, začeli so ga z internacionalo, ki so jo takrat prvič legalno igrali v arabskem svetu. Dogodek imajo za zgodovinski in brez primere v arabskem svetu, saj je libanonska KP edina zakonita komunistična stranka v tem delu sveta, in še to samo od avgusta lani, ko je libanonska skupščina z zakonom dovolila delo tudi tej stranki. Generalni sekretar libanonske KP Nikola Sau'i se je v kongresnem poročilu zavzel za krepitev demokracije v Libanonu in poudaril, da se bo njegova partija borila za oblast po mirni poti in s podporo večine. Kongres je na plenarni seji pozdravil tudi predsednik ZKJ, član ZIS, Mijetim Cvetanović, ki je med drugim poudaril, da imata Jugoslavija in Libanon kot sredozemski državi skupni interes v spreminjanju Sredozemlja v »morje miru«.

■ Skoraj petsto uglednih grških osebnosti je v sporočilu, ki so ga podpisali mnogi umetniki, upokojeni generali, politiki in javni delavci, zahtevalo, da se takoj izpustijo vsi politični zaporniki v Grčiji. V sporočilo je med drugim poudarjeno, da je to resno moralno vprašanje in da »molk ni rešitev za problem političnih zapornikov«.

■ Nekaj več kot tri milijone finskih državljanov je na volitvah izbralo 200 članov enodomnega parlamenta. Šlo je za predčasne volitve, ki jih je pred dvema mesecema sklical predsednik Kekkonen, potem ko se štiri stranke sredinske vladne koalicije niso mogle dogovoriti o vladnem programu.

■ Švedski premier Palme je izjavil, da je kmalu mogoče pričakovati, da bo Švedska vzpostavila diplomatske odnose z republiko Bangla Deš. Pogoj za to priznanje je, po njegovih besedah, da na ozemlju Bangla Deša ni tujih čet. Švedska se bo o tem priznanju posvetovala tudi z drugimi skandinavskimi državami.

■ Vzhodnopakistanski begunci se pospešeno vračajo v domovino. Računajo, da je begunska taborišča na ozemlju Indije zapustilo že kakih milijon ljudi. Ko bodo zahodnopakistanske oblasti izpustile še jka Mudžiburja Rahmana, se bo število beguncev, ki se bodo želeli čimprej vrniti v domovino, verjetno še močno povečalo. Po uradnih indijskih podatkih je na indijskem ozemlju še vedno 8 milijonov 900 tisoč vzhodnopakistanskih beguncev.

■ Oborožene sile vseh treh rodov egiptovske armade so končale manevre, na katerih so preizkušale svojo ofenzivno sposobnost in ki so trajali sedem dni. Vojni minister general Sadak, ki je vodil manevre, je izjavil, da je zadovoljen z veliko sposobnostjo in z visokim borbenim duhom oficirjev in vojakov.

politični razgledi

Novoletna darila

Med mednarodnimi novoletnimi »darili« izstopajo predvsem tri: novi pakistanski predsednik Ali Buto je novorejeni državi Bangla deš podaril njenega priljubljenega voditelja Mudžiburja Rahmana, ameriški predsednik Nixon je Izraelcem podaril novo pošiljko »phantomov«, malteški premier Dom Mintoff pa je Britancem podaril njihove čete, ki so dolga leta držale stražo severnoatlantskega pakta v Sredozemlju. Pomen teh treh »daril« je sila različen.

Ali Buto je naposled izpustil Mudžiburja Rahmana brez vseh pogojev. Slavnemu vzhodnopakistanskemu voditelju, ki je bil svojčas kamen spotike v sporih na indijskem podkontinentu, je nenadoma postal simbol novih, pomirjevalnih tokov. Deloma se je vojna med Indijo in Pakistanom začela tudi po njegovi krivdi. Ko je kot voditelj lige Avami oziroma ljudske zveze z velikansko večino zmagal na volitvah v Vzhodnem Pakistanu, je sprožil plaz osamosvojitvenih želja med dolga leta zapostavljenimi prebivalci vzhodnega dela pakistanske države. Znašel se je v zaporu, sledilo je maščevanje zahodnopakistanske vojske nad vzhodnopakistanskim prebivalstvom, ki je organiziralo svoje osvobodilno gibanje »Mukti bahinik, to pa se je povežalo z Indijo, od nekdanjega klonjenega separatističnim željam ondotnega prebivalstva.

Ko je izbruhnila vojna, je Indija izjavljala, da je pripravljena na premirje samo pod pogojem, če Zahodni Pakistan izpusti Mudžiburja Rahmana. Bil je seveda samo simbolični pogoj, kajti orožje je v tem času že po svoje urejalo položaj na podkontinentu. Nastala je nova država, s svojo vlado, s svojimi prvimi predstavništvimi v tujini. In vloga Mudžiburja Rahmana se je nenadoma spremenila: zdaj naj bi pomagal zgladiti nasprotja, ki jih je vojna še bolj zaostrila.

Takoj po svoji osvoboditvi je s tem tudi začel: najprej je odšel v London, kjer se je sestal z britanskim premijerom, bil nato slovesno sprejet v New Delhiju, nato pa se je vrnil domov. Pred odhodom pa je imel razgovore z zahodnopakistanskim predsednikom Alijem Butom, s katerim je najbrž razpravljajal o novih odnosih med obema deloma nekoč enotne pakistanske države. Kot kaže, pomeni Rahmanova izpustitev začetek novega, mirnejšega obdobja na indijski podcelini.

Povsem drugačen pa je pomen drugega novoletnega »darila«, Nixonove obljube o novi pošiljki »phantomov« Izraelu. Vse doslej so Američani zavračali s pošiljko teh sodobnih vojaških letal, ker so jih uporabljali kot adut v reševanju bližnjevzhodnega spora: z njim so lahko pritiskali na Izrael, da je bil popustljivejši do novih diplomatskih pobud. Ta adut je zdaj torej odpadel. Zakaj?

Američani sami zatrjujejo, da ravnovesje na Bližnjem vzhodu ni bilo porušeno in zato odločitve o novi pošiljki

»phantomov« ni moč razlagati z utrjevanjem bližnjevzhodnega vojaškega in političnega ravnovesja. Res da je Sovjetska zveza v zadnjem času poslala v Egipt nova letala in rakete, a kljub temu je značna premoč Izraelcev še vedno očitna.

Nova pošiljka »phantomov« spada bolj v okvir »globalnega« ravnovesja med obema velikima silama: gre za ravnovesje njihovih vplivov na celotnem svetovnem političnem prizorišču. Američani namreč menijo, da so si Sovjeti po indijsko-pakistanski vojni povečali vpliv na indijski podcelini in da je zato nujno, da si ga Američani okrepijo na drugem koncu — na vnetljivem Bližnjem vzhodu.

Koliko to pomeni za mirno ureditev tega nevarnega mednarodnega spora, je popolnoma jasno. Res je sicer, da je Egipt v zadnjem času znova vložil vse svoje napore za diplomatsko rešitev spora z Izraelom, res je tudi, da se Jarring vrača na bližnjevzhodno prizorišče, res pa je spet, da se položaj ob Sueškem prekopu že tako zaostril, da bi lahko samo majhna iskra sprožila neusmiljeno vojno.

In tu je naposled še tretje novoletno »darilo« slovo britanskih čet s strateškega sredozemskega otočka Malte. Malteški premier Dom Mintoff je očitno sklenil iti do kraja. Tik pred Novim letom je postavil londonski vladi ultimatum, po katerem morajo britanske čete zapustiti otoško oporišče do 15. januarja, če Britanci niso pripravljeni plačati novega denarja. Mali sredozemski otok je nenadoma spet stopil v ospredje: poročali so, da so na njegovem letališču začela pristajati libijska transportna letala s tovari streliva in orožja. Britanci so se začeli izseljevati. A vse kaže, da se dokončno Malto le še niso odpovedali. Menda naj bi jim zdaj v plačevanju nove zahtevane odškodnine za oporišče pomagali Američani. Po sredi je nenehni strah: po odhodu čet pakta NATO bi se v malteških pristaniščih kaj lahko vsidrale ladje sovjetskega črnomoškega ladjevja. In tako bi bilo znova porušeno — ravnovesje dveh vojaških blokov.

Pri vsem tem rušenju in utrjevanju strateških ravnotežij se vse bolj izgublja najbolj dragoceno načelo mednarodne politike: pravica narodov do enakopravnega sožitja v mednarodni družini držav, do samostojnega odločanja v svoji politiki, pravica do miru in varne prihodnosti. Kajti navsezadnje Bangla deš ni »strateški privesek« te ali one velesile, ampak država, ki je nastala po volji svojega naroda. Bližnji vzhod ni arena za merjenje moči velikih sil, ampak domovina različnih narodov, ki bi radi v miru gradili svoj gospodarski razvoj, in Malta ni strateško križišče v Sredozemlju, ampak otok, ki živi od turizma in ladjedelništva in ki si želi enakopravnosti za svoj napredek.

To so stvari, ki jih pri teh treh novoletnih »darilih« nikakor ne smemo pozabiti.

KOMENTATOR

NIXONOV NOVOLETNI IZLET

Mladi tekmovalci (posnetek s tekmovanja za memorial 3. bataljona Prešernove brigade 15. decembra 1971.).

Skrunilci spomenika – varni pred policijo

Občinski odbor v Nabrežini je imel 31. decembra sejo in je izdal sporočilo: »Z globoko žalostjo in ogorčenjem je odbor ugotovil, da je fašistična drhal onesnažila spomenik padlim za svobodo v Nabrežini; obžaluje in obsoja gnusno dejanje nebrzdanega nasilja in blazne neodgovornosti, ki je povzročila splošno zgražanje in užalila vse prebivalstvo občine. Občinski odbor obsoja storilce vandalskega dejanja, ki zasluži vse zaničevanje, in zahteva, naj zlikovce takoj izsledijo ter strogo kaznujejo. Odbor zahteva, naj pristojna oblast poskrbi za uspešnejše nadzorovanje...«

Gnusno početje umazancev, ki se podpisujejo s kratico A. N., je zbudilo na Tržaškem pravi vihar ogorčenja in protestov. Primorski dnevnik je prejel izjavo občinskih odborov v Nabrežini in Zgoniku. Deželni svetovalec dr. Štoka, je v deželnem svetu zahteval odgo-

vor na svoje vprašanje. Nabrežinski občinski odbor je poslal protestno pismo vladnemu komisarju in prefektu dr. Abresciji in deželnemu predsedniku dr. Berzantiju. Vsi odločno zahtevajo, naj oblasti stopijo skrunilcem spomenika na prste. Ogorčenje je toliko hujše, ker policija še zmeraj »ni izsledila« storilcev, čeprav ni nobena skrivnost, da ji je dobro znana skupinica, ki se skriva za kratico A. N.

Ljudje se vprašujejo, kaj dela policija. Primorski dnevnik piše, da fašisti niso nikoli tako predrzno nastopali kot zdaj. Vprašuje se, ali državna, predvsem policijska oblast ravna drugače kot pa krajevne ustanove, ki odkrito izpričujejo svojo protifašistično usmerjenost. Primorski dnevnik ugotavlja, da policija pozna vse člane protiusstavne fašistične teroristične organizacije A. N. — a storilcev še »ni izsledila«.

Uskladitev vojaških pokojnin

Ob koncu leta so na sejah zbora narodov in socialno-zdravstvenega sveta zvezne skupščine sprejeli spremembe in dopolnitve temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju; po teh novih predpisih je urejeno uravnavanje pokojnin vojaških upokojencev po plačah aktivnih vojaških oseb ustrežajočih činov oz. razredov decembra 1971.

Uskladitev bo veljala za vse pokojnine — starostne, invalidske in družinske — uveljavljane do konca leta 1971.

Preberite tudi to

V zvezi s sprejetimi spremembami in dopolnitvami zakona o vojaških vojnih invalidih se mnogi zanimajo predvsem za novost, da pripada dodatek za postrežbo in tujo pomoč tudi vojaškim vojnim invalidom III. in IV. skupine.

Da ne bo nejasnosti in nepotrebnega poizvedovanja, sporočamo vsem, da se to nanaša samo na tiste vojaške vojne invalide, ki jim je priznana invalidnost po 4. členu zakona. Prvi odstavek tega zakona pa pravi:

»Pravice po tem zakonu se priznajo tudi v primeru, če gre za bolezen, ki jo je imel invalid že prej, pa se je v vojni poslabšala, ali za bolezen, za katero ni mogoče zanesljivo sklepati, da je nastala zaradi vojnih naporov, pač pa je mogoče sklepati, da so vojni napori precej vplivali, da se je poslabšala.«

Po tem členu je invalidnost priznana vojaškim vojnim invalidom enkrat za vselej in so bili nekateri ocenjeni tudi kot invalidi III. in IV. skupine. Ker pa se je marsikateremu od teh stanje po več letih tako poslabšalo, da mu je potrebna tuja pomoč, a invalidnosti po zakonu ni mogoče zvišati, je uvedena sedaj pravica do tega dodatka tudi za te invalide.

O zvišanju invalidnin za približno 20 % bo v smislu določil zakona odločal zvezni izvršni svet. Zato višina teh za leto 1972 sedaj še ni znana.

V. M.

Ta uskladitev zagotavlja enotno določanje vojaških pokojnin in stalno razmerje med njihovimi stopnjami. Pomeni izenačenje vseh vojaških pokojnin, veljavnih do konca leta 1971, s pokojninami, kakšne bodo vojaški zavarovanci dosegli v tem letu (1972). Novi predpisi odpravljajo razlike med vojaškimi pokojninami, ki so bile določene poprej v različnih obdobjih; poslej se namreč pokojnine določajo na isti pokojninski podlagi — po plačah, veljavnih decembra 1971. Prav tako se odpravljajo razlike, ki so nastajale, ker so republike za nenake odstotke uravnavale pokojnine glede na gibanje življenjskih stroškov.

Ta uskladitev vseh dosedanjih pokojnin omogoča, da bodo vojaški zavarovanci ob uveljavitvi nove pokojninske ureditve — ki bi morala začeti veljati začetek leta 1973 — uveljavljali svoje pravice na isti ravni.

Vojaške pokojnine so bile poprečno zvečane za 24 odst. Nove pokojnine veljajo od 1. januarja 1972; določene so takole:

	osnovna plača z armadnim dodatkom pokojninska osnova	poč. 1. 1. 1972 (85 % pod. osnove)
polkovnik	3725	3166,25
podpolkovnik	3290	2796,50
major	3010	2558,50
kapetan I. raz.	2710	2303,50
kapetan	2440	2074
poročnik	2280	1938
podporočnik	2120	1802
zastavnik	2345	1993,25
starejši vodnik I. raz.	2155	1831,75
starejši vodnik	2030	1725,50
vodnik I. razreda	1775	1508,75
vodnik (s 3. leti sl.)	1690	1436,50

Pokojnine so obračunane brez družinskih dodatkov in dodatkov, ki so jih posamezne vojaške osebe prejemale pred odhodom v pokoj.

(Po »A. jul«)

INVALIDNINE, BORČEVSKÉ POKOJNINE IN DRUGO

Kaj je bilo izboljšano v letu 1971

Uredništvo glasila ZZB NOV Jugoslavije »A. jul« je v prvi letošnji januarjski številki priobčilo pogovor svojega urednika z zveznim sekretarjem za delo in socialno politiko Vukom Dragaševićem. Iz njegovega odgovora na postavljena vprašanja posnemamo:

■ Osebné invalidnine so bile lani zvišane dvakrat in to 1. januarja 1971 za 72 odstotkov v primerjavi s letom 1970, a od 1. oktobra 1971 dalje za 23 odstotkov v primerjavi s prejšnjim zneskom.

■ Družinska invalidnina je bila zvišana na 1200 dinarjev letno nasproti 144 dinarjem v letu 1969, kar pa še ni dovolj, toda relativno je to zvišanje zelo pomembno. Hkrati je bil zvišan dodatek za so-živalca od 24 dinarjev v letu 1969 na 60 dinarjev v letu 1971. To zvišanje je bilo izvedeno postopoma — deloma v letu 1970, a deloma v letu 1971. Prav tako je treba omeniti zvišanje dodatka za tiste, ki se sami preživljajo. Ta dodatek se je zvišal od 100 dinarjev mesečno v letu 1970 na 150 dinarjev v letu 1971.

■ Minimalne borčevske pokojnine so

bile tudi v letu 1971 usklajene na temelju zvišane borčevske dodatka.

■ Od 1. januarja 1971 dalje so bili urejeni minimalni prejemki borcev — nosilcev »Partizanske spomenice 1941« na temelju pokojninskega zavarovanja na ta način, da so jim bile določene pokojnine na ravni poprečnih osebnih dohodkov v Jugoslaviji iz prejšnjega leta. Nosilec Partizanske spomenice 1941, ki niso imeli niti te minimalne pokojnine, so bili zagotovljeni prejemki v višini 85 odstotkov poprečnega osebnega dohodka z prejšnjega leta.

■ Vsi nosilci Partizanske spomenice 1941 so dobili pravico do kopališkega in klimatskega zdravljenja, a letno nadomestilo so jim zvišali od 1000 na 1500 dinarjev.

■ Pred kratkim je bila sprejeta uredba, po kateri so osebam, odlikovanim z redom narodnega heroja in Karadjordjeve zvezde z meči, zvišali letne prejemke od 120 dinarjev na 1500 dinarjev.

■ Konec leta 1971 pa so že bile sprejete tudi izboljšave za leto 1972.

K. Z.

Osvobodilna vojna v Jugoslaviji Na življenje in smrt Desant na Drvar Vojna na Balkanu Kri na kamnu Zgodovina gestapa Roparski zaklad

In še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime:

Naslov:

»TV-15«
p.p. 598.
61001 Ljubljana

Pošta:

Podpis:

(Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice — naročnino bom sam nakazal)

Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista. Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije! TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

ob tabornem ognju

Sin Neže Selak – ne živ ne mrtev

Na pročelju zadružnega doma v Bučki na Dolenjskem je vzidana črna marmornata spominska plošča z vkle- sanimi imeni padlih borcev in žrtev fašizma. Ploščo je vzidalo ZB NOV v Bučki. Pred ploščo šolska mladina vsako leto počasti z žalno slovesnostjo žrtve druge svetovne vojne.

Med imeni na tej plošči je tudi Alojz Selak. Človek s tem imenom je bil doma v zaselku Sele pri Gornjih Raduljah. Jeseni 1944 ga je požrl krematorij v taborišču Dachau.

Selakova družina je bila zmeraj revna. Živela je že pred vojno v leseni bajtici. Bilo je šest družinskih članov in večkrat so stradali kot pa ne. Oče in mati sta se kot dninarja ubijala, da sta preživela štiri otroke. Otroci so odhajali po svetu za kruhom sproti, brž ko je ka-

teri odrasel. Najstarejši sin, Lojze, je nekaj let pred začetkom vojne delal v tovarni v Železni Kapli. Tudi Selakovo družino je okupator izgnal leta 1941 kot mnoge druge v Zasavju. Lojze, ki je ostal še na delu na Koroškem, je obiskoval starše v taborišču in si dopisoval z njimi do marca 1944. V pismu marca 1944 jim je omenil, da jim najbrž piše zadnjič, češ da pojde k partizanom. Potem pa so prejeli nemško napisano pismo novembra 1944 — iz Dachaua, malo pred tem, ko je Lojze zgorel v krematoriju. Domačin iz Gornjih Radulj, ki je bil z Lojzetom skupaj v taborišču, je Selakovim po vojni povedal, da je Lojz umrl. Ta človek pa zdaj tu di ni več živ.

Lojzetovi starši so po vrnitvi v domovino hoteli uveljaviti pravico, ki jo imajo družinski vojni invalidi. Kot dokaz, da je bil Lojze v taborišču, so imeli Lojzetovo pismo. Selakova pa te pravice nista mogla uveljaviti, ker je edina priča, ki je bila z Lojzetom v taborišču, tedaj že umrla. Pred leti je naš list objavil potzvedbo, da bi se oglasile priče, če je še kdo živ, ki je bil tedaj z njim v taborišču, ali ki bi vedel kaj drugega o Lojzu. Oglasil se ni nihče. Tudi iz Železne Kaple, kjer je Lojz delal, niso prejeli nobenega odgovora od organizacije koroških borcev. Na prošnjo Neže Selak je zvezni sekretariat za zunanje zadeve poslal vlogo naše-

mu veleposlaništvu na Dunaj. Čez nekaj mesecev je Neža dobila sporočilo od našega konzulata v Celovcu, da ni bilo mogoče dobiti nobenih podatkov o tem, kdaj so Lojza zaprli, kakor tudi ne o njegovi dejavnosti kot političnem aktivistu na Koroškem.

Neža je pri pristojnem sodišču vložila zahtevek, naj bi njenega sina Lojza razglasilo za mrtvega. Toda sodišče ji ni moglo ustreči, ker mati ni imela nobenih predpisanih dokazov o smrti svojega sina. Tako njen sin ni mrtev in ne živ. Sama pa je tudi na pol živa, kar je razumljivo, saj je težko živeti brez dohodkov. Ime Alojza Selaka je še vklesano v spominsko ploščo. Ko so ga vklesali, tega pač niso storili kar tako, marveč na podlagi nekega pričevanja. Zdaj pa priča ne živi več ter tako ne more znova pričati. Po črki zakona tisto vklesano ime ni dokaz... Neža zato ne more dobiti priznane invalidnine. Zakon je — zakon. Ali bi ga kršili, če bi, recimo, kljub vsemu le verjeli, da je Alojz Selak mrtev, in to tudi uradno priznali brez vseh tistih predpisanih dokazov? Ali ne bi bilo prav, če bi nesrečni materi, zgorani ženi končno začeli izplačevati tiste dinarčke? Neža ima že nad osemdeset let. Uvrstili so jo med tako imenovane občinske socialne podpiranke, da se neka- ko prebija z miloščino.

Zmagovalna ekipa. Od leve proti desni: Vlado Pantelič, Jože Ravbar in Aleksander Lovrenčič ml.

ŠEMPETER PRI GORICI

BORCI NOV IN STRELCI ORGANIZIRALI TEKMOVANJE

V delovni organizaciji »Vozila« Gorica v Šempetru pri Gorici prizadevno deluje sekcija ZB in SD, ki je bila ustanovljena lani. Ti organizaciji sta se sporazumeli, da v počastitev dneva JLA in 30. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov organizirata strelsko tekmovanje z zračno puško za prehodni pokal »22. DECEMBER«. Na tekmovanje so povabili kar 10 ekip iz JLA, splošne postaje milice, mejne milice, carinske službe in RVS. Ti organizaciji sta prvi v obliki, ki sta organizirali tekmovanje tako mešanih ekip.

Pred dnevom JLA se je v Novi Gorici zbralo 9. ekip (vse razen carinske službe) in se pomerilo v tekmovanju z zračno puško za 20 strelj za oceno in 5 poizkusnih. Predsednik sekcije ZB Venčeslav Ličar, ki je tudi predsednik SD »Vozila« Gorica, je vse navzoče prisrčno pozdravil, vendar jim zaželel prijetno praznovanje, nato

pa dejal, da bo to tekmovanje od slej naprej tradicionalno ter se bodo ekipe JLA, milice, carine in RVS srečale vsako leto ob prazniku JLA in se potegovale za prehodni pokal.

Na začetku tekmovanja je kazalo, da bo konkurenca zelo ostra. Kmalu pa so bili RVS iz Nove Gorice v nadmočni konkurenci. Nastrelili so kar 512 krogov od 600 možnih in tako pustili drugo plasirano ekipo postaje milice Nova Gorica za 61 krogov zadaj. Tretje mesto si je za 444 krogi priborila ekipa organizatorja tekmovanja. Med posamezniki so bili najuspešnejši Aleksander Lavrenčič ml. — 174 krogov od 200 možnih, Jože Ravbar — 170 in Vlado Pantelič — 168 krogov, vsi člani RVS in Nove Gorice. Ekipa RVS iz Nove Gorice je za leto 1971 osvojila prehodni pokal »22. decembra«, vsi trije člani pa so prejeli lepe diplome.

ZB NOV DOBIL PRAPOR

Združenje borcev v Šempetru se je že več let pripravljalo na razvitje svojega stanovskega prapora, toda ni bilo finančnih sredstev. Prizadevnem UO ZB pa je uspelo izposlovati 300.000 SD v ta namen. Razvitje prapora je bilo na slavnostni akademiji ob prazniku JLA in 30. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov. V pestrem kulturnem programu ob tej priložnosti, so nastopili učenci nižje glasbene šole, učenci osnovne šole, baletna skupina, recitatorji in Goriški oktet.

Predsednik SZDL Gabrijel Leban je v

imenu te organizacije kakor tudi drugih družbeno političnih organizacij Šempetra izročil prapor, ki ga je prevzel predsednik ZB Janko Fišer. Oba govornika sta izrazila željo, naj bo prapor ponos ne samo borcem NOV, ampak tudi bodočim rodovom. Tov. Fišer se je prisrčno zahvalil delovnim organizacijam »Vozila«, »Mehanične delavnice«, »Grosist Gorica« in »ČZP Nova Gorica«, ki so ZB finančno podprle in tako omogočile razvitje prapora.

L. KOTAR

ZAGORJE OB SAVI

PROSLAVA IN NAPREDOVANJA

V zasavski občini Zagorje ob Savi so letos še posebej slovesno proslavili 22. december — dan JLA. V združenje rezervnih vojaških starešin je bilo že v nedeljo, 20. decembra, tekmovanje ekip številnih delovnih organizacij in športnih društev v streljanju z vojaško puško, kjer se je najboljši izkazala ekipa Energoinvest-Varnost Zagorje. V ponedeljak so se v streljanju z zračno puško pomerile mladinske in šolske ekipe. Najboljši so bili mladi bodoči rudarji Rudarskega šolskega centra Zagorje. Obe najboljši strelski ekipi sta prejeli pokal v trajno last, po trije najboljše posamezniki pa lepe knjižne nagrade.

V tork, na predvečer praznika, so pripravili v gledališki dvorani delavskega doma svečano akademijo. V kulturnem programu so sodelovali moška pevka zbora »Loški glas« in Svoboda Elektraporcelan Izlake, zagorska delavska godba, domači

vokalno-instrumentalni ansambel »Veseli Zasavci« in gojenci glasbene šole. O nastanku, razvoju in pomenu JLA je spregovoril sekretar občinske konference ZK Zagorje ob Savi Miloš Prosenc. Predsednik občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin občine Zagorje ob Savi Jože Očepek pa je zatem objavil napredovanje rezervnih vojaških starešin v tej revirski občini. Imenovanih je bilo 61 vodnikov, 206 vodnikov I. razreda, 4 starejši vodniki, 8 starejših vodnikov I. razreda in 2 zastavnika, poleg teh pa še 28 poročnikov, 17 kapetanov, 8 kapetanov I. razreda in 3 majorji.

Pred svečano akademijo pa so v avli delavskega doma odprli zanimivo razstavo fotografij z manevrov »Svoboda 71« in fotografij partizanskih enot občine Zagorje ob Savi, ki si je ogledalo veliko število občanov.

RADOVAN PALČIČ

JESENICE

DOKUMENTACIJA O ŽRTVAH NACIZMA

Komisija za internirance, zapornike in deportirance pri občinskem odboru ZZB NOV na Jesenicah je pregledala obširno gradivo o preganjanju naših ljudi med vojno. V to delo so vložili mnogo truda, da so ga korenito opravili. V ta namen so zlasti skrbno pregledali okupatorjeve zapisnike v begunjskem muzeju, Stane Tušar, kostos oddelka za NOB pri tehničnem muzeju jeseniške železarnice, je na splošno končal to delo in ga zajel v obširno dokumentacijo.

Iz te dokumentacije vidimo, da je šlo skozi begunjske zapore 1435 ljudi sedanje jeseniške občine. Mnogi izmed njih so bili poslani potem v koncentracijska taborišča. Iz Sentvidca nad Ljubljano, kjer je bilo zbirno taborišče za izgnance, je šlo 480 občanov jeseniške občine, skozi Goričane pri Medvodah pa 424. Pri tem pa niso vsi otroci, ki jih ni bilo malo.

SREČKO SORLI

DOLENJSKE TOPLICE

PRIZNANJA NAJBOLJŠIM V ZRVS

Pred koncem lanskega leta so v vojašnici Milana Majcna v Bršlinu pri Novem mestu podelili priznanja in nagrade najboljšim organizacijam ZRVS v novomeški občini. Občinska organizacija ZRVS Novo mesto je namreč v počastitev 30-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in 30-letnice ustanovitve naše JLA razpisala posebno tekmovanje, ki je imelo precejšen odmev.

Organizacije so se razvrstile takole. 1. ZRVS Dolenjske Toplice 1933,50 točk; 2. ZRVS Bircna vas 1853,08; 3. ZRVS Mirna peč 1115,14; 4. ZRVS Žužemberk 1022,04; 5. ZRVS Šmarjeta 1009,80; 6. ZRVS Novo mesto-desni breg 877,27 itd.

Organizacije so dobile nagrado v vrednosti 3.000 dinarjev.

Ob tej priložnosti so dobili še posebna priznanja tile tovariši: Anton Bartole — Dol. Toplice, Alojz Bolte in Franc Platan — Bircna vas; Milan Ivković — Mirna peč; Zdenko Pečar in Jože Kocmur — Žužemberk; Vinko Šušteršič — Šmarjeta; Franc Taborski — N. mesto-desni breg, Roman Česlesnik — Škocjan; Venceslav Mervar in Aleš Kulovec — Straža; Ivan Kralj in Matevž Franko — Brusnice; Franc Dragman in Franjo Bončina — Bršlin; Mirko Lovko in Alojz Božič — Stopiče ter Milorad Dimitrič — Novo mesto-levi breg. S. DOKL

GRADITELJI — PRESKRbite SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22.833, CENTRALA 23.085, KOMERCIJALA 20.965
OBRAČUN: VČ 22.833, BRČO 20.888, OPEKA 22.942, INČOP 51.84
TEKČI RAČUN: PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse opečne izdelke preko cele zime. V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce 2, telefon šte. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon šte. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telefon šte. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava!

Imeli smo ljudi

Slavko Repe

Z globoko žalostjo smo se poslovili od našega dragega pevca, člana Partizanskega invalidskega pevskega zbora in večkratnega predsednika. Dolgo je trpel, tako da se zadnja leta ni mogel udeleževati naših pevskih nastopov. — Vojna leta so bila zanj obdobje hudega trpljenja. Okupator ga je zaprl že maja 1941; bil je v celici talcev. Pozneje so ga z družino vred izgnali v Srbijo. Brž ko se je vrnil v domovino, je odšel k partizanom. Zaradi hudih naporov se je moral hudo izčrpan zdraviti v partizanski bolnišnici do spomladi 1944. Tedaj ga je tovariš Pahor uvrstil v snujoči se partizanski invalidski pevski zbor. Slavko je pel res v pravem pomenu besede »z dušo«. Bil je tudi prvi komisar našega pevskega zbora. Tudi po osvoboditvi je kljub težavi in odgovorni službi vselej našel čas še za naš zbor. Večkrat smo ga izvolili za predsednika. Z mislijo in s srcem je bil pri nas, ko ga je bolezen za dolgo priklenila na posteljo. Težko je najti primerne besede, da bi se mu zahvalili za vse, kar je storil za naš zbor. Poslovili smo se od njega s pesmijo, a grla nam je stiskala bolečina.

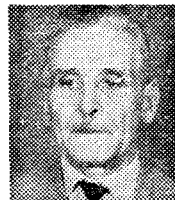
Ivan Švarc

Prejšnji mesec smo ga pokopali v Podkrajju pri Sošanju. Rodil se je leta 1901 v obrtniški družini v Sošanju. Ze mlad je začel sodelovati v naprednih prosvetnih društvih. Kot narodno zaveden in napreden mlad človek je delil usodo z našimi naprednimi ljudmi pred vojno, tako da so tudi njega poslali v taborišče v Ivanjci. Kot vojak stare jugoslovanske vojske je bil Švarc ob začetku vojne ujet. Brž ko je jeseni leta 1941 prišel iz ujetništva, se je pridružil borcev Tomšičeve brigade. Po vojni mu usoda ni bila naklonjena; umrl je kot samotar in žrtev neurejenega življenja. — V imenu velenjske občine, soštanjske krajevne skupnosti in ZB NOV Soštanj se je od njega poslovil na pogrebu Miloš Volk.

Amalija Matelič

Tudi ona je bila partizanska mati. Doma je bila v Jevščaku. Rodila se je pred 81 leti v narodno zavedni družini Soštarijev v Ovslh. V Jevščaku, kamor se je Amalija pridovala, je bila med vojno zibel partizanstva na Kobariškem. Bila je

mati desetih otrok, ki jih je vzgojila v naprednem duhu. Ze jeseni je začela delovati kot prva članica v OF. Pozneje je pritegnila v osvobodilno gibanje vso družino. Poleti 1943 so jo Italijani odgnali v videmske zapore z dvema hčerškama in šestnajstletnim sinom. Pozneje, do italijanske kapitulacije, je bila v tržaških zaporih. Po vrnitvi iz zaporov je še bolj vneta sodelovala v osvobodilnem boju z vso družino. Na njenem domu je bila prva partizanska šola na Kobariškem. Tam so se vrstila tudi razna zasedanja, seje, zbori. V hiši so imeli skrivno sobico, kjer so se zdravili številni partizani. — Vsa ta dejavnost ni mogla ostati popolnoma skrita. Zato so Nemci in domobranci januarja 1945 zaprli Amalijo in hčerki, ki sta bili že poprej z njo zaprti. Amalijinega moža so tedaj tako pretepili in ga pahnili po stopnicah, da je čez nekaj mesecev umrl, ker ni mogel več ozdraveti. — Amalija je bila za svojo izredno dejavnost in požrtvovalnost odlikovana in priznani so ji posebno pokojnino. Uživala je splošno spoštovanje, kar je pokazal zelo lep pogreb. Ob odprtem grobu se je v imenu številnih borcev in aktivistov od nje poslovil bivši okrožni aktivist Ivan Kurinčič-Hajduk. — Naj ji bo lahka domača zemlja!

Jože Mešiček

Doma je bil iz Selc nad Blanco. Rodil se je leta 1898 v kmečki družini. Komaj 17 let mu je bilo, ko je moral k vojakom med prvo svetovno vojno. Po vojni se je leta 1918 pridružil Maistrovim borcev in se bojeval za našo severno mejo. V poznejših letih si je služil kruh v nizozemskih in francoskih rudnikih. Kot zaveden delavec je Jože sodeloval v naprednem delavskem gibanju z delavstvom v tujini. Ko se je začela druga vojna, je bil rudar v Franciji. Leta 1941 se je vrnil z družino v rojstni kraj. Kmalu je začel delovati v osvobodilnem gibanju. Bil je med ustanovitelji organizacije OF v domačem kraju, nato pa njen predsednik. Njegova sinova sta odšla k partizanom, on pa je z družinskimi člani podpiral osvobodilni boj, potem pa se je tudi sam leta 1944 uvrstil med borce. — Po vojni je bil predsednik ljudskega odbora in član okrajnega ljudskega odbora. Kot dosleden komunist je požrtvovalno sodeloval pri obnovi domovine in bil delaven družbenopolitični delavec, dokler ga ni bolezen prisilila, da je moral mirovati. — Pokopali smo ga 25. novembra na pokopališču v Brestanici. Ob odprtem grobu se je od njega poslovil zastopnik ZB NOV Blanca.

ODOBRavam PREDLOG TOVARIŠA JENKA

Prebral sem poročilo o seji RO ZZB NOV Slovenije, ki je bilo objavljeno v 52. številki »TV-15« 1971 pod naslovom »Enodušna odločenost«. Še kot mladinec sem bil borec NOV v enotah 14. udarne divizije NOV in POS, čeprav po 9. 9. 1943. Bil sem član SKOJ, kasneje pa še KP, sodeloval sem vse do osvoboditve naše domovine. Kasneje sem služil v obmejnih enotah JLA do leta 1947. Sedaj mi manjka le še nekaj let do upokojitve.

Jasno je, da se z vsebino navedene seje strinjajo vsi bivši partizani, čeravno nimajo vsi priznanega statusa borca, posebno pa se strinjajo tisti, ki so vstopili v NOV po 9. 9. 1943. To sem ugotovil v pogovoru s svojimi prijatelji, bivšimi partizani, s katerimi sem v stalnih stikih. Tudi oni so kot jaz prizadeti, zakaj zakon šteje za borca le tiste, ki so vstopili v NOV pred 9. 9. 1943. Partizanom, ki so vstopili v NOV kasneje, pa se ne prizna statusa borca NOV.

Zato se vsi prizadeti upravičeno sprašujemo, ali mi, kasnejši udeleženci NOV, nismo prispevali toliko, da bi bili deležni pozornosti zakona? Ali ni bilo tudi med nami veliko takih, ki so darovali svoja življenja za našo domovino?

Prav iz opisanih razlogov popolnoma odobravam predlog Ivana Jenka, ki ga je podal na seji RO ZZB NOV, naj se kategoriji udeležencev NOV, ki so vstopili v NOV po 9. 9. 1943, priznajo neke olajšave v novem pokojninskem zavarovanju s tem, da se jim

skrajša obvezna delovna doba za pokojnino za 5 let. Če to ni mogoče, pa vsaj za 2 do 3 leta. Pri tem je treba upoštevati, da so vsi ali pa večina takih udeležencev slabega zdravja, nekateri bodo kmalu odšli v pokoj, manjkajo pa jim leta delovne dobe.

Glede na opisana dejstva utemeljeno pričakujem, da bodo pristojni forumi pri sprejemanju novega pokojninskega zakona upoštevali upravičene pripombe in pričakovanja takih udeležencev NOV, vsaj tistih, ki so se v enotah NOV borili z orožjem v rokah. Take spremembe zadevnega zakona bi med nami nedvomno ugodno odjeknile in nam vsem dale zadoščenje.

S. G.

»BEOGRAD PONUDIL NAJVEČ«

Delo, glasilo SZDL Slovenije je v sredo, 5. januarja, objavilo na prvi strani z velikim naslovom: »Beograd ponudil največ«. Gre za ponudbo v višini 152.000 dolarjev v nagradni sklad in za organizacijo šahovskega dvoboja med Spasskim in Fischerjem. V istem članku je tudi napisano, da je Sarajevo ponudilo 120.000 dolarjev in Bled 100.000 dolarjev. Baje je od vseh držav, mest in letovišč samo deset mest kandidiralo za ta veliki šahovski spektakl, a iz Jugoslavije kar tri mesta, govori pa se tudi o četrtem ponudniku, ki pa ni bil objavljen.

Ne spuščam se v ekonomiko, kaj lahko taka prireditev prinese v turističnem pogledu, zlasti če bo prireditev izven sezone, ko imajo naša letovišča dovolj prostora. Toda zanima me — in še marsikoga drugega — zakaj je zadeva tako anonimna. Bled je priznano jezero z idiličnim otočkom, nekaj hoteli ter hišami in krasno okolico. Toda Bled ne more podpisati nobene pogodbe, nikogar kandidirati niti ponuditi 100.000 do-

POIZVEDBA

Lepo prosim, da se mi čimprej javijo vsi, ki so pisali pesmi v Bolniški list bolnice Pokljuka. Podatke rabim za diplomsko nalogo.

TONE FINK,
Gorenje polje 2, 68351 Straža

Ludvik Kovačič

Kot člana naše borčevske organizacije v Tolminu smo ga spremlili na zadnji poti 12. decembra. — Rodil se je v delavski družini na Primorskem. Komaj 18 let mu je bilo, ko je moral med prvo svetovno vojno k vojakom. Ob razsulu stare Avstrije se je vrnil v domovino kot upornik. Primorsko so zasedli Italijani. Kot zaveden Slovenec je odšel čez mejo v Jugoslavijo. Izučil se je kovaške obrti. Ko se je vrnil v domači kraj, kot Slovenec in antifašist ni mogel dobiti dela. Odšel je za službo v Francijo. Čez nekaj let se je z družino vrnil v domovino. Delal je v tržaški ladjedelnici in sodeloval v naprednem delavskem gibanju. Septembra 1943 se je vrnil v domači kraj, kjer je deloval kot aktivist OF. Bil je član OF odbora v Poljubju in član gospodarske komisije za Tolminsko. Po vojni je deloval v sindikalnih organizacijah. — Poznali smo ga kot zgledega delavca-proletarca in borca za narodno ter socialno osvoboditev.

Anton Legat-Mazovec

Umrl je v jeseniški bolnišnici, star 72 let, pokopan pa je na Breznici v jeseniški občini. Njegova družina, kmetija na Selu pri Zirovnici je bila začetnišče partizanov in aktivistov. Čeprav je hiša ob cesti, so ga večkrat obiskali partizanski poveljniki, ki so bili v Karavankah. Tudi v pogrebem sprevodu smo jih videli: Jožeta Rebolja-Planinca, Antona Beleta-Tinčka, Tineta Nadižarja-Edija, Miloša Rutarja in druge borce.

Anton Legat je 1944. leta v svoji hiši organiziral sestanek med poveljnikom in komisarjem Titove vasi ter komandirjem žandarmerijske postaje v Zirovnici in njegovim namestnikom. Od tistega dne naprej žandarji niso več stikali za partizani, kar je bila zasluga pokojnega Mazoveca. Tudi Nemci, ki so ga 1943. leta zaprli, mu niso mogli ničesar dokazati. Anton Legat je bil zaveden kmet, prava gorenjska grča, ki se ga bomo vedno s spoštovanjem spominjali. J. V.

Meta Ludvik

Na zadnji poti smo jo spopremili 27. novembra na pokopališču v Pregarskem v Brkinih. Rodila se je leta 1897 v Rjavčah. Mnogi so jo poznali kot pravo partizansko mamico, znano po domače kot Platovo mamico. — Rjavška vasica je znana v Brkinih kot ena prvih zavetišč prvoborcev

pivško-brkinske čete konec leta 1941. Predvsem pa je imela leta 1942 ta enota organizirano preskrbo, kar je bila zasluga mladinske organizacije, tedaj imenovane mladinske čete, in OF. Glavni nosilec te dejavnosti v vasi sta bila Anton Ludvik, mož pokojnice, in njegov sin Tone. Družina Platove mame s sedmimi udeleženci v NOB in tremi padlimi borci je najbrž edinstven primer v Brkinih. Mož Mete je zgori v krematoriju v Mauthausenu. Fašisti so ga prijeli po odhodu treh sinov k partizanom. Tedaj so zaprli tudi Meto in neno hčerko Milko. Doma je ostalo tedaj še pet nepreskrbljenih otrok. Platova mama se je vrnila domov po italijanski kapitulaciji. Potem se je zvrstilo še toliko žalostnih dogodkov, da je bilo plemenito srce Platove mame zvrhano bridkosti. Toda vztrajala je, ne da bi kdaj zanemarila materinsko dolžnost za otroke, ki so še ostali živi.

Ivan Hočevar

Hudo nas je prizadela vest, da se je za vedno poslovil od nas Ivan HOČEVAR, roj. 21. 7. 1924 v vasi Buč v Tuhinjski dolini.

Izhaja iz zavedne slovenske družine, ki je tudi v najtežjih dneh zgodovine slovenskega naroda vedela, kje ji je mesto. Mlad Ivan je v začetku leta 1944 prostovoljno vstopil v NOV in kot borec slavne Tomšičeve brigade, kjer je bil kurir, pozneje pa je postal vojaški starešina. Po vojni je nastopil službo pismonoše na pošti Smartno v Tuhinju. Aktivno je sodeloval kot rezervni starešina in bil vnet član prostovoljnega gasilskega društva. Vedno je bil pripravljen nesebično pomagati vsakomur, ki ga je prosil. Pri ljudeh je bil izredno priljubljen. — Na njegovi zadnji poti so se od njega poslovili številni soborci in aktivisti ZB NOV Smartno, katere aktivni član je bil, ter veliko število občanov iz Tuhinjske doline.

Vsi, ki smo Te poznali dragi Ivan, te bomo ohranili v lepem spominu. Naj Ti bo lahka sovetska zemlja, katere zavedni sin si bil!

Rozalija Jančar

Zahrbtna bolezen je iztrgala iz naše srede Rozalijo JANČAR z Malega hriba, »Spaovo mamico«, roj. 1920, članico ZB NOV Smartno v Tuhinju.

Ze leta 1942 so partizanski borci in aktivisti naleteli pri Spanovih na odprta vrata in topel sprejem. Kakor vsa družina tako je tudi Rozalija brez strahu in pomislekov že leta 1942 pričela aktivno pomagati našim borcem za svobodo, posebno z zbiranjem hrane. Njena posebna skrb skozi vso vojno so bili ranjenci po bolnišnicah v Tuhinjski dolini — k njihovu zdravljenju je prispevala veliki delež. Mnogo borcev in aktivistov se spominja njene tople besede in darežljivih rok. Za njeno toplino ji bodo večno hvaležni. Kako je bila priljubljena med občani, je pokazala njena zadnja pot, kamor so jo spremlili številni borci in občani ter se od nje poslovili s cvetjem in toplimi besedami. — Naj ji bo lahka slovenska zemlja!

larjev. Zanima me, kdo je ta Bled in kdo za njim stoji. Ali je to krajevna skupnost, turistično društvo, občani, podjetja, hoteli itd.?

Po prvem sporočilu smo pričakovali mnoge odgovore. Saj ni tako enostavno odtujiti 100.000 dolarjev, posebno sedaj, ko se na vsakem koraku borimo za stabilizacijo. Ker pa ni nikakršnega pojasnila, je povsem razumljivo, da se na ulici mnogo o tem govori.

Govori se, da so odšli štirje kurirji iz Jugoslavije v Amsterdam ter odnesli kandidature, katere so morali oddati pred novim letom. Če je taka organizacija res politično in ekonomsko interesantna ali se doma ne moremo dogovoriti za eno kandidaturo?

Govori se, da se po naših zakonitih predpisih ne more družbenih sredstev po redni poti odtujiti za take nagrade...

Govori se, da so jugoslovanska mesta v ta sklad prispevala 372 tisoč dolarjev (četrto mesto je še vedno anonimno)...

Mnogo je še neznank ob tej ponudbi, toda najhujša je anonimnost. Na vse to ljudje pričakujejo jasen odgovor.

Ali ne plačujemo že prevelik davek na neumnosti, ki jih počno »spodobni« ljudje (bikoborbe, nemogoči filmi, razni sestanki na višji ravni, neprimeren uvoz, visoki honorarji pevcem zabavne glasbe itd. itd.)? Obnašamo se tako, kot da smo najbogatejši in da se ves svet vrti okoli nas... Vse to plačujejo delovni ljudje, krivci pa v večini primerov ostanejo nekažnovani in anonimni.

VIKTOR STOPAR

PRISPEVKI ZA ŠOLO V CERKNEM

Združenje borcev NOV občine Vrhnika, Borovnica 750; Emilia Kacin, Ljubljana, Puharjeva 5 (namesto zahvale v časopisu za udeležbo na zadnji poti pok. očeta in darovalcem cvetja) 500; Obč. konferenca ZMS — predsedstvo Idrija (1% od OD za december) 40,90; Pionirska organizacija — osnov. šole Vič Ljubljana v spomin pok. Slave Mlekuš 100; Poslovno združenje za mlekarstvo Ljubljana 1.000; Sindikat delavcev storitvenih dejavnosti Jugoslavije, Rep. odbor za Slovenijo (namesto noveletnih voščil) 700; Centralni komite ZKS Ljubljana 8.500; Invest biro Koper 2.500; Cipkarska šola Idrija (namesto noveletnih čestitk) 100; Sindikalni odbor muzeja L. ud. revoluc. Slov. Ljubljana 300; Obč. komite ZKS Domžale — namesto noveletnih čestitk 500; Krajevna organizacija ZB NOV Cerkno 60; Može Vera, osnovna šola Senožče 220; Terenski odbor ZZB Plavž — Jesenice 337,50; Skupščina občine Skofja Loka 5.000; Obč. konferenca ZKS Postojna 300; Hotel Piran, Piran org. ZP Transturist 2.000; Stanovanci Gorčičeva 13/a Ljubljana namesto venca pok. dr. Marjana Dermastii 710; Obč. komite ZKS Slov. Bistrica 500; Obč. konferenca ZMS Jesenice namesto noveletnih čestitk 150; Stanovanjsko podjetje Idrija namesto noveletnih čestitk 300; Obrtno komunalno podjetje Idrija namesto noveletnih čestitk 1.000; Obč. odbor ZZB NOV Koper, namesto noveletnih voščil 200.

VELIKA NAGRADNA IGRA

sledite
V VSEH PRODAJALNAH TRGOVINE NA MALO
in
VELEBLAGOYNICI

PRI NAKUPU ZA VSAKIH POLNIH 100 DIN - NAGRADNI KUPON
NAGRADE
BARVNI TELEVIZOR
PRALNI STROJ
HLADILNIK
ŠTEBILNIK
MOSKE IN ŽENSKO OBLEKE
SRAIGE
ŽREBANJE 1. FEBRUARJA 1972

ZATO sledite
VEDNO IN POVSOD
TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO
TEHNO-MERCATOR
CELJE

PRAVNA POSVETOVALNICA

KAZNOVANJE ZARADI OPRAVLJANJA

B. J. Gorenja vas

Vprašanje: Ste borec NOV in rezervni oficir. Zato se vam dogaja, da vas opravljajo ali pa da otroci za vami vpijejo, kar jim pride na jezik, kot na pr.: »Kaj pa misliš, če si borec? Kradel si okoli,« in podobno.

Zdaj pa vas zanima, v kolikem času je mogoče take preganjati prek sodišča, če 6 mesecev ne zveš za opravljanje. Ali je mogoče kaznovati starše, če otroci take stvari vpijejo?

Odgovor: Opravljanje se preganja le na zasebno tožbo enako kot žalitev. Tisti, ki je v svoji časti prizadet, mora vložiti pri občinskem sodišču zasebno tožbo. Rok je tri mesece, odkar je zvedel za dejanje in storilca. Ni pa mogoče zasebna tožba zoper otroke, ker otroci do 14. leta kazensko sploh niso odgovorni. Tudi staršev zaradi tega ni mogoče preganjati prek sodišča. Pač pa lahko, če gre za težje primere kaznivih dejanj, zoper otroke nastopijo skrbstveni organi. Za take stvari, kot jih vi navajate, pa seveda ne. Toda to ne pomeni, da ni mogoče opozoriti staršev na to, kaj govorijo njihovi otroci. Le kazensko jih prek sodišča ne morete preganjati.

PONOvNO O VALORIZACIJSKIH KOLIČNIKIh

K. C. Kamnik

Vprašanje: V našem listu ste brali, da veljajo za valorizacijo osebnih dohodkov ob upokojitvi naslednji količniki, s katerimi se valorizirajo osebni dohodki preteklih let. Tako smo v našem časopisu navajali sledeče količnike: za leto 1967 količnik 167, za leto 1968 količnik 151 in za leto 1969 količnik 120. Zavod za socialno zavarovanje pa uporablja za isto obdobje manj ugodna merila in sicer za leto 1967 količnik 151, za leto 1968 količnik 138 in za leto 1969 količnik 120. Zato prosite, da objavljeno sporočilo še enkrat potrdimo ali pa ev. pomoč popravimo v okviru naše pravne posvetovalnice.

Odgovor: Gre za tehnično pomoč v naši objavi, ker je bil za eno leto količnik izpuščen. Tako se pravilno glase količniki, s katerimi se povečajo nadomestila takele: za 1965. leto 221, za 1966. leto 167, za 1967. leto 151, za 1968. leto 138 in za leto 1969 količnik 120.

KAJ SE MI ŠTEJE V DVOJNO DOBO

Vprašanje: V NOV ste bili aktivni borec od septembra 1944, po vojni v Štabu IV. armije kot st. vodnik do demobilizacije novembra 1945. Zdaj vas zanima, kateri čas se vam šteje dvojno za pokojnino, kako se vam šteje čas od osvoboditve do demobilizacije in, če vam zadošča odločba posebne komisije za priznanje delovne dobe iz leta 1953.

Odgovor: Čas od vstopa v NOV do 15. maja 1945 se vam šteje dvojno. Čas po osvoboditvi do demobilizacije se vam šteje v enojnem trajanju, če ste seveda imeli že prej urejeno vojaščino; sicer pa se vam od tega časa odbije nekaj na račun kadrovskega roka, in sicer po posebnih predpisih, ki to urejajo. Če imate odločno posebno komisije o priznanju delovne dobe, bo ta zadosten dokaz o tem, kar pač dokazuje.

Rešitev križanke št. 14

Vodoravno: Om, ti, IMV Novo mesto, Mali, bar Duun, Korana, kir, vihra, Alex, Karlina, oi, Rusi, av. Han, Trst, rpi, prt, en, ok, ta, tenor, ovitek, r, Akaba, cementarna, sied, artolis, skelet, oaza, panj, Oboa, Ego, servis, stav, jo, Ankara, ar, tri, al.

Nagrade prejmejo: žensko ročno uro Andreja Mačefat, C. Staneta Rozmana 9. 64000 Kranj, moško ročno uro Marta Kastelic, Cesta Zasavskega bataljona 18, 61270 Litija, in kolekcijo knjig založbe Borec Franja Lončar, Celovška c. 161, 61000 Ljubljana. Nagrade bomo razposlali po pošti.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Nagradna križanka IMV štev. 17

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Tudi v tretje se vam pre-istavlja Industrija mo-
tornih vozil iz Novega mesta. Po prispelih rešitvah
zadnjih dveh novoletnih križank sodeč je med
vami presneto veliko zanimanja za motorizacijo.
Ugotavljamo, da toliko rešitev še ni priromalo na
nas naslov, tako da je poštini nabiralnik premajhen
za vsa vaša pisma. Prav je, da vas je vse več. Vam je
morda novo leto vilo še več poguma in opti-
mizma?

Tudi pričujoča križanka ne bo trd oreh. Malo se potrudite in nam do 24. januarja 1972 pošljite svojo rešitev v ovojnici z označbo »križanka 17«. Rešitev bomo priobčili v 5. številki, ki izide 27. januarja 1972.

Za izžrebance smo pripravili po eno žensko in eno moško ročno uro ter dve kolekciji knjig založbe Borec.

Nagradni kupon 17

Priimek in ime

Poklic

Točen naslov

„Štajerska in Koroška v NOB“

Prav presenetljivo je, koliko ljudi se je decembra lani udeležilo otvoritve razstave »Štajerska in Koroška v NOB« v Mariboru. Pripravila sta jo Muzej narodne osvoboditve v Mariboru in Muzej ljudske revolucije v Celju ob sodelovanju slovenjgriškega muzeja revolucije. Poleg strokovnih sodelavcev imenovanih muzejev je sodeloval tudi dr. Tone Ferenc, likovno pa je razstavo uredil inž. arh. Rudi Zupan.

Razstava je pregled narodnoosvobodilne borbe na Štajerskem in Koroškem od začetka vstaje do maja 1945. Prikazuje pa ne samo partizanstvo in ilegalno delovanje, ampak tudi okupatorjeve povračilne ukrepe po zasedbi in nacistično raznarodovalno politiko, okupatorjev teror z akcijami proti narodnoosvobodilnemu gibanju na Koroškem in Štajerskem. Gradivo, razstavljeno v sedmih prostorih, je poleg legendarnih opisov opremljeno še s stavki borbene partizanske poezije. Obsega večje število fotografij, izvirne listine (okupatorjeve in partizanske) ter številno publikacijsko gradivo.

Ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor Milan Ževart nam je povedal, da so doslej sami ali pa skupaj z Muzejem ljudske revolucije Celje pripravljali občasne razstave, ki so obravnavale posamezne teme iz najnovejše zgodovine severovzhodne Slovenije oziroma ožjega mariborskega območja. Ena izmed takih tematskih razstav je bila »Talci 1941–1945«, ki sta jo oba muzeja postavila že devetnajstkrat in si jo je ogledalo blizu osemdeset tisoč ljudi. To je vsekakor svojevrsten rekord. Sami pa so priredili razstave »Dokumenti o revolucionarnem gibanju v Mariboru 1918–1941«, »Partizanski tisk na mariborskem območju«, »Boj za Maribor in severno mejo na območju štajerskega poveljstva

1918–1919« in »Pohorska (Zidanškova) brigada«.

Strokovni delavci mariborskega in celjskega muzeja so se že pred letom dni pričeli ukvarjati z mislijo, kako bi obiskovalcem predložili širši in sistematski pregled zgodovine narodnoosvobodilne vojne v severovzhodni Sloveniji; spričo take potrebe ter spoznanja se je rodila razstava »Štajerska in Koroška v NOB«. Ta dobro pripravljena razstava bo lahko veliko pomenila ne le odraslim, ampak tudi šolski mladini, ki se bo tako na neposreden način seznanila s to bogato razgibano zgodovino.

DRAGO MIKLAVC

Spomenik Marjanu Štoki

ZB NOV v Štorjah je minulo nedeljo odkrilo spomenik Marjanu Štoki s Proseka, komaj šestnajstletnemu partizanu Kosovelove brigade, ki so ga Nemci 9. januarja 1944 obesili v Štorjah. Spominke slovesnosti so se poleg številnih predstavnikov družbeno-političnih organizacij sežanske občine udeležili tudi predstavniki iz krajev onstran meje. O liku mladega partizana sta spregovorila predsednica sežanske mladine Ana Godnikova in v imenu italijanskih partizanov Arturo Calabria.

Predstavniki komunistične mladine Italije Sergej Huso pa je prebral pismo, ki so ga staršem Marjana Štoke poslali pionirji iz Sovjetske zveze, v katerem sporočajo, da se je njihov odred poimenoval po mladem Kosovelovcu.

Stenski koledar zavoda „Borec“

Koledarski oddelček zavoda »Borec« je pripravil in založil izredno lepo izdelan stenski koledar. Krasi ga osem slik Maksima Gasparija in štiri Guida Birolle. Posamezne slike so obrobene z natisnjenim okvirjem, s čimer bo ustrezno številnim zbiralcem umetniških reprodukcij. Založnik se je odločil za takšno opremo koledarja zato, da bi poživil svojevrstno motivno tradicijo, ki jo je tako lepo uporabil Maksim Gaspari. Šest izmed ponatisnjenih Gasparijevih slik naša javnost ne pozna, ker doslej še niso bile objavljene. Umetniški koledar zavoda »Borec« je že zaradi tega vreden pohvale.

ZA OBTOŽBO VOJNE GRE — Eno zadnjih olj Lojza Perka, ki je bilo pod naslovom »Krik« ocenjeno kot eno najboljših na razstavi tega znanega slovenskega umetnika v Ravnah na Koroškem jeseni lani.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

MOŽ BREZ SPOMINA

Tenente je naganjal ljudi k večernim litanijam, toda ene je vleklo k pomijam, drugi so zbežali na vse strani.

Tenente razsrdi se ko sam vrag, po pištoli seže za pas, pomei in sproži — nekdo na tlak je klecnil ... bog, usmili se nas!

Na pograd moža smo zanesli, Hinavčili Lahj so »poveretto« Kri pa je vrela ... moža odnesli morda so v trinajsto četo ...

A doktorji laški so kot le kaj — v Padovi doma je medicina — mož je čez mesece prišel nazaj zdrav, a brez spomina.

Tovarišev svojih ni več poznal in nikakor se več ne znajde, taval je kot po temi in vpraševal o domu nekje v senci brajde ...

LEVIN KRŽE

Zbornik o Ravensbrücku

V začetku februarja bo založba »Partizanska knjiga« izdala zbornik o največjem nemškem ženskem koncentracijskem taborišču Ravensbrück pri Fürstenbergu na Mecklenburškem, skozi katerega je šlo okoli 132.000 žensk. Od teh se jih več kot 90.000 ni nikoli vrnilo. Pomorili so jih lakota, mraz, prenaporno delo, bolezni, nečloveške razmere, umirale so pod krogli, na vislicah, v plinskih celicah, zaradi poskusnih operacij ... Med jetnicami tega taborišča je bilo tudi okoli 2.800 Jugoslovank, od tega 2.300 Slovenk. Prve so prišle iz Gorenjskega, potem s Štajerskega, nato s Koroškega pa iz Ljubljanske pokrajine in s Primorskega, iz Trsta, Gorice in Istre ter končno iz Prekmurja. Po veliki večini iztrgane iz narodnoosvobodilnega boja, so se tudi v taborišču — tako v Ravensbrücku samem kot v številnih manjših taboriščih, kamor so jih odgnali iz Ravensbrücka — zoper nacistični stroj in njegovo nasilje razmeram ustrezno bojevali naprej.

Ravensbrücki zbornik v prvem delu prikazuje nastanek in razvoj nemških taborišč na splošno in ženskega taborišča Ravensbrück posebej, v drugem govorijo preživeli jetnice — kmetice, delavke, gospodinje, izobraženke različnih poklicev — o svojih doživetjih v taboriščih, tretji slikovni del pa prinaša dokumente in drugo ilustrativno gradivo. Zbornik o nemškem koncentracijskem taborišču Ravensbrück lahko naročite pri založbi (Partizanska knjiga, Ljubljana, Vodnikova 43) ali pri svojem občinskem odboru ZZB NOV Slovenije.

ČRNA DOLINA

Pri Zavodu »Borec« je izšla knjiga ČRNA DOLINA. Njen avtor, Vinco Trinkaš, opisuje v obliki romana dogodke v rudarskih revirjih med veliko predvojno krizo in letom 1941. Knjiga ima 476 strani, vezana je v platno in stane 120 din.

Posebej opozarjamo nanjo prebivalce v občini Zagorje, Trbovlje in Hrastnik. (V kratkem bomo iz nje objavili odlomek.)

RAZSTAVA VOJAŠKE KNJIGE

Komanda beograjskega armijskega področja je ob trideseti obletnici revolucije in JLA pripravila zanimivo razstavo izdanih knjižnih del Vojaško zgodovinskega instituta, uredništva Vojaške enciklopedije, Vojaškega muzeja, Vojaško izdajateljskega zavoda Narodne armije ter drugih založnikov JLA. Uredništvo Vojaške enciklopedije je poleg drugih del razstavilo tudi drugo izdajo prve knjige Vojaške enciklopedije. Od izdaj Vojaškoizdajateljskega zavoda JLA je bila deležna posebne pozornosti obiskovalcev knjižnice »Iz vojne preteklosti naših narodov« in pred kratkim izšli knjigi »Kozara v NOB« in »Španija«.

Razstava vojaške knjige bo obiskala več garnizij širom po Jugoslaviji.

PUBLIKACIJA UNESCO

Pred kratkim je izšla v Parizu — v izdaji UNESCO — monografija o kulturni politiki v Jugoslaviji v francoskem in angleškem jeziku. Avtor monografije je Stevan Majstorović, svetovni in recenzijski odbor pa so sestavljali: T. Momirovski iz Makedonije, R. Šuković iz Črne gore, Lj. Jandrić iz Bosne in Hercegovine, Z. Borisavljević iz Srbije, P. Djetelić iz Hrvatske in T. Martelanc iz Slovenije.

TITOV SPOMINI

Veljko Bulajić je v nedavnem pogovoru s časnikarji sporočil, da je končano snemanje prve zgodbe televizijske nadaljevanke Titovih spominov pod naslovom »Moje otroštvo« in da bodo začeli snemati drugo zgodbo »Kovinar v oktobru« meseca februarja.

Predsednik Tito v Kumrovcu pretekt svojih spominov

OBVEŠČENOST PA TAKA ...

Poglejmo, kaj o »Sutjeski« piše znana pariška revija Elle:

»Richard Burton je v DUBROVNIKU končal snemanje največjega jugoslovanskega filma »Sutjeska« v režiji ANTUNA VRDOLJAKA ... Sutjeska je ime ene izmed jugoslovanskih rek, NA KATERE OBALI v KUPARIH so leta 1943 borci odporniškega gibanja pod vodstvom Tita stopili v boj z nacisti ... Poleg Richarda Burtona igra ELISABETH TAYLOR vlogo Jovanke, Titove partizanke, a ORSON WELLS Winstona CHURCHILLA ...«

Torej: snemanje v Dubrovniku ... režija Vrdoljaka ... Kupari na obali Sutjeske ... v filmu igrata Elisabeth Taylor in Orson Wells ... Točno je edino ime filma, vse drugo je vzeto izpod pazduhe.

CHURCHILLOVA PISMA

Lady Churchill in njena hčerka Mary sta se končno sporazumeli: žena pokojnega Winstona Churchilla je dovolila, da hči Mary, žena britanskega veleposlanika v Parizu, napiše njeno biografijo. Na voljo ji je dala pisma — dragoceno gradivo za zgodovinarja ali kakšnega biografa — ki jih je doslej skrbno čuvala.

To je Ngugen Ti Tam, članica mladinske delegacije FNO Južnega Vietnama, ki je meseca decembra obiskala Jugoslavijo. Mlada vietnamska horka je nosilka dveh medalj za vojaške zasluge drugega reda. Prvo odlikovanje je prejela maja 1968, ko je sama uničila ameriški džip z dvema oficirjema; drugega pa, ko je istega leta s skupino šestih tovarišev izločila iz boja kar osemdeset Saigoncev v ulici četrti Tan He. »To je bil skupinski podvig in vsi smo bili odlikovani!« je v pogovoru s časnikarji skromno pristavila Ngugen Ti Tam.

zanimivosti

NA VSAKEGA IZRAELCA 450 DOLARJEV ZA VOJSKO

Izrael ima 3.300.000 prebivalcev in 5,4 milijarde dolarjev narodnega dohodka, od katerega gre tretjina (1.483 milijonov dolarjev) za vojaške namene. Po drugi strani pa pet arabskih držav potroši v iste namene 2.092 milijonov dolarjev letno.

Tako na primer Egipt, ki ima 34 milijonov prebivalcev in vojsko s 314.000 vojakov, ob narodnem dohodku v višini 6.430 milijonov dolarjev daje za vojaške potrebe 1.455 milijonov dolarjev. Libija, ki ima le dva milijona prebivalcev in kar 4.000 milijonov dolarjev narodnega dohodka, ima sorazmerno zelo šibko vojsko (22.000 mož), za vojaške namene pa je predvidela le 84 milijonov dolarjev. Manjšo obremenitev kot Egipt ima tudi Sirija. Ta ima 6.200.000 prebivalcev in 111.000 vojakov, od narodnega dohodka v znesku 1.460 milijonov dolarjev pa gre za vojaške namene samo 86 milijonov dolarjev.

Kar zadeva ostale arabske dežele, ki so v neposrednem sporu z Izraelom, dajeta za vojaške namene Irak (9.200.000 prebivalcev, 95.000 vojakov in 3.300 milijonov dolarjev narodnega dohodka) 237 milijonov dolarjev, Jordanija (2.200.000 prebivalcev, 640 milijonov dolarjev narodnega dohodka in 60.000 vojakov) 90 milijonov dolarjev.

BELGIJSKO OROŽJE ZA LIBANON

Libanon bo kupil v Belgiji za 45 milijonov dolarjev raznega orožja, je pred kratkim izjavil libanonski obrambni minister. Čeprav ni natančno, za kakšno orožje in opremo gre, so iz dobro obveščenih krogov zvedeli, da so Libanonci med drugim kupili tudi 17.000 brzdostrelk v vrednosti 3.220.000 dolarjev. To je že drugi sporazum o nakupu orožja, ki ga je libanonska vlada sklenila v tem letu z namenom, da svojo vojsko 15.000 mož povsem na novo opremli. Prvi sporazum je bil sklenjen s Sovjetsko zvezo, nanašal pa se je na nakup težkih in protiletalskih topov v skupni vrednosti 8 milijonov dolarjev.

S tem pa nabava novega orožja še ni končana, zakaj libanonska vlada se za nakup novih količin vojaške opreme pogaja tudi z Združenimi državami Amerike, Francijo in Veliko Britanijo.

PODZEMELJSKA JEDRSKA EKSPLOZIJA V MIROLJUBNE NAMENE

Američani poročajo, da so severno od Kaspijskega jezera registrirali podzemeljsko eksplozijo sovjetske jedrske bombe z močjo od 200.000 do 1.000.000 ton TNT. Sovjeti običajno izvajajo jedrske poskuse na območju Nove zemlje, toda 1. julija 1968 so izvedli jedrsko eksplozijo tudi na območju Kaspijskega morja. Po tem sklepajo, da gre tokrat bržkone za poskus v zvezi z »miroljubno uporabo« jedrskega razstreliva.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Nekaj misli ob 30-letnici dražgoške bitke

Množično ljudsko vstajo, ki se je decembra 1941 začela na Gorenjskem, je nemški okupator z močnimi silami zatrl že na začetku. Najprej v zgornjem gorenjskem kotu, potem pa v škofjeloškem hribovju.

S tem je propadel še en poskus nastajanja osvobodilnega ozemlja. Vendar pa so se gorenjske partizanske enote konec decembra številčno znatno okrepile. To še posebej velja za Cankarjev bataljon, ki se je ob novem letu 1942 nastanil v Dražgošah.

V tem času sta se obe strani — partizanska in okupatorjeva — pripravljali na spopad, ki se je potem razrasel v veliko tridnevno bitko, prvo v zgodovini slovenskega partizanstva. Nemci kljub velikanski premoči — saj je najmanj 25 do 30 napadalcev prišlo na enega dražgoškega branilca — in občutnim žrtvam niso dosegli svojega namena. Cankarjev bataljon je ob majhnih izgubah po organiziranem, uspešnem umiku ostal celovit.

Četudi so nemški napadalci po umiku partizanov pobili 41 Dražgošanov, vas pa požgali in porušili, čeravno so potem — 13. januarja presenetili del Cankarjevega bataljona na Mošenjski planini, kjer je v hudem boju in mrazu padlo dvajset partizanov, to ni spremenilo izhoda dražgoške bitke. Zlasti še, če upoštevamo tudi udarec v Rovtu, ko je bila uničena 52-glava nemška patrulja, in boje v Poljanski dolini konec decembra 1941. Do 12. januarja 1942 so Nemci v bojih s Cankarjevim bataljonom izgubili nekaj sto policistov, orožnikov in vojakov — najmanj desetkrat več kakor partizani. Tak izhod boja je za okupatorja na ozemlju, ki ga je štel za svojega, pomenil neuspeh brez primere.

Dasiravno se je Cankarjev bataljon v Dražgošah branil frontalno, je bila odločitev na tak boj realna. Dražgoško zemljišče, ki je nudilo ustrezne položaje, številnost in oborožitev bataljona, z visokim bojnim duhom prepojeno moštvo, ki so ga podpirali vaščani, visok sneg v dražgoških strminah ter poveljstvo, ki je vedelo, kaj hoče — vse to je pripomoglo, da je bila obrambna bitka cankarjevcev v Dražgošah za Nemce neuspešna in da so branilci kljub zimi zdržali na položajih cele tri dni.

V teh dneh je Cankarjev bataljon, prežet s fanatično vero v pravičen boj za lepšo prihodnost, pokazal množično junastvo in požrtvovalnost, njegovo poveljstvo pa veliko iznajdljivost, odločnost in sposobnost v poveljevanju.

Lahko ugotovimo, da je bil tridnevni spopad Cankarjevega bataljona v Dražgošah dotlej največja partizanska bitka na Slovenskem, hkrati pa tudi najpomembnejši boj partizanskih enot na Gorenjskem sploh.

Ko je gorenjsko partizansko poveljstvo ugotovilo, da za množično vstajo po decembrskih spopadih ni več stvarnih možnosti, se je odločilo po tej poti doseči podoben ali še večji učinek. V tem je popolnoma uspelo, saj je bila z dražgoško bitko razbita propaganda o nemški nepremagljivosti ter izničeni njihovi načrti o mirnem priključevanju Gorenjske raje.

Tega ne zmanjša niti dejstvo, da je bila dražgoška bitka v tem času osamljen utrinek na Slovenskem. Umik iz Dražgoš in poznejša razdelitev bataljona na manjše skupine sta bila samo logična nujnost v teh razmerah in pravilno uporabljena partizanska taktika.

Dražgoška bitka je bila za Nemce tudi moralni, ne le vojaški neuspeh. Elitne okupatorjeve enote so se kljub velikanski premoči tudi tu zatekle k običajnemu nasilju nad neoboroženim prebivalstvom, ki pa tudi po uničenju vasi ni ostalo ob strani.

Zimska vstaja, katere veličastni zaključek je bila obrambna bitka v Dražgošah, je tako rodila velike vojaške in politične rezultate. Dežela tudi poslej ni bila pomirjena in partizani ne uničeni. Zaradi tega je okupator še vso zimo zadržal na Gorenjskem več policijskih bataljonov in drugih enot, skupaj najmanj 4000 mož. Te enote so neprestano zasledovale partizane po vsej Gorenjski, vendar jih tudi poslej niso moge zatreči, zakaj osvobodilne vojske, zakoreninjene v upornem, k svobodi stremčem ljudstvu, ni mogoče uničiti.

Vojaškemu in policijskemu preganjanju partizanskih skupin so se potem pridružili še gestapovski vdori v organizacije OF in KP. Zato je postalo delo na terenu izredno težavno, vendar ni zamrlo. Skupine in odbori Osvobodilne fronte ter posamez-

ni aktivisti, ki jih gestapo ni dosegel ter spravil v zapore, pred puške ali v taborišča, so delovali naprej, na mesta padlih, ustreljenih in zaprtih pa so stopili novi.

V prvih pomladnih dneh so partizanske skupine, ki so uspešno prezimile, naglo preraščale v nove čete in bataljone: v Poljanski dolini, na Pokljuki, pod Stolom, v okolici Kamnika, po vsej Gorenjski. Iz te osnove je bila na Gorenjskem, skladno z razvojem narodnoosvobodilnega boja v drugih slovenskih pokrajinah, v aprilu 1942 ustanovljena I. grupa odredov. Preživeli, zdaj še bolj utrjeni in v izkušnjah bogatejši borci Cankarjevega bataljona, nekdanji dražgoški borci, so bili nov kvas v rasti in bojih novih partizanskih enot.

Gorenjsko ljudstvo, kot ljudje vse Slovenije in Jugoslavije, je trdno vztrajalo in neustrašno nadaljevalo svoj boj za svobodo. Gorenjske partizanske čete in bataljoni pa so šle z novim poletom v tretje obdobje narodnoosvobodilnega boja.

Čeravno o dražgoški bitki še ni mogoče izreči zadnje ocene, kajti dokumenti nemških višjih štabov in organov še vedno niso dosegli, v gotovostjo lahko ugotovimo naslednje:

— Dražgoška bitka je bila v zimi 1941/42 edinstven vojaški spopad proti nacističnim zavojevalcem v okviru Hitlerjevega rajha in v zasedeni Evropi. Česa podobnega v tem času drugod še nismo zasledili.

— Pomembnost in veličina sta še večji glede na čas, v katerem se je bitka odigrala. Tedaj je ves svet nestrpno opazoval, kakšen bo izhod bitke za Moskvo. Mnogi so pričakovali zlom Rdeče armade in Sovjetske zveze. Mali slovenski narod pa je bojeval dražgoško bitko.

Dražgoška bitka je mogočen izraz vere v svobodoljubne sile sveta in v napredne slovenske množice, ki so ta boj podpirale. In obratno, veličina in uspeh dražgoške bitke sredi okupirane Evrope sta svobodoljubnim ljudem dajala novih moči in jim vlivala upanje na zlom fašizma.

Četudi v zimi 1941/42 ni bilo stvarnih možnosti za obsežnejše bitke z okupatorjem, so Dražgoše pokazale, da je kaj takega mogoče, če poveljstvo vsestransko presodi razmere. Prav v najhujših okoliščinah, v izredno hudi zimi in snegu na pobočju Jelovice je bila možna takšna bitka s številnimi okupatorjevimi silami. To zmore le zavestna, revolucionarna, osvobodilna vojska.

In nenazadnje je treba ugotoviti, da slovenski osvobodilni borci v Dražgošah niso bili osamljeni. Na tisoče mož in žena po Sloveniji in Jugoslaviji, po vsej Evropi se je bojevalo za iste cilje. K njim moramo šteti tudi Luksemburžane, ki v nemških policijskih in drugih enotah niso hoteli izpolnjevati povelj in so posredno prav tako pripomogli k partizanskim uspehom.

Na koncu smo dolžni še ugotoviti, da so po zmagoviti osvobodilni vojni znova oživele tudi Dražgoše. Vztrajni domačini so jih spet obnovili. Zdaj so še lepše kot nekoč. Ob spominu na žrtve življenje v vasi, ki ima dvajset številik manj kakor pred uničenjem s polnim utripom teče dalje. Kdor pa mora ali hoče za kruhom drugam, ga najde že v Selški dolini, kjer v novih tovarnah in delavnicah kipi novo življenje.

IVAN JAN

Voznik in še kaj več

Veliko je fantov, ki se šele takrat, ko oblečejo vojaško suknjo, seznanijo s tehniko vožnje. Nekateri postanejo pravi mojstri volana in z veseljem jih pogledamo, kako vešče upravljajo z vozilom.

V enoti vodnika Ivice Krigloviča smo povprašali, kdo med mladimi vozniki je boljši med dobrimi, koga je treba posebej pohvaliti za njegove uspehe.

In niso dolgo razmišljali. Marjan Gerbec iz Doblarja pri Novi Gorici je eden najbolj marljivih v svoji enoti.

Marjan, kako to da so te posadili za volan?

»Je že tako. Eni bolje poznajo težka orožja, drugi opravljajo svoje poklice,

mene so pač določili, da sedem za volan. In vseh mi je. Že ko sem bil doma, sem imel vedno kaj opraviti z motorji, pa naj bo tako tudi pri vojaki.«

Ti povzroča upravljanje z avtobusom, ki so ti ga zaupali, kaj preglativ? »Ne, navadil sem se ga in sedaj sva dobra prijatelja. Da je vse v redu, ga je seveda treba negovati kot vsak drug stroj. Če pa si pripravljen tudi v najhujših razmerah vse žrtvovati zanj, te ne more nikdar pustiti na cedilu.«

Misliš ostati, tudi ko boš prišel domov, za volanom?

»Nisem povsem gotov. Verjetno se bom posvetil svojemu prejšnjemu poklicu. Kilometri, ki sem jih prevozil kot vojak, pa mi bodo seveda ostali v prijetnem spominu. Tu so tudi izkušnje, ki sem si jih pridobil na številnih vožnjah. Pa seveda vsi veselji, pa tudi neprijetni trenutki.«

MITJA CJUHA

REPUBLIŠKI ODBOR ZRVS SLOVENIJE LJUBLJANA Beethovnova 10

razpisuje
prosto delovno mesto

SEKRETARJA

mestnega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin
LJUBLJANA

POGOJI: višja strokovna izobrazba upravne ali organizacijske smeri ali končana vojaški akademija, rezervni oficir. Osebn dohodek po samoupravnem sporazumu. Stanovanja ni.

Vloge (kolkovane z 1.— din) z dokazili o izpolnjevanju pogojev sprejema republiški odbor ZRVS Slovenije do 31. januarja.

RAZPRODAJA ZIMSKE KONFEKCIJE PRI

NAMA LJUBLJANA

V POSLOVALNICAH:
VELEBLAGOVNICA
PRI POŠTI, Ljubljana
KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana
BLAGOVNICA NAMA, kočevje
BLAGOVNICA NAMA, škofja loka
VELEBLAGOVNICA NAMA, velenje

od 10. januarja
do 22. januarja 1972

**30-50% ZNIŽANJE
PRODAJNIH CEN**

NAMA LJUBLJANA

vam v rasprodaji nudi
IZREDNO UGODEN NAKUP
KVALITETNIH IN MODNIH
MOŠKIH, ŽENSKIH IN OTROŠKIH
PLAŠČEV
PO IZDATNO ZNIŽANIH CENAH.

Štirje bunkerji za 22 grobov

Tovariš Franc Hribar govori v spomin padlim članom kamniškega okrožnega komiteja

»Najprej je tovariš Drago poizkusil z brozostrelko razbiti zasedo. Ko pa je hotel skočiti iz bunkerja, ga je zadel sovražnikov rafal in ranjen se je zgrudil navzdol. Z zadnjimi močmi je prosil tovariša Tinka, naj ga ustrelji; ta mu je že na pol mrtvem izpolnil prošnjo. Zatem se je poizkušal prebiti tovariš Dore, a je tudi on mrtev omahnil. Ista usoda je doletela sekretarja Tinka. Spoznali smo, da je vsak odpor nesmiseln. Tovariša sta tedaj sklenila, da se bosta sama ustrelila, nama pa sta predlagala, naj se vdava. V tem trenutku se je za smrt odločila tudi Katja, vendar se ji pištola ni sprožila. Nekaj časa sva obe prosili, naj naju ubijeta, tovariš Ludvik pa je molče porinil skozi odprtino in se takoj nato ustrelil. Skoraj v istem trenutku si je pogljal pod brado rafal tudi tovariš Ludvik. Preplašena do smrti sem nato še sama zlezla iz bunkerja in se predala.«

Tako je v Kamniškem zborniku Ivka Košič-Marjanca opisala svoje spomine na tragedijo kamniškega okrožnega in okrajnega komiteja Partije. To se je zgodilo šestega januarja 1945. leta na Rudniku pri Radomljah.

Vsako leto je ob spomeniku v tej vasi, ki je na meji med domžalsko in kamniško občino, spominska komemoracija v spomin na padle tovariše, aktiviste Partije, OF in varnostno obveščevalne službe.

Tudi pretekli četrtek je bila na Rudniku proslava. V programu so sodelovali moški pevski zbor iz Duplice, mladinski pevski zbor osnovne šole iz Radomelj, recitirali pa so učenci osnovnih šol z Duplice, Radomelj in kamniške gimnazije. Spominsko slovesnost izmenično organizirata občinska odbora ZZB NOV Kamnik in Domžale. Letos je bila organizacija v rokah združenja borcev Duplica in občinskega odbora ZZB NOV Kamnik, drugo leto pa bodo organizatorji spet Domžalčani.

Na spominski slovesnosti je bilo večje število nekdanih borcev, aktivistov in šolske mladine. Pogrešali smo le generacijo srednjih let.

Navzočim je v spomin na padle člane kamniškega komiteja spregovoril Franc Hribar, predsednik komisije za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV Kamnik.

»Danes mineva 27 let, odkar so nemški okupatorji zagrešili enega najhujših zločinov v teh krajih. Žrtve njihovega besa so bili aktivisti, ki so bili v štirih bunkerjih v okolici Rudnika. Padlo je 22 naših tovarišev, nekateri med njimi so se sami ustrelili, da ne bi padli sovražniku v roke. Težko mi je prikazati vse strahote tistega časa, ko so v bunkerjih odmevali smrtni strelci partizanov,« je dejal tovariš Hribar.

Decembra 1944. leta je kamniško-domžalsko področje preplavila dobro zasnovana nemška ofenziva, ki so jo Nemci imenovali »Snežni metež«, vodil pa jo je osebno general Rösener. Terenski politični delavci so se nekaj časa umikali k partizanskim enotam, nato pa je v začetku januarja 1945. leta Edvard Peternel-Tinko, sekretar OK KPS Kamnik, sklical vse člane komiteja, VOS in OF na Rudnik pri Radomljah. Tam so bili bunkerji nekdane tiskarne. Šestega januarja ob štirih popoldne so Nemci obkolili vse bunkerje. Le redki so umaknili tragediji. Nemci so ujeli trinajst aktivistov, med njimi tudi sekretarja Tinka, in jih drugi dan postrelili v Vrhovljah pri Lukovici.

Še danes je nerazumljivo, zakaj so šli tovariši, stari izkušeni borci, naravnost v past brez izhoda. Za stare bunkerje tiskarne je namreč vedelo precej ljudi; dovolj, da

je zvedel tudi sovražnik, predvsem pa domači izdajalci.

Na proslavi na Rudniku pri Radomljah je bila tudi Marija Avbelj-Nadja, ena od redkih preživelih prič strašnega prizora. Tudi ona je pred desetimi leti v Kamniškem zborniku opisala svoje spomine. V njenem bunkerju so bili že vsi mrtvi, le njo je še čakala neznana usoda, ki jo je Nadja takole opisala:

»Zunaj so Nemci rjovel, naj se vdamo. Odgovorila sem, da grem. V istem trenutku pa sem začutila, kako sta mi spet zrasla pogum in trdna odločnost, da se ne vdam. Prijela sem pištolo mrtve Zdenke in sklenila, da ubijem prvega Nemca, ki se bo prikazal.

Tedaj se je najbrž tisti Nemec, ki je že prej pogledal v bunker, sklonil nad odprtino in izjavil, da bo šel do deset in vrget bombo, če se ne vdamo. Mislim, da smo še vse tri žive. Po kolenih sem se splazila k odprtini in preden je izgovoril besedo sedem, sem namerila pištolo vanj in mu poslala tri naboje v srce. Omahnil je. Blisko ma sem skočila prek njega in mrtve Rezke. Bosa, v sami jopici in spodnjem krilu, sem zbežala v bližnji jarek. Čeprav so divje streljali za menoj, sem srečno utekla.

Vsa upenana in skoraj brez moči sem se napotila proti požgani kolovški graščini. Tu sem srečala nekega moža in ga prosila, naj mi pokaže pot, ki pelje proti Rudniku. Hotela sem se na vsak način vrniti in poizvedeti, kaj je s tovariši, ki so bili v bunkerjih. Ko sem se približala, se mi je nudi strašen prizor. Vse je bilo v ognju in dimu, na tleh pa so ležala trupla mrtvih tovarišev...«

Naj povem, da sem na komemoraciji na Rudniku govoril s tovarišem Ivanom Frankom-Vladom, nekdanjim aktivistom na tem področju, ki je prišel na slovesnost iz Maribora. Proslava je bila res lepo organizirana, vendar sva bila z Vladom mnenja, da bi morali to slovesnost v bodoče združiti z raznimi tekmovanji, saj okolica spomenika omogoča smučarske teke ipd. Drugače bo na komemoraciji vsako leto manj ljudi.

JOŽE VIDIC

Na Svinji

PO PRIPOVEDOVANJU IVANA JURAČA-BRANKA PIŠE ANTON IKOVIC

Tisoče smrek je okitila narava s srebrnim sijajem. Sneg je zametaval ozke steze, po katerih so čete in patrulje odhajale v akcije ali se vračale. Brez prestanka, iz dneva v dan je četa odhajala v akcije, in to v najtežjih razmerah na ozemlju, ki so ga Nemci šteli za svoje, pravo nemško ozemlje. Da, na ozemlju, na katero je bilo s pravo nemško natančnostjo prepleteno z gosto mrežo gestapa, policije itd. Toda koroški partizani smo nenehno napadali in odbijali nemške udarce.

Dne 28. januarja 1945 so nas izvahali Nemci in pridrveli za nami. Prišel se je nov boj, ki je trajal do popoldneva. V tem boju je bil ranjen Mitja, bataljonski komisar. Na desni roki mu je odtrgalo palec. Pri umiku proti kmetu Matiji smo ujeli nemškega izvidnika. Prenočili smo v lovski koči. Zjutraj so Nemci prišli po gazi za nami. Mi pa smo jim v gazi nastavili italijanske ročne bombe, ki so ob najmanjšem dotiku eksplodirale. Nemci so nas prenehali zasledovati. Umaknili smo se daleč v hrib.

Lovilo nas je nad dva tisoč nemških planinskih lovcev. Pa še visok snežni morali smo se za nekaj časa umakniti v pripravljeno taborišče, kjer smo imeli v snegu za skalami poskrito zmrznjeno goveje meso in še nekaj druge hrane. Iz našega taborišča se je lepo videlo na cesto, kjer so patruljirali Nemci. Četa je imela na tem sektorju velike težave. Hrano smo morali v glavnem jemati le s silo, kar pa je povzročalo, da je vsaki akciji sledila prijava, nato pa hajka. Četa se je po vsaki akciji umaknila tako daleč, da jo Nemci tisti dan niso zlepa dosegli. Zaradi izdajstev tamkajšnjih kmetov četa ni imela stalnega taborišča niti bolnišnice, zato smo se stalno premikali. Da ne bi Nemci dobili živih ranjencev, so si borci, ki so bili težje ranjeni, raje sami jemali življenje.

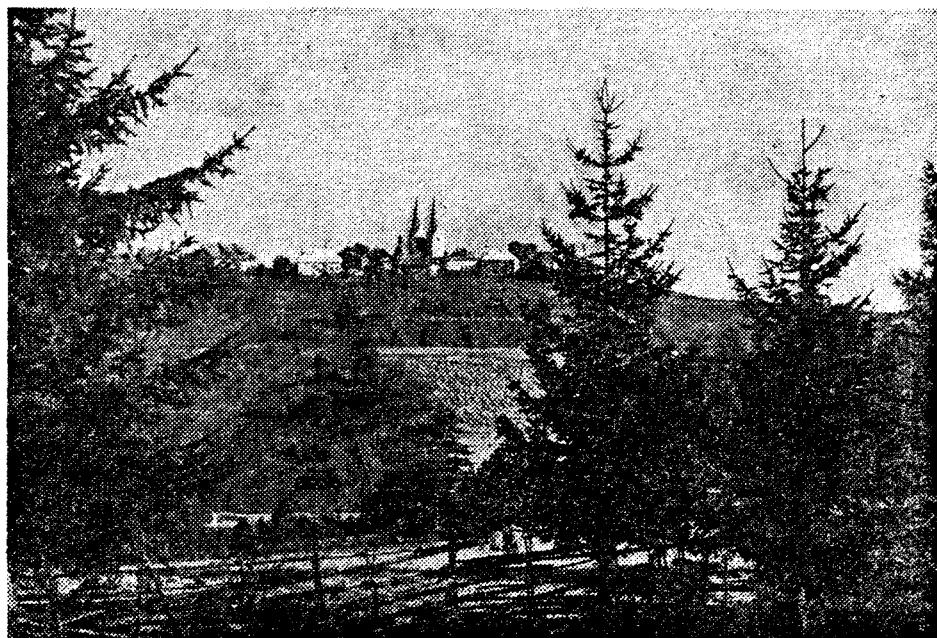
Zima se je začela počasi poslabšati. V dolini so se pojavile kopnine, le na obron-

kih gole planine je bilo še na debelo snega. V četo smo kmalu dobili nekaj novih borcev — ruskih ujetnikov, ki so delali pri kmetih. Zavezniška letala so nas vsak dan spodbujala s stalnim bombardiranjem okoliških mest. Fantje so ob takih prilikah plezali na drevesa, da bi videli učinek bomb.

Po naključju smo se nekega dne srečali z drugo četo, ki sta jo vodila Mivšek in Iztok. Z njimi je bil tudi komandant bataljona Mirko. Da bi četi napravili kar največ uspešnih akcij, je Mirko uvedel med četama tekmovanje. Zato sta kmalu odšli na delo.

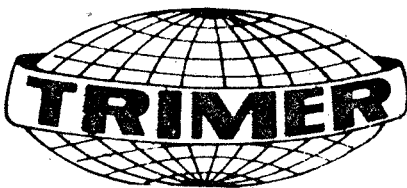
Topel vetrič od juga in vroče sonce sta naglo lizala belo snežno odejo po prisojnih pobočjih Svinje. Težko smo čakali dan, ko bomo svobodno korakali z zastavo v rokah po lepi Koroški tja v Celovec in še naprej, tja, kjer teče bistra Zilja, tja, kjer se preliva po žilah slovenska kri, da osvobodimo zadnji košček slovenske zemlje. Visoko nad Ožboltom na Svinji je pod zelenimi, košati smrekami ob vsakodnevnih akcijah in borbah hrepenelo po zlati svobodi petinštirideset borcev Brankove čete. Naš dom je bil milo nebo. Zakaj Nemci so nas zasledovali na vsakem koraku in za vsakim vogalom je ropotal nemški mitraljez. Koroška jim je bila draga, niso je hoteli izpustiti iz obroča rajha za nobeno ceno. Bili smo kakor v gnezdu sršenov. Široka Drava nam je preprečevala vsakršen umik in hitro pomoč. Edino, kar nam je preostalo, je bilo: vzdržati do kraja in tolči sovražnika na vsakem koraku. Vsak naboj, vsaka puška in bomba, vse, kar smo imeli za boj s sovražnikom, nam je bilo sveto. Orožje iz osvobodjene Savinjske doline je bilo težko spraviti čez široka polja in Dravo mimo nemških postojank. Le kadar so prišli novi borci, so prinesli s sabo novo orožje in strelivo.

Ivan se je vračal s straže. Bil je razgran in čutil se je tako lahkega, da bi kar

Pogled na Djekše na Svinji

ZASTIČENO

Izdelovalnica TRIMER glavnikov z žiletko želi vsem dosedanjim in prihodnjim uporabnikom svojih izdelkov srečno in uspehov polno novo leto 1972.

TRIMER nenehno oglašja svojo prednost, ker to ni samo reklama, marveč gre pri tem za več sto pohval, ki so plod lastnih pobud zadovoljnih kupcev. Zelo srečni smo, da kupcem lahko nudimo zadovoljiv in koristen izdelek. Sprašujejo nas, kako da dajemo popolno garancijo. To je enostavno. TRIMER izdelujemo iz nezlomljivega materiala in so možnosti okvar neznatne, zato ne zavržete denarja, če kupite TRIMER.

Vprašajte po njem v trgovini, če pa ga nimajo, pazite, da ne kupite drugega izdelka, ker to garancijo daje samo TRIMER.

TRIMER — 41000 Zagreb, Boškovičeva 40, pričakuje vaš naslov

Novo na našem tržišču
glavnik, ki sam striže —
10-letna garancija

splaval po zraku. Morda ga je razveselil diš pomladi, da se je čutil prerojenega. Oh, pomlad tista pomlad, ki se je je veselil sleherni človek, a partizan še posebej...

Iz planinske kočice Steiner Hütte na Svinji so Nemci napravili močno postojanko. V njej je bilo kakih dvesto policistov. Postala je trn v peti vsem četam na Svinji. Vsaki akciji, ki smo jo napravili kjerkoli, je takoj sledil pogon, ker je bila cesta, ki je držala do postojanke, tako speljana, da je zajela vse strmo pobočje in smo jo morali pri vsaki akciji prekoračiti. Največjo nevarnost pa smo občutili, ko je zapadel snež, ker sledov nismo mogli dobro zabrisati.

Vreme je bilo pusto in dolgočasno. Čez vrhove planin se je plazila lena megla ter se po razoranih pobočjih razlivala v kotlino. Začelo je ponovno snežiti. V naših mislih pa so se porajali drzni načrti, kako uničiti nemško postojanko.

Sneg nas je prisilil, da smo se umaknili v taborišče, ki smo si ga v največji tajnosti pripravili tik pod vrhom Svinje, v bližini nemške postojanke Steiner Hütte. Kuhali smo samo ponoči. Taborišče ob potoku pod gostimi in košatimi smrekami je bilo dobro skrito. Iz taborišča smo hodili kar po potoku do najbližje shojene ceste, kjer so vozniki prevažali les. Ob izstopu smo pri nekem mostu zabrisali sled. Od mosta smo vedno šli v akcijo tako, da smo se vračali na isto mesto z druge strani po zvoženi poti do mostu, od tu pa zopet po vodi v taborišče.

Se nadaljuje

Iz spominov Toneta Dolinška-Metoda

O tem, kako so ga Nemci 9. marca 1942 ujeli, pripoveduje Tonč Dolinšek—Metod takole:

Se februarja je prišel v Kranj na javko k nekemu čevljarju, ki je imel delavnico nekako med sedanjim cestnim mostom čez Savo in takratnim zasilnim mostom. Javka je bila na levem bregu Save v delavnici, blizu pa je bila gostilna »Pri zlati ribici«.

Bil je sobotni večer in v delavnici je Dolinšek našel pomočnika samega. Dolinšek z njim ni imel stikov, toda pomočnik je najbrž vedel za mojstrov dejavnost in mu po svojih močeh pomagal. Zato je Dolinšek menil, da je pomočnik dovolj zanesljiv. Rekel mu je tudi, da je geslo za mojstra: »prišel sem po gozdarje«.

Ko se je pri pomočniku pozanimal, kje je mojster, je ta začel pripovedovati, kako je mojstra še podnevi obiskala neka Darinka. Nekaj časa sta se pogovarjala in videti je bilo, kako je mojster nenadoma postal hudo zaskrbljen. Komaj je Darinka odšla, je iz delavnice odšel tudi mojster in ga ni bilo več nazaj.

Nekaj ni v redu ...

Zdaj je Dolinšek zaslutil, da nekaj ni v redu. Darinke se je spominjal kot kurirke pokrajinskega komiteja. Poslati so jo morali v Ljubljano, ker je bila Nemcem že preveč znana. Zamenjala jo je sestra Minka. Ta si je pri padcu na poledici poškodovala roko in zato ni mogla opravljati svojega dela. Omogočili so ji zdravljenje in dobili drugo kurirko. Toda kako in zakaj je prišla iz Ljubljane?

Dolinšek je zaprosil pomočnika, naj poišče mojstra in mu pove, da bi se nujno rad z njim sestel. Sestanek naj bi bil ob 23. uri zvečer pri neki kapelici na polju blizu Stražišča. Nato je odšel čez most proti Stražišču. Nemci so tam nadzirali prehode, toda Dolinšek je izkoristil čas, ko so se delavci vsuli iz tovarn in Nemci niso bili kos gneči. Blizu Stražišča je čakal na uro sestanka. Mojster (imel je hrvaški priimek in je kasneje padel kot partizan) je prišel, kar je pomenilo, da je pomočnik opravil Dolinškovo naročilo.

Pripovedoval je Dolinšku, kako mu je Darinka naročila, naj mu sporoči, da skliče za ponedeljek ob 16. uri pri njem v delavnici sestanek pokrajinskega komiteja. Med pogovorom pa je tudi omenila, da to želi gestapo. Zdaj je postalo očitno, da so Darinko v Ljubljani aretirali in jo izročili Nemcem ter da je klonila pod njihovim pritiskom. Kljub temu pa je ohranila toliko poštenosti in zvestobe, da je to povedala mojstru ter tako preprečila, da bi Nemci zajeli člane komiteja. To bi bil zanje velikanski uspeh. Zdaj je Dolinšek ukazal čevljarju, naj gre nemudoma k partizanom.

Naslednjega dne, v nedeljo dopoldne, se je Dolinšek sestel z Miro Svetinovo. Posvetovala sta se, kaj bi bilo potrebno ukreniti, da bi zavarovali organizacijo, saj je bilo očitno, da je gestapo uspelo nekaj zvedeti. Ni pa bilo še jasno, kaj in koliko. Predvsem pa sta sklenila, da sestanka komiteja v ponedeljek ne bo, kar je razumljivo.

Kljub vsemu pa so policisti v ponedeljek zvečer v gostilni »Pri zlati ribici« aretirali Ivana Urbanca-Kumerdajeva, člana mestnega komiteja Kranj, ter Ivana Žirovnika s Stražišča. Kako so zvedeli zanju in kaj sta počela v gostilni, ni znano. Vsekakor pa je bila njuna aretacija posledica tistega, kar so Nemci zvedeli od Darinke ali Minke. Popoldne je policija zaman oprezala okoli delavnice, kjer bi se morali sestati člani pokrajinskega komiteja. Tja je za vabo prišla tudi Darinka. Najbrž se je izgovarjala, da pač člani komiteja nekaj slutijo in da niso kar tako naselili.

Aretacije po Kranju in okolici

Kmalu po aretaciji Ivana Urbanca pa so se začele po Kranju in okolici aretacije. Urbanec je bil krivec prvih aretacij, kasneje je v zaporu mnoge nagovarjal k priznanju, češ saj Nemci že vse vedo, ni vredno tajiti itd. Nekateri so mu naselili ter mu povedali, kar ne bi bili smeli. Upali so, da jih bo to rešilo pred smrtno kaznijo, oziroma niso še vedeli, da je Urbanec postal izdajalec. Kasneje se je pojavilo mnenje da je bil že pred aretacijo v službi gestapa. Po Dolinškovem mnenju to ni res, pač pa je Urbanec v zaporu v strahu in pod pritiskom začel izdajati. Zaradi uspeha, ki ga je omogočil Nemcem, so ga pozneje sprejeli v službo pri gestapu. Žirovnika pa so ustrelili v Dragi 31. marca 1942.

Čez nekaj dni je Dolinšek zvedel tudi za nekatere druge reči, tako da mu je postalo jasno, kako je prišla Darinka v Kranj na javko. Njena sestra Minka, ki si je zdravila roko, je prišla na Jesenice pogledat, kako je doma. Prepoznali so jo in zajeli ter jo pričeli zasliševati. Morda se ji je zareklo, morda pa je tudi zaradi naivnosti povedala, da je sestra Darinka v Ljubljani. Brž so odšli ponjo in jo našli. Obe sestri sta vedeli za javke in zdaj so zanje zvedeli tudi Nemci. Poleg čevljarja s hrvaškim imenom, ki se je srečno izognil zajetju, so zvedeli tudi za javko pri čevljarju Ignacu Bizjaku. Aretirali so ga in 10. junija ustrelili.

Se bolj presenetljiva vest pa je prišla do Dolinška iz Radomelj pri Domžalah. Od tam je namreč Darinka sporočila, da se skriva pri družini simpatizerja Grada in da ji je uspelo uiti gestapovcem. Čez nekaj dni sta se z njo sestala Dolinšek in Mira Svetina ter jo vso noč zasliševala. Darinka jima je povedala, kako so jo zajeli ter kaj je povedala in kaj ne, oziroma, zakaj in kako jim je pobegnila. Ko so jo spustili in zahtevali, naj se znova poveže z aktivisti, je odšla drugam in se skrila. Toda tudi tisto, kar je povedala gestapu, je bilo preveč in je omogočilo Nemcem, da so nekatere prijeli. Slučajno so bili med njimi tudi taki, ki so klonili. Tako se je začela veriga izdajstev in aretacij ter medsebojnih obtožb. Vsega skupaj so Nemci pozaprlji okoli 200 ljudi, v glavnem članov Partije. Tako je nastala znana Kumerfajeva afera, o kateri je v enem izmed svojih pisem poročal Edvard Kardelj tovarišu Titu. Aretacije in kasneje usmrtitve so povzročale precejšen preplah med ljudstvom in za ne-

kaj časa zavrle razmah osvobodilnega gibanja na Gorenjskem. Zlasti v kranjski okolici je bilo delovanje za nekaj časa močno oslajeno.

Darinka, ki je skesano priznala svojo napako, pa je dejansko prispevala, da Nemci niso zajeli še komiteja. Zato sta Dolinšek in Svetinova sklenila, da mora takoj oditi k partizanom, ki bodo uredili vse glede njene krivde. Kakšno usodo je doživela kasneje, Dolinšek ni zvedel, ker so ga kmalu zatem ujeli. Šele po vojni je zvedel, da je ni bilo domov ...

Ko se je prvi val aretacij polegel, je Dolinšek skušal obnoviti delo organizacije. Položaj je zahteval temeljito posvetovanje članov komiteja. Zato je Dolinšek poslal na javko nekam v Poljansko dolino Filipa Dolenjca z Orehka, ki drugače ni bil kurir. Prek te javke naj bi sporočil Kebetu za sestanek pokrajinskega komiteja, ki naj bi bil 10. marca pri krojaču Vinku Jenku v Trbojah pri Kranju.

O tem, kako je opravil svojo nalogo, naj bi Dolenjec poročal Dolinšku še istega dne. Sestala naj bi se na klancu ob cesti, ki drži iz Kranja proti Smledniku, v bližini sedanje tovarne Inteks. Dolinšek tam čakal Dolenjca, toda tega ni bilo. Zato je naslednjega dne odšel na Orehok, da bi zvedel, kaj se mu je pripetilo. Nekaj časa je oprezoval okoli Dolenjčeve hiše. Ko je ugotovil, da je vse varno, je vstopil in od žene zvedel, da je prišel mož zvečer domov, zjutraj pa je šel delat. Takrat še žena ni vedela, da so ji moža medtem na poti v tovarno aretirali. Pa tudi Dolinšek ni zvedel, ali je opravil na javki svojo nalogo ali je ni. Dolenjca so ustrelili 31. marca v Dragi.

Dne 9. marca sta prišla Tomo Brejc in Dolinšek v Trboje na javko h krojaču Jenku, kamor naj bi prišel tudi Kebet. Zvečer sta imela sestanek z vaščani, pristaši Osvobodilne fronte. Po sestanku je Brejc ostal kar v hiši, da bi v njej prenočil. V isti hiši je stanovala tudi Jenkova dekle. Dolinška pa je Jenko peljal prenočevati v hišo, kjer je bila poročena njegova sestra. V tej hiši je spal Dolinšek prvič, pač pa je bil enkrat prej za kratek čas v njej, da bi se malo ogrel in kaj pojedel.

»Metod, zdaj te imamo«

Komaj je Dolinšek zaspal, že je zaslišal okoli hiše nekakšen hrup. Skočil je na noge in skušal skozi zadnja vrata pobegniti. Toda komaj je malo odskril vrata, že je usekal proti njemu rafal iz brzostrelke. Nemci so očitno merili pod noge, ker so mu krogle preluknjale hlačnice, ranjen pa ni bil. Vtem je gospodinja odprla prednja vrata in v vežo so se usuli gestapovci in policisti. Tako se je Dolinšek znašel bos sredi gruča sovražnikov. Oborožen ni bil (v prejšnji številki je tiskarski skrat zagrešil napako, češ da je bil oborožen). Eden izmed policistov ali gestapovcev je po slovensko rekel: »Metod, zdaj te pa imamo!« Tako je postalo očitno, da je postal žrtev izdajstva, oziroma da je Dolenjec najbrž nasledel grožnjam ali prigovarjanju Urbanca, ki je takrat že delal za gestapo.

Pozneje, že po vojni, je Tomo Brejc pripovedoval Dolinšku, kako se je resil. Nemci so točno vedeli, da stanuje v hiši v prvem nadstropju Jenkova dekle in da prenočuje Jenko pri njej. Zato so takoj planili po stopnicah v prvo nadstropje. Za pritličje in njegove stanovalce se sprva niso posebno zanimali. To njihovo napako je Brejc izkoristil in planil iz hiše v temo. Po vasi je bilo tisto noč več aretacij. Jenka so ustrelili 1. julija.

Po aretaciji so Nemci Dolinšku dovolili, da se je za silo oblekel. Niso ga niti temeljito preiskali, pač pa so ga uklenili in posadili med dva gestapovca na zadnje sedeže osebnega avtomobila. Odpeljali so ga na gestapo v Kranj. Tam so ga spet površno preiskali in ga takoj zatem z avtom odpeljali na Jesenice. Aretirali so ga namreč jeseniški gestapovci, kar je pomenilo, da so oni odkrili zadevo in da jo še naprej raziskujejo.

Jože Habe iz Kranja

Na Jesenicah so imeli Dolinška še vedno uklenjenega in zaprtega v kleti vile, kjer je bil sedež gestapa. Tja so ga pripeljali v zgodnjih jutranjih urah, sredi dopoldneva pa so ga spet z avtom odpeljali na Bled, na nekakšen sedež nemške uprave ali gestapa. Tam je bilo zbranih precej višjih oficirjev. Dolinšek misli, da je bil med njimi sam Rösener. Spraševali so ga, kako se piše in če je Metod. Odgovarjal jim je, da je Jože Habe in da ni Metod. Veljaki so se med seboj nekaj pomenkovali, nato pa so Dolinška spet odgnali nazaj k avtomobilu ter ga zapeljali v Begunje. Šele tam so ga temeljito preiskali, nato pa še vedno uklenjenega vrgli v bunker. Iz podatkov v jetniški knjigi je znano, da je to bilo 10. marca 1942.

Naslednjega dne je doživel prvo, uvodno zaslišanje, ki je bilo precej kratko. Vprašali so ga po imenu in priimku ter rojstnih podatkih. Po podatkih v ponarejenih dokumentih, ki so jih našli pri njemu, je bil rojen istega dne in meseca, kot je bil dejansko, le dve leti kasneje. To pa zaradi tega, da bi si datum laže zapomnil. Iz podatkov v jetniški knjigi je tudi razvidno, da je bil v njegovih ponarejenih dokumentih kot rojstni kraj naveden Kranj.

Ko je tako vztrajno zatrjeval, da ni Metod, ampak Jože Habe, mu je tolmač zagrozil, da bo že videl in da bo čez nekaj časa drugače trdil, kako se piše. Res so se kmalu zatem odprla vrata zasliševalnice in med podboji se je pokazal Urbanec. Na gestapovčevo vprašanje, kdo je človek, ki ga gleda pred seboj, je Urbanec dejal, da je to Metod. Na vprašanje, kaj počne na Gorenjskem, pa je Urbanec odgovoril, da je organizator KP in OF, torej boja proti Nemcem.

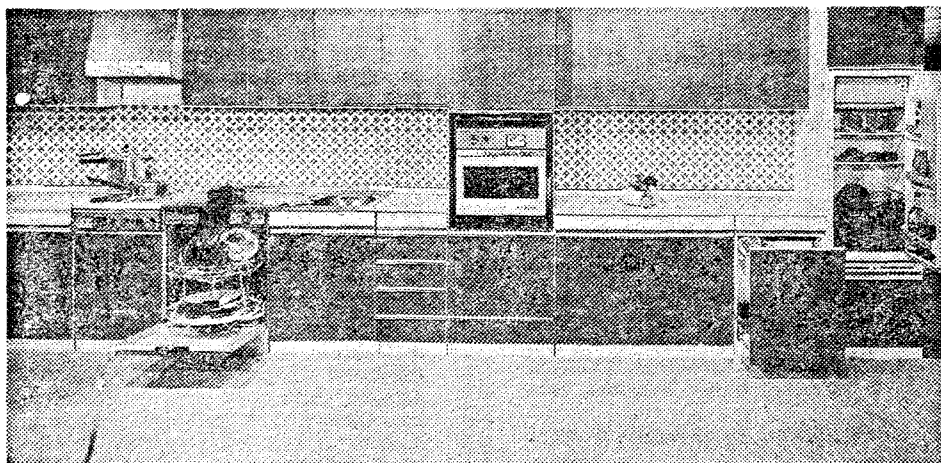
Nato so gestapovci vprašali Dolinška če pozna osebo, ki je prišla v sobo. Dolinšek je odgovoril, da je še ni nikoli videl. S tem je poskušal povedati Urbancu, kakšna bi bila njegova dolžnost, ko so ga aretirali, in da so ga nekoč učili, kako naj bi se zadržal pred sovražnikom.

(Konec prihodnjič)

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Resničnost pojasnila, ki nam ga je poslal Ivan Kralj iz Skofje Loke in smo ga objavili v noveletni številki, nanaša pa se na fotografijo partizanov-smučarjev iz 52. številke TV 15 1971. nam je sedaj poirdil še Ivan Zakeršnik iz Vasi 60. p. Radlje ob Dravi. Pravi, da je bila posneta 17. marca 1946 v Trnovem v Bosni. Z leve proti desni stojijo komandir, politični komisar in vodnik, drugi pa so borci samostojnega smučarskega bataljona KNOJ. Med njimi je tudi borec, ki leži, po narodnosti Grk, a je služil v Jugoslovanski armadi. Ivan Zakeršnik nam je poslal fotografijo v izvirniku, na kateri je zadaj napisano: »Za spomin od skijaškega bataljona 17. marca 1946. leta v Sarajevu, Trnovo, Bosna. Zakeršnik Ivan«. Poslal pa nam je tudi enačico te fotografije, na kateri so smučarji-knojevci v Bosni, ki jo danes objavljamo.

vega 60
brest cerknica

Od Kambreškega do Brkinov

NADALJEVANJE IN KONEC

V Kodreth, kjer kraški hribi prehajajo v Vipavsko dolino, sem obiskal dva zasluzna moza Eden je Stanko Sorta, ki sem ga deloma že opisal dve številki nazaj. Gre za zelo razgledanega in narodnostno zavednega moza, ki sklada tudi pesmi. Zaradi ene, ki jo je posvetil domovini, so Italijani z njim posebno grdo ravnali. Drugi je Franc Štemberger iz Kodretov 1. Tudi ta je kljub 78. letu zelo bister. Dvojno delovno dobo ima priznано od 15. novembra 1942, v resnici pa je z osvobodilnim gibanjem sodeloval že od 1941, a mu je za uveljavitev manjkala ena priča.

Francu Štemberger prebiva v mogoči starinski hiši s še petimi družinskimi člani, od katerih jih je več od polovice delanezmožnih. Starost sili iz zidu, iz oken in iz podbojev. Kakor dandanes vsak prišlek najprej zadene ob to hišo, tako je bilo to tudi med vojno. In največkrat so prav vanjo najprej vdrl sovražniki. Štemberger mi je pripovedoval, kako je stal pred napeto brzostrelko nemškega oficirja. Toda znanje nemščine in prekanjenost sta mu pomagala, da je rešil pred uničenjem sebe, domačo vas in še tri okoliške zaselke. Nemci so se namreč pripravljali, da bodo vasi požgali in razstrelili, moške pa pobili. Franc Štemberger pa je nemškemu poveljniku s prepričevalnim nastopom natvezel, da je komaj pred kako uro videl dolgo kolono partizanov, katerih vsak deseti je nosil mitraljez, vsak petdeseti pa je gonil mulo s težkim minometom. To je pomagalo. Nemci so takoj pobrali šila in kopita, brez da bi prebivalstvu povzročili hujšo škodo.

Se veliko tega mi je pravil Franc Štemberger. Pripovedoval mi je o težavah in uspešnem delu gospodarske komisije, kjer je sodeloval kot intendat. Pokazal mi je nože, ki mu otekajo. Zaradi tega tudi na lov ne more hoditi več. Dobiva 150 dinarjev priznavalnine. Tudi on pa ima toliko zemlje, da močno presega katastrski dohodek 800 dinarjev, ki je pogoj za varstveni dohodek ob upokojitvi.

Tudi o Vladimirju Luinu iz Gabrovice pri Komnu sem že pisal dve številki nazaj. Na najhujši socialni primer pa sem naletel v Kazljah. Tam živi 71-letni Alojz Jelušič, ki ima status borca priznan od avgusta 1943.

Pred hišo je sedel na čoku pogrbljen, zgaran in izmozgan mož, ki je v življenju doživel malo dobrega. Najbolj ga je prizadela sinova smrt pred dobrim letom. Zdaj trpi skupaj s snaho in dvema vnučkoma. Imajo kravo in vola, pa bodo morali še to prodati, ker ne morejo napraviti krme. Snahi in mladi vdovi Mariji so obljubili delo v Štorjah, kjer bo Iskra postavila majhen pomolni obrat.

»Ravno smo si malo opomogli, ravno nam je začelo iti malo na bolje, pa nas je zadela ta nesreča...« je potarnal obupani mož.

Na gospodarskem posloppu se vidi beton, poskus mladega gospodarja, da bi dvignil posestvo iz zaostalosti in družini zagotovil boljši kos kruha. Pa se je prehladil na ledvicah in pobralo ga je. Zdaj bo kmetija propadla. Kaj pomaga 9 hektarov zemlje in 1830 dinarjev katastrskega dohodka? Še 300 dinarjev mesečne priznavalnine je komaj kaj več kot nič.

Evo drobce žalostne resnice! Kaj bi bil našel šele na Tratah in po drugih brkinskih vaseh kamor pa se ne da z avtom. Tam so vasi do dveh tretjin prazne, kar je prebivalcev, pa so stari ali pohabljeni ljudje.

ŠE POGOVOR V SEŽANI

V Sežani sem se pogovarjal z Avgustom Tavčarjem, načelnikom oddelka za narodno obrambo pri občinski skupščini in znanim družbenim delavcem. Tudi on je poudaril, da bi morali zakon o starostnem zavarovanju kmetov, kolikor zadeva kmete-borce, v kriterijih za upokojeve in za priznanje varstvenega dodatka izenačiti s temeljnim zakonom o pokojninskem zavarovanju. Posebej je poudaril, da bi morale imeti kmete-borce pravico do upokojitve s 55. leti.

»O kmetih-borcih moram povedati, da zaradi vsega, kar so prestali in žrtvovali med vojno, še prej postanejo pridobitno nezmožni kot druge kategorije občanov. Dolga leta po vojni so namreč živeli v pomankanju in tudi zdravstveno niso bili zavarovani...«

»Med razpravami, ki jih je o osnutku zakona o tarostnem zavarovanju kmetov organizirala socialistična zveza,« nadaljuje Avgust Tavčar, »so kmete posebej opozorili, da je vsak cenzus v obliki katastrskega dohodka krivičen, zakaj če ta cenzus za pridobitev varstvenega dodatka obvelja, potem velika večina kmetov-borcev ne bo uživala varstvenega dodatka. Namreč je tako, da skoraj ni kmetije, ki bi imela tako nizko davčno osnovo, in če so na kmetiji le stari in pridobitno nezmožni ljudje, potem od zemlje nič več ne dobijo, ker jo ne morejo obdelovati...«

Glede tega, da po osnutku zakona o starostnem zavarovanju kmetov kmete-borci po 9 septembru (13. oktobru) 1943 praktično nimajo nobenih posebnih pravic, pa je Avgust Tavčar dejal, da je vsak datum kot merilo za prispevek k revoluciji krivičen.

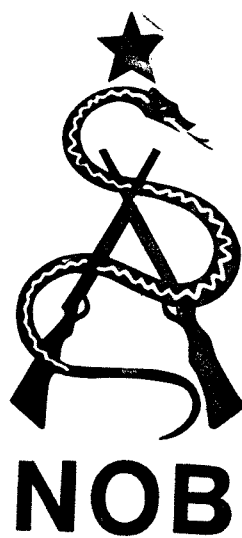
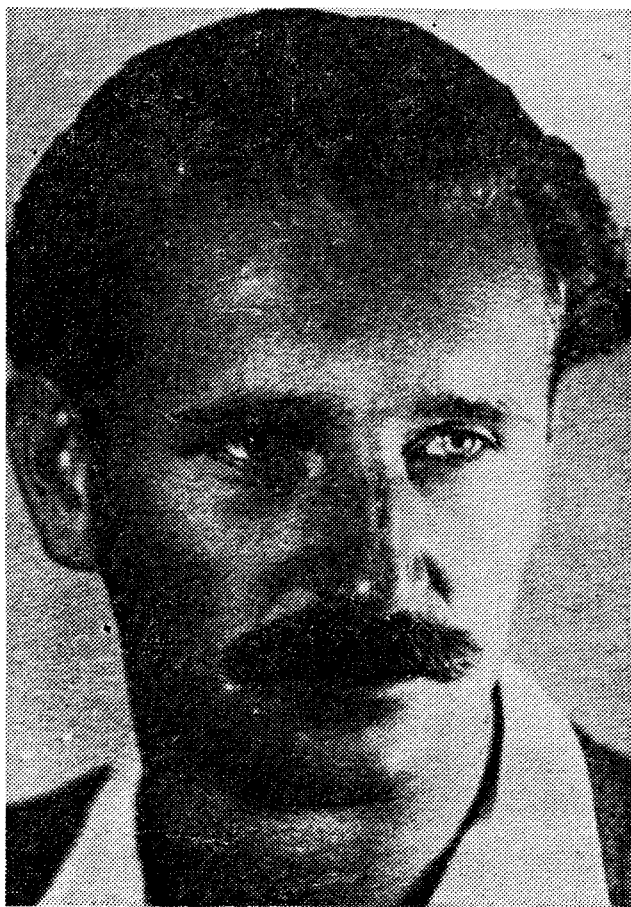
»Zlasti to velja za Primorsko, od koder so bili naši mladeniči in moške razseljeni po vseh kontinentih in je bila velika večina vključenih v prekomorske brigade, po vojni pa so ostali na kmetih. Morali bi jim dati vsaj nekaj, na primer 60, 30 in 10 odstotkov varstvenega dodatka, ki ga dobijo oni s statusom borca. Če se to ne bo upoštevalo, bo prišlo do hudega negodovanja, ker se prekomorci že tako čutijo prizadete. Saj

prizadeti tudi so, zdaj pa bodo še bolj, kar pa ni prav...«

Tako se je končala moja pot od Kambreškega do Brkinov, pot z osnutkom zakona o starostnem zavarovanju kmetov v

rokah. Ta pot je stvarno pričevanje o socialnem stanju slovenske vasi, ki posebej zadeva prav kmete-borce. Ta pričevanja in te dokaze pa bi bilo treba upoštevati, če naj tem ljudem pomagamo na bolje.

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Dušan Mravljak-Mrož

Rojen je bil 21. februarja 1914 v Sočanju in je eden prvih partizanskih zdravnikov, ki so maja 1942 odšli k partizanom iz Ljubljane. Junija 1942 je z II. grupo odredov krenil prek Gorenjske na Štajersko, kamor so prispeli po hudih bojih in hudih izgubah šele čez en mesec. Nato je bil član bataljonskega štaba in bataljonski zdravnik slavnega pohorskega bataljona. V boju s približno 2.000 sovražniki je 8. januarja 1943 v poslednji bitki padel skupaj z 69 borci na Osankarici na Pohorju. Dve uri in pol so se junaško bojevali in padli do zadnjega moža, potem ko so ponosno odklonili vdažo. Dr. Dušan Mravljak je bil proglašen za narodnega heroja.

Bil sem v posebni skupini

Na vhodu je napis, ki mi pove, kam sem prišel. To je »Taboriščni urad«. Vstopim. Za pisalnimi mizami sedi in dela več ljudi v progastih oblacihih. Kot bi mignil skočijo s stolov in se postavijo v pozor. Dr. Mengele ukaže nekemu jetniku z obrito glavo, ki mu prisodim kakšnih petdeset let, naj stopi bliže. Ker sem nekaj metrov stran, ne morem slišati, kaj govori. Jetnik odobrava joče pokima. Kasneje sem zvedel, da je to dr. Sentkeller, jetnik-zdravnik v taborišču F. Povabi me, naj stopim k neki pisalni mizi. Za njo sedi jetnik vzame kartotečni list, zapiše moje osebne podatke, nato izroči list nekemu esesovcu. Z le-tim grem potem ven. Ko grem mimo dr. Mengeleja, se lahko priklonim. Dr. Sentkeller si ne more kaj, da me ne bi opozoril — njegov glas je prej ironičen kot zloben — da kaj takega v taborišču ni v navadi in da naj tu pozabim na svetovljanske manire. Stražar me pospremi do tretje barake, kjer je na vratih tablica z napisom »Kopalnica in razkuževalnica«. Potem me stražar z mojimi osebnimi podatki vred izroči drugemu stražarju. Približa se mi neki jetnik, vzame mojo zdravniško torbo, me preišče in mi veli, naj se slečem. Zdaj pride na vrsto brivec, ki me ostrige po glavi in vsem telesu ter me pošlje pod prho. Nato mi odrgnejo glavo s cunjjo, namočeno v neki kemični raztopini. Oči me grozno pečejo, šele čez nekaj minut jih lahko spet odprem. V drugem prostoru moram zamenjati svojo obleko za skoraj nov suknjič in pisane hlače. Čevlje mi vrnejo, potem ko so jih potunkali v taisto kemično

8

raztopino. Obleka mi je prav. Kdo ve, kateri nesrečnik jo je nosil pred mano?»

Neki jetnik mi zaviha rokav na levi roki in prebere številko na mojem kartotečnem listu. Nato mi z vajenimi gibi napika roko z nekakšnim črnilom. Vhodljaji se kmalu spremenijo v modrikaste pege. Potolazi me, da bo koža samo malo otekla, toda že čez en teden bodo številke prav jasne.

Zdaj sem torej tetoviran: dr. Miklos Nyiszli je prenehal obstajati, postal je jetnik KZ št. A 8450.

Ta hip se spomnim nekega drugega dogodka. Pred petnajstimi leti mi je dekan medicinske fakultete univerze »Friderika Viljema« v Breslauu segel v roko, mi zazelel sijajno prihodnost in mi izročil diplomo...

Moj položaj trenutno ni slab. Dr. Mengele zahteva od mene, da delam kot zdravnik. Verjetno bom nadomestil kakšnega mobiliziranega stanovskega kolega pri Institutu za sodno medicino bližnjega nemškega mesta. Upanje mi zbujajo dejstva, da mi po navodilu dr. Mengeleja niso dali jetniške uniforme, temveč civilno obleko v odličnem stanju.

Ura je že čez polnoč, toda moja radovednost je tolikšna, da ne čutim utrujenosti. Pozorno sledim besedam, ki mi jih govori kapo barake. Le-ta pozna celotno organizacijo KZ, imena esesovskih poveljnikov taboriščne posadke kakor tudi internirance, ki opravljajo važne funkcije. Tako zvem, da KZ Auschwitz ni delovno taborišče, temveč največje uničevalno taborišče III. Reicha. Pripoveduje mi tudi o vsakotedenskih selekcijah v bolnišnicah in barakah. Na stotine ljudi nalože na kamione in jih odpeljejo v krematorije, ki so nekaj sto metrov stran.

Iz njegovega pripovedovanja začnem spoznavati življenje v barakah. Osemsto do tisoč trpinov se gnete na pogradih barake. Preveč so na tesnem, da bi se lahko stegnili na ležišču, zato ležijo podolgem in počez — nože enih so pri glavah drugih itd.

9

Nesrečniki ne poznajo več človeškega dostojanstva, prerivajo se, pehajo, grizejo, brcajo, ker skuša vsak pridobiti nekaj centimetrov prostora, da bi laže spal.

Treba je namreč vedeti, da spijo samo do treh jutraj. Tedaj pridejo pazniki z gumijevkami in jih spodijo z ležišč. Jetniki se potem zgnetejo skozi vrata barake na prosto in se postavijo v vrste. Tu se začne najbolj nečloveška točka dnevnega reda. To je apel.

Jetniki stoje v vrstah po pet. Začenjajo jih razporejati. Pisar pošlje največje v prvo, najmanjše pa v zadnjo vrsto. Potem pride paznik, ki je čez dan dežurni, in s pestmi speha največje v prvo, najmanjše pa v zadnjo vrsto. Nazadnje pride kapo barake, dobro oblečen in dobro hranjen. Tudi on je v jetniški »uniformi«, ki pa je čista in zlikana. Oholo se postavi pred vrste in pogleda, če je vse v redu. Ko ničesar ne najde, se pozone proti jetnikom, ki nosijo očala in stoje v prvi vrsti. Nažene jih v ozadje. Zakaj? Tega nihče ne ve niti ne razmišlja o vzroku, zakaj tu je KZ, kjer nikomur ne pride na misel, da bi iskal razlago za take in podobne reči.

Vse to traja več ur. Več kot petnajstkrat prestejejo vrste po dolgem in počez, v vseh smereh. Če vrsta ni poravnana, mora vsa baraka eno uro čepeti z dvignjenimi rokami. Od muk trepečejo trpinom noge. Jutra so v Auschwitzu mrzla celo sredi poletja, tenka jetniška obleka ne varuje jetnikov ne pred mrazom ne pred dežjem. Kljub temu se tako poleti kot pozimi začne apel vsako jutro ob treh, konča pa se ob sedmih, ko pridejo podoficirji — esesovci.

Kapo barake je povsod kakšen bivši kriminallec, drugače pa ponižen esesovski sluga. Spoznaš ga tudi po zelenem znaku. Ob prihodu esesovcev se postavi v pozor in pove število jetnikov. Potem še esesovci preštevaajo kolone in si zapišejo številke v beležnice.

VINJAK SLOVIN in srečno 1972

lesna industrija

PIVKA

JAVOR

priporoča svoje izdelke:

vezane in panel plošče
opažne plošče
eksotične in domače furnirje
vseh vrst
žagan les in ladijski pod
stole, mize, gostinsko opremo
in ostalo kosovno pohištvo
tapecirano pohištvo (kavče, fotelje,
in kompletne garniture)

SMUČAJTE Z ALPE-ADRIA ZASTONJ!

Turistična organizacija A-A bo v letu 1972 na vsakem izletu ali potovanju izžrebala gosta, ki bo potoval zastonj in mu vrnila denar, ki ga je vplačal ob prijavi. Lahko se sreča nasmehne prav vam!

alpe
adria

Smučarski izleti in tečaji:
KRIMML — visokogorsko zimskošportno središče v avstrijskih Alpah na višini 1100–2200 metrov.

TERMINI:

— od 23. I. do 29. I. — 7 dni (samo še nekaj prostih mest)
CENA: 1.045.— din
— od 29. I. do 5. II. — 8 dni — CENA: 1.133.— din
— od 5. II. do 10. II. — 6 dni — CENA: 918.— din
— od 10. II. do 16. II. — 7 dni CENA: 1.045.— din
— od 5. III. do 11. III. — 7 dni CENA: 1.045.— din
Pri plačilu v devizah — 5-odstotni popust.

MEŽICA — moderno opremljeno smučarsko središče v Mežiški dolini ob vznožju gore Pece.

TERMINI:

— od 23. I. do 29. I. — 7 dni (samo še nekaj prostih mest)
eš nekaj prostih mest)
CENA: 649.— din.

— od 29. I. do 4. II. — 7 dni CENA: 649.— din.
— od 20. II. do 25. II. — 6 dni CENA: 613.— din.

V ceno je vključeno vse od prevoza, polnih pensionov, vaditelja, žičnic, kovanja in drsanja do otroške vzgojiteljice.

NAJCENEJŠE POČITNICE
NA SNegu:

7-dnevni smučarski tečaji z vsakodnevним prevozom (prevoz, enolončnica, vaditelj, žičnica).

RAKITNA:

— od 20. I. do 2. II. (7-dnevna tečaja) CENA: 270.— din.

KUREŠČEK:

— od 22. I. do 4. II. (7-dnevna tečaja) CENA: 250.— din.

A-A organizira 7-dnevne smučarske tečaje in izlete še:

KRANJSKA GORA:

— od 9. I. do 25. II. (tečaji po 7 dni) CENA: od 789.— do 817.— din.

V šolskih počitnicah bo tudi vsakodnevni prevoz v Kranjsko goro.

OPATIJA — Platak:

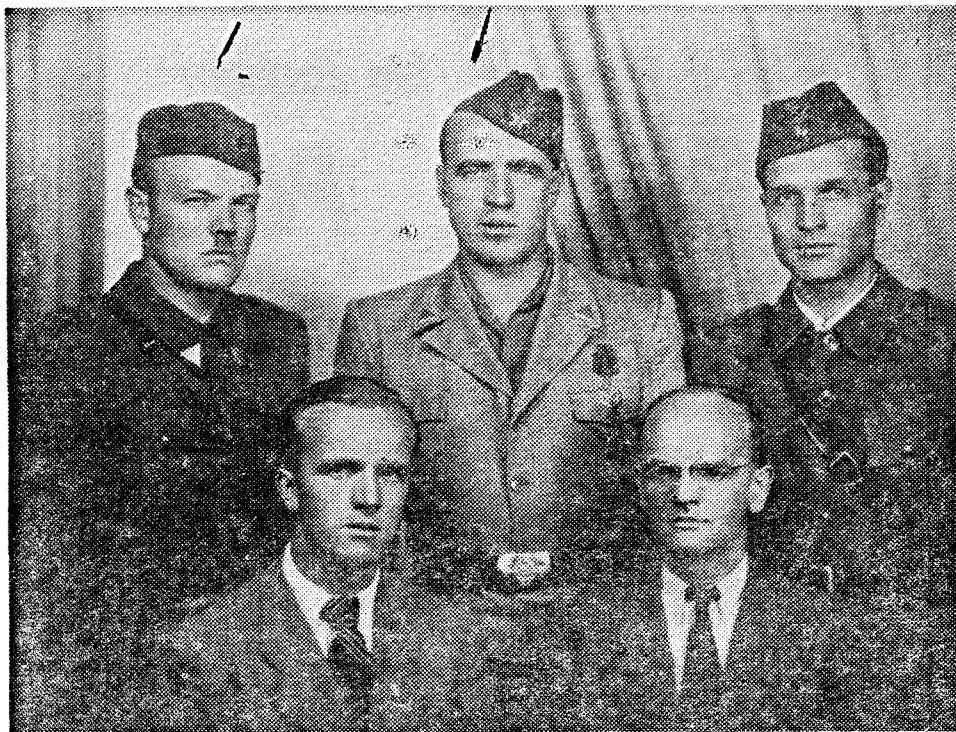
— od 23. I. do 4. II. (tečaji po 7 dni) CENA: 748.— din.

ZATRNIK PRI BLEDU:

— od 20. I. do 5. II. — 7 dni CENA: 663.— din

Na vse smučarske tečaje in izlete je možen tudi prevoz z lastnim osebnim vozilom. V tem primeru se cene znižajo za ustrezen prevoz (od 45.00 do 160.00 din).

Prijave spreejma »TURBIRO« Alpe-Adria, Ljubljana, Masarykova 14, poleg Pivnice: tel. 315-092 in 315-677.

Pet Bradačevih fantov, ki so v osvobodilnem boju nič kolikokrat tvegali življenje, a po srečnih naključjih vsi dočakali svobodo. Sedita (od leve) Lojze in Jože, stojijo Gust, France-Boštjan in Viktor. Fotografirali so se kmalu po osvoboditvi.

Bradačevi iz Podhoste

ZGODOVINSKI ZAPIS OB FRANCETOVI SMRTI

Od leta 1921 dalje, ko je Jožeta Bradačeva, po domače »Darovčeva«, po moževi smrti ostala s sedmimi otroki sama na kmetiji v Podhosti pri Dolenjskih Toplicah, je zmogla edinole najstarejšega, Jožeta, študirati na visoki šoli, vtem ko je za Viktorja še pred maturo zmanjkalo sredstev in se je moral vse do inženirske diplome prebiti sam. Sin Ivan je moral že zgodaj po svetu s trebuhom za kruhom, doma pa so ostali še sinovi, France, Gust in najmlajši Lojze ter sestra Micka. Pravzaprav se je na dom vrnil kmalu po očetovi smrti še Jože, ki mu je tedaj vlak po nesreči odrezal obe nogi.

Kakor vemo, je bilo v tistih časih na kmetih zelo hudo. Ohraniti se je bilo moč samo ob velikem samoodpovedovanju in s trdim delom, še kaj več kot le od zore do mraka. In tako je Darovčeva mati ob podpori peti sinov in hčere vztrajala kakor mati — vdova, ki jo je Vladimir Levstik nepozabno opisal v svojem »Gadjem gnezdu«: toda kmalu se je pokazalo tako, da sta morala z doma še dva najmočnejša hrušta, France in Gust, saj domača skleda ni bila za vse dovolj velika. Dolga leta sta žgala oglje in tesala trame po bližnjih roških gozdovih, živela v barakah iz lubja,

ostala pa povezana z domačo hišo, ki sta ji ob košnji, mlačvi in podobnem za njen obstanek dajala svoje nemale telesne moči. Končno sta si v bližini sama zgradila vsak svojo hišico in si ustvarila družini. — Invalid Jože pa je s svojo razsodnostjo materi pri gospodarjenju koristno svetoval, in ko je v novih protezah znova shodil (z dvema palicama), se je začel preživljati sam.

Jože je bil razgledan in odločen razumnik ter je vseskozi obdržal močan vpliv na vse člane Bradačeve družine. Z vsake šole je prinesel v Dol. Toplice vznemirljive napredne ideje, ki si jih je kristaliziral z nenehnim študijem ali pa v razpravah s komunistom Hönigmanom. Kot čudovit množični aktivist je zlasti svojim bratom rad razlagal, da je izhod iz bednega kmečkenga in delavskega življenja samo v organiziranem boju proti razredu izkoriščevalcev. V ta namen je izbral svojemu kmečkemu okolju najustreznejšo obliko takšne organizacije, saj je že osemindvajsetega leta ustanovil v Toplicah Društvo kmečkih fantov in deklet, naslednje leto pa še v Podhosti. Kmalu je zrasla na okrog še vrsta takšnih društev. Zlasti v tem delu Dolenjske, pa tudi drugod po Sloveniji so rasla društva KFID kot go-

be po dežju, v njih pa se je začela oblikovati razredna zavest gozdnih delavcev, kmečkih sinov in hčera. Jože Bradač jim je govoril: »Mi se pripravljamo na revolucijo, ki jo bodo sprožili industrijski delavci, saj z njo ne morejo ničesar izgubiti, mnogo pa pridobiti!« Prav on je bil v teh krajih prvi, ki je organiziral premnoge tekme koscev, tesačev in tekme žanjic pod vsebinsko sila udarnimi transparenti: DELU ČAST IN OBLAST! in ob prepevanju revolucionarnih pesmi. V takšnem vzdušju se je kalila vsa Bradačeva družina vsaj petnajst let. Tudi mati Jožeta je čedalje bolj verovala svojim borbenim fantom, da »tisto mora enkrat res priti.« In tako so Bradačevi dočakali leto 1941, ko je pet njenih v društvi kmečkih fantov in deklet prekaljenih funkcionarjev presodilo, da je zdaj res napočila njihova zgodovinska ura, ki jo je jeseni leta 1929, v svojem ognjevitom govoru na tekmi koscev v Podhosti napovedal idejni vodja mladokmetijskega gibanja dr. Janže Novak. Ta je namreč tedaj govoril o naukih Karla Marxa in napovedal, da bo zanesljivo prišla ura, ko bodo združeni kmetje in delavci prevzeli vso oblast v deželi in začeli deliti drugačno pravico. Tako vzpodbudnih besed z javnega odra dotlej v zakotni Podhosti še niso slišali, zato so si jih zapomnili za vse življenje, kakor mu je to lani maja, ob mojem poslednjem obisku pri njem pripovedoval Bradačev France, »Darovčev« najmočnejši. Tedaj mi je tudi obljubil, da mi bo za zgodovinski zapis kdaj pozneje, ko bo bolj zdrav, obširneje pripovedoval o svoji čudoviti borbeni poti med NOB.

Tudi z Jožetom sva bila zmenjena za takšne zapise, toda njegova smrt pred nekaj leti je vse to prekrizala. Zato mi naj bo dovoljeno, da v njun in njune junaške matere spomin zapišem nekaj značilnih drobcev, ki sem si jih približno zapomnil, zgodovinskega pa bodo zlasti za ta del Dolenjske lahko nabrali še dosti tehtnega gradiva o pomembni vlogi množice članov društev kmečkih fantov in deklet v revoluciji vsaj pri še živečih treh Bradačevih fantih, ki so, kot po vojni umrli dva, vsi trije priznani udeleženci NOB od začetka do konca.

Prvo informacijo o razgibanem in uspešnem delu Bradačevih za OF je julija 1941 prinesel v Ljubljano Jože Udovič iz Mirne peči (padel), ki je na zaupnem sestanku v mojem stanovanju nekaterim vodilnim članom vodstva ZKFID tedaj pripovedoval:

»Bolj množičnega in bolj udarnega razmaha OF v vrstah kmečke mladine, kakor so ga pod vodstvom Jožeta organizirali Bradačevi fantje v Podhosti in okolici, si ni mogoče misliti! Povsod po Dolenjskem sem obšel naša društva, povsod stvari dobro tečejo, vse hiti v partizane, toda kaj takega kot v Podhosti, kjer sem dolgo stal v vrsti, da me je Jože lahko sprejel, kaj takega pa še ne! On »uraduje« kot »odkupovalec« kmetijskih pridelkov tako rekoč noč in dan, dejansko pa jih (in tudi orožje ter municijo) daje partizanskim četam pri Sv. Petru in v Rogu na osnovi vsakodnevnega številčnega stanja, to pa se seveda iz dneva v dan prav zaradi tolikšne aktivnosti Bradačevih fantje. Kot invalid, ki se komaj premika, Jože Italijanom ni sumljiv, saj se jim zvičajno pretvarja, kakor da je »švercar« z živilci, če je potreba, pa komu od Lahov tudi kaj odrine, zlasti za obveščevalne podatke iz posadk v Soteski in Straži. Pomagajo mu vsi domači, zlasti najmlajši Lojze, Franceta in Gust pa je vpregel predvsem na terenu, prvega za komandirja odreda, Franceta pa za komandanta vseh tamkajšnjih odredov vaše zaščite.«

To vsestransko delo so Bradačevi kot štab OF za topliško doliko opravljati dobro leto — za začetni razmah osvobodilnega boja zelo usodno — dokler spomladi 1942 niso Jožeta in Lojzeta Italijani le osumili sodelovanja s partizani ter ju poslali v internacijo. Iz nje se je slednji zastran mladoletnosti kmalu rešil in nato v Ljubljani, kakor brat Viktor, sodeloval z OF — ko je med drugim po spisku raznašal denarne podpore družinam partizanov, ga je doletelo, da jo je prinašal tudi moji družini... Jožeta pa so prevzeli po italijanski kapitulaciji Nemci ter ga premestili v taborišče Auschwitz, kjer je kot organizator KP dočakal svobodo in si z nepretrganim političnim delom zaslužil spomenico 1941. Mati in hči, ki sta ostali sami doma sta tam vse do konca vojne aktivno delovali za našo stvar ter vzdrževali važno in zaupno javko

med našimi najvišjimi političnimi in vojaškimi voditelji, tako tistimi, ki so bili v Rogu, kot onimi, ki so bili na terenu ali celo v Ljubljani.

Po roški ofenzivi sta odšla France in Gust v zaščitno četo Glavnega štaba, kjer je bil slednji ranjen ter je odšel v podstanišsko partizansko bolnišnico. Ko je okreval, so ga tam zadržali za graditelja novih bolniških in drugih objektov, zraven pa je opravljal še vrsto funkcij. France je postal komandir te zaščitne čete in to ostal do avgusta 1943, ko je šel v zaščitno četo pri CK KPS, se pravi, za osebnega spremljevalca naših najvišjih političnih voditeljev, ki jim je s svojo požrtvovalnostjo, izredno hrabrostjo in pretkanostjo večkrat reševal življenja.

Tudi po osvoboditvi sta ostala Gust in France nekaj časa kot oficirja JLA v vojaški službi, a oba je kmalu zvleklo spet tja, kjer sta v življenju največ preživela: odšla sta — za zadnja leta pred upokojitvijo — spet v roške gozdove, tokrat kot državna lovca.

Za konec velja povedati, da je France tu po osvoboditvi poklonil Boris Kidrič v zahvalo lovsko puško s posvetilom na srebrni ploščici. Njegovega pogreba, kjer so mu bile izkazane vojaške časti, so se udeležili tudi tovariši Franc Leskošek-Luka, Miha Marinko, Ivan Maček-Matiha in številni drugi bojni tovariši.

STANE SKRABAR-BRASKAR

dobro je, če veste

RES UČINKOVITO ZDRAVILO

PROTI NADUHI? V Srbiji so se zadnje čase zdravniki razdelili v dva tabora; alergolog, to je raziskovalec bolezni ali odpora človeškega organizma proti nekaterim dražljivim snovem, primarij dr. Vlastimir Djordjević, upravnik otroške bolnišnice v Cavtatu, zdravi bolnike, otroke, obolele za alergično astmo (naduho) z gamaglobulinom, izvlečkom iz krvi. Te vrste zdravilo so uporabljali nekateri zdravniki že poprej, a z dvomljivim uspehom. Akademik dr. Danilović je glede na zdravljenje z gamaglobulinom izjavil, da so se jugoslovanski alergologi na znanstvenem zboru izrekli soglasno proti uporabi gamaglobulina. Po njegovem mnenju bi dr. Djordjević smel uporabljati gamaglobulin le pri bolnikih, ki bi se strinjali z uporabo tega zdravila. Dr. Djordjević pa zatrjuje, da zelo uspešno zdravi z gamaglobulinom astmo, toda njegovo zdravilo se bistveno razlikuje od gamaglobulina, ki je bil doslej v uporabi. Poprej so gamaglobulin pridobivali iz mešanice različnih krvnih skupin, medtem ko ga Djordjević pridobiva posebej iz vsake posamezne krvne skupine. Prav temu pripisuje, da je njegovo zdravilo učinkovito.

KONČALI SO VSA CELA PRI GLAVNIH ZGRADBAH VELIKE ELEKTRARNE NA DJERDAPU. Delo je trajalo sedem let. Med drugim so porabili poldrugi milijon kubičnih metrov betona. Zadnja gradbena dela so končali pri ladijski splavnici, tako da je poslej omogočen reden promet skozi velikanski elektrarniški jez. Popolnoma so gotova dela v strojnici, v veliki dvorani z generatorji. Zdaj sestavljajo zadnji, to je šesti generator na jugoslovanski strani elektrarne. Zgraditev te elektrarne je tako veliko delo, da ga primerjajo celo s Suškim prekopom ali z velikim elektrarniškim jezem na Nilu v Egiptu (asuanski jez). Tako so morali izkopati nad 11 milijonov kubičnih metrov zemlje v donavski strugi. Železobetonskega železa so porabili 70.000 ton.

»VARNI AVTOMOBIL« JE ŽE NA PRAGU; kaže, da bodo najprej uvedli v Ameriki avtomobile s predpisanimi, precej zanesljivimi varnostnimi napravami, boljšimi od dosedanjih varnostnih pasov. V ta namen je že dobro preskušena zračna blazina, vreča, ki se avtomatično v trenutku napolni pri trčenju vozila in zavaruje potnike ne le pri prednjih, marveč tudi na zadnjih sedežih. Varnostne naprave, ki jih bodo morala imeti vsa motorna vozila, bodo postopoma uvedli v prihodnjih letih. Na mah ni mogoče predpisati uvedbe varnostnih naprav, zlasti še, ker bi jih ne mogli že zdaj dovolj izdelati. Večja varnost v avtomobilskem prometu pa seveda ne bo zastoj. Tako je zdaj tudi v evropskih državah, npr. v Nemčiji, prav to največja ovira, da niso že predpisane primerne varnostne naprave. V Nemčiji računajo, da se bodo zaradi tega osebnih avtomobilov podražili za petino.

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIZOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pretlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRILOG — belokranjski »materž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi štrukliji, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

OBISK V MARIBORU BO USPEŠEN, če boste obiskali lepo urejeno in bogato založeno novo blagovnico

zanja maribor

KUIK GLAVNI TRG

Devetkrat ranjen, dvakrat ujet

Včasih, ko je še hodil v šolo, smo ga klicali Jernusov Ivan. Zdaj ga kličejo za Janeza, piše se Mlakar, najbolj znan pa je pod imenom Stancar. Hišico si je naredil blizu Pudo, nekako tam, kjer je svoje dni stala »baraka« Doma svobode, na tablici pa piše »Pudob 43«. V gostilni ali drugod, kadar zaide v družbo, razdere marsikatero pikro. Odgovora dolžan ne ostane nikomur. Najbolj ima v želodcu tiste, ki bi dandanes, ko več ne poka in ko več ne frčijo krogle in mine po zraku, radi prikazali, da se je osvobodilni boj z njimi začel in nehal, in tiste, ki znajo na račun drugih in na račun skupnosti zmeraj izveči osebne koristi. Skratka, Janez Mlakar je živa vest. O njem krožijo mnoge anekdote. Najbolj znani sta tisti o dveh milicnikih v križišču in tista o kamenju. Naj ju zapišem! Nekoč sta v križišču stala in klepetala dva milicnika; eden je Janezu kazal hrbet, drugi pa bočno stran. Janez, ki je vozil tovorni avto, ne bodi len zapelje kar skozi križišče, čeprav je vedel, da ne bi smel. Potem se je razvil zanimiv pogovor o cestnoprometnih predpisih, ki ga je Janez takole zabelil: »Te, te boga, kaj pa jaz vem, katerega naj ubogam, ko pa kažeta vsak v svojo smer...« In nista ga mogla kaznovati. Ko pa je bil Janez še traktorist pri obdelovalni zadrugi v gradu Snežnik, je šel nekoč k upravniku vprašati, kaj naj dela, ker gre dež. Upravnik, mož, ki je delovno disciplino gojil s posebno vnmemo in s pisarne ven, je ukazal: »Danes boste pa kamenje vozili!!!« Janez je ubogal, zapregel prikolico, delavke in delavci so naložili kamenja in potem jim je Janez velel, naj še sami sedejo gor. Nato je začel voziti v krog okoli grajske pristave. Ko so prevzeli že mnogo krogov, se upravnik le prikaže iz pisarne in vpraša, zakaj se vozijo. »Te, te boga,« je odgovoril Janez, »vsaj niste nič povedali, kam naj vozim kamenje...«

Pustimo šale, čeprav so iz njih očite Janezova bistroumnost, duhovitost in navihanost. Tako s plitvo pametjo bi si jih

Janez Mlakar kot st. vodnik 17. maja 1945

utegnili razlagati pogrešno. Povrnimo se raje v usodne dni, ko so o ljudeh in njihovih značajih govorila dejanja!

Janez Mlakar se je rodil 4. aprila 1925 v Nadlesku, vasi, ki je veljala za trdnjavo klerikalcev. Med svojimi vrstniki je bil najmlajši, a se vseeno ni pustil ustrahovati. Potem pa so ga dobili v roke Italijani. Menda je bilo to 3. maja 1942. In so mu jih naložili, kakor so imeli navado, če so dobili v pest koga, ki se ga več niso bali. Čez dva dni je bil Janez že v Smrekovcih, kjer je bilo taborišče partizanskega bataljona Miloša Zidanška.

»Mene ni nihče organiziral!« Šel sem zato, ker nisem maral Italijanov. V Smrekovce pa me je vodil Hajcarjev Viktor...« Janez Mlakar je takrat komaj dopolnil sedemnajsto leto, a je bil tako majhen, da mu jih ne bi prisodil petnajst. Bil je eden prvih partizanov iz Loške doline in eden od treh, ki so šli iz Nadleska k partizanom leta 1942. Druga dva sta bila Rudolf Butala in Lojze Mulc.

Kaj je Janez doživljal v bataljonu Miloša Zidanška, bomo preskočili, zakaj dovolj bo za brati, če opišemo nekatere njegove partizanske mejnike.

Po italijanski ofenzivi na Notranjskem, ko je bil v Loškem odredu, so za odhod na Primorsko odbrali same prostovoljce. Javil se je tudi Janez. Hoteli so ga zavrniti, a politični komisar Aljoša je razsodil: »Če se je javil prostovoljno, potem naj gre, tudi če je premlad...«

In je šel skupaj s samimi prostovoljci. Ti prostovoljci so bili cvet notranjskih partizanov in predstavljali so veliko spodbudo za nadaljnji razmah partizanstva na Primorskem, čeprav nekateri danes zbu-

jajo nejevoljo, ker bi pomen velike pomoči Notranjcev osvobodilnemu gibanju na Primorskem radi zanikali. To boli tudi Janeza. Na Primorsko so odšli 23. oktobra 1942. Ob reorganizaciji v taborišču bataljona »Simona Gregorčiča« pri Branici je Janez prišel v 1. četo Tolminskega ali 2. bataljona Soškega odreda.

1. novembra 1942 sem breidel in pival čez Sočo, pa so nas napadli Italijani iz zasede. Padli so štirje, med njimi oba Bečanova, Frane Maslo-Ludvik in Edvin Maslo-Stojan, utopili so se trije, 13 pa nas je ušlo. Tekli smo nagi po snegu. Naša četa bi morala takrat iti v Brda.

Kot sem zasledil v dokumentih, so jih tedaj Italijani napadli iz vasi Log in Tolminski Lom, na pohodu pa je bilo 18 tovarišev, ki sta jih spremljala Tone Sraj-Aljoša in Milan Perc Maks.

»Potem so nas na Šentviški gori napadli Italijani in takrat sem padel 38 metrov globoko v prepad. Dva moja tovariša sta se pri tem ubila, dva pa sva se s pomočjo neke ženske rešila...«

Najbrž se je to zgodilo 13. novembra 1942, ko so Italijani napadli taborišče v bližini Obloškega vrha; takrat je padel tudi v nogo ranjeni Jernej Arko-Črt.

Janez nato pripoveduje o napadu na karabinjersko in vojaško postojanko Zakriž pri Cerknem, ki sta jo zavzeli 1. in 4. četa 2. bataljona soškega odreda. To se je zgodilo 26. januarja 1943.

»Po tisti akciji sem bil na Poreznu prvič ranjen od bombe v čelo. Takrat nas je bilo ranjenih več kot deset, enega pa je vrglo v prepad, da se je ubil...«

Janez je šel nato med kurirje. Na Notranjsko je vodil dva transporta Primorcev. Drugi transport so pripeljali na Travnico goro neposredno po veliki zmagi Gubčeve in Cankarjeve brigade v Jelenovem žlebu, 26. 3. 1943. Janez je šel iskat padle italijanske vojake, da bi prišel do obutve. In res je našel enega z lepimi škornji. Zgrabil ga je, da bi ga sezul. Lah pa se je le potuhnil in med sezuvanjem Janeza z bajonetom zabodel pod desno pleče.

Janez je nato prišel v Tomšičevo brigado. Potem je bil pri Litiji hudo ranjen v nogo. Verjetno je bilo to 5. junija 1943 pri napadu na Osredok in Javorje. Zdravil se je v partizanski bolnišnici »Vinica« na Kočevskem. Ko je ozdravel, se je na Maverlenu spet vključil v brigado ter se v spremstvu gorske havbice udeležil napada na Žužemberk 24. julija 1943. Po treh granatah topniške priprave je planil v naskok, a ga je granata pokosila. Spet so ga odnesli v »Vinico«. Pa se je kmalu pozdravil. Toda prvi dan po prihodu v brigado v začetku septembra 1943 je bil spet ranjen, menda v borbah na Mačkovcu. Preneli so ga v partizansko bolnišnico pod Snežnikom.

»Nazadnje sem bil ranjen marca 1945 na Baču. Skupaj sem bil devetkrat laže in huje ranjen, dvakrat pa so me Nemci držali...«

Po kapitulaciji Italije, ko je bil spet zdrav, je prišel za kurirja v štab 14. divizije. Tu je nekaj časa spremljal kulturniško skupino, ko je šla gostovat v 15. divizijo na Dolenjsko. V nemški ofenzivi je vodil bataljone proti Pivki in hoteli ponje. Pri tem je popolnoma opešal in komaj ostal živ. Nato so ga dodelili k izpostavi VOS, ki je bila pri Porokovih na Lazah ob Cerkniškem jezeru. Potem so se premaknili k Špeharjevim na Škrlji (zaselek vasi Dane). Od tod je moral 24. decembra 1943 v patrolo.

»Šel je z mano še neki Brezec iz Begunj pri Cerknici, ki je kasneje padel pri Novi Stifiti pri Sodražici. Bil je mlad, močan, skoraj dva metra visok in je nosil čevlje številka 46. Šla sva na Klance in tam okoli. Vse sva prehodila, a nikje sledu o sovražniku. Potem sva šla k Medvedu pri Varhu, da se malo pogrejeva. Jaz sem suknjo obesil, da se posušim. Komaj se dobro slečem, me že držita dva Švaba. Nista pa Švaba videla Brezca, ki je bil za vrati. Ta je tako mahnil enega po čeladi, da se je zlomilo kopito, drugega pa je kar s cevjo čez križ. Švaba sta se potem kar točila po stopnicah, ker so jima odpovedale noge. Nato sva vrgla bombe in skočila skozi okno. Ker pa je bil Brezec pozabil puško, sva morala nazaj ponjo. Potem sva bežala. Jaz sem imel usnjen pilotski suknjič in so me hoteli ujeti živga. Do Markovca sva še večkrat naletela na Nemce, a sva jo srečno odnesla. Enajst pa deset minut so me držali, poldne je zvonilo, ko sva bila že na Vrh pri Podgori...«

Podobno srečo je imel Janez neko noč v Hrbljanah. Pustil je mitraljez pri številniku in šel na stran. Ko je prišel nazaj, so ga zgrabili. V metezu pa se je dokopal do mitraljeza in v zmešnjavi odnesel še nemškega.

S takimi in podobnimi junaštvii si je Janez Mlakar prislužil čin podporočnika. FRANCIS STRLE

Mesto ponoči ni spalo.

Težki avtomobili so do jutra vozili po cestah. Ustavljali so se pred hišami, ne pred vsako, samo pred nekaterimi, pesti so udarile po vratih, potem pa je hrup napolnil stanovanje in včasih je segel na ulico ženski ali otroški jok.

Mesto ponoči ni spalo, zjutraj pa je bilo utrujeno, prestrašeno in vznemirjeno.

»Most čez Bistrico so zažgali,« je šepnil sosed sosedu.

»Kdo?«

Sosed je samo skomignil z rameni.

»Dva so Nemci ubili,« je šepnil.

»Koga?«

Pa je spet samo zmignil z rameni.

»Precej so jih zaprli.«

Tudi Kovača so odpeljali. Pa pe-

ka. Pa Dalmatinca.

»Kaj bo iz tega, gospod Firm?«

je vprašala Petrova mama.

Tajnik je snel naočnike, jo pogledal in dejal:

»Kaj pa naj bi bilo?«

»Ljudi zapirajo...«

Firm je potegnil robec iz naprsnega žepa in pričel čistiti naočnike.

Dolgo je brisal stekla, dvakrat je pogledal skozenje proti luči, preden je spregovoril.

»Tisti, ki so se upirali, so zmerom končali v zaporu,« je dejal.

Petrova mama ni vedela kaj odgovoriti, samo vzdihnila je, Firm pa si je spet nataknil naočnike in dodal:

»Pazite na svojega moža, draga gospa!«

»Na moža?« se je ustrašila Petrova mama.

»Na moža,« je pritrdil Firm. »Da se ne bo kam zapletel. Nemci ljudem iz Krvave vasi prav nič ne zapajo. Toliko vam lahko povem. Že pred vojno ste zmeraj poslušali kakšne hujskače. Pa tisti pevski zbor. Kaj vse se je skrivalo za njim.«

»Naš je zmerom skrbel samo za hišo.«

»Vem,« je rekel gospod Firm.

»Saj boste rekli besedo zanj...«

če bi... če bi se kaj zgodilo?«

Gospod Firm se je nasmehnil, dvignil roke in dejal:

»Samo občinski tajnik sem, o teh stvarih pa odloča gestapo.«

Peter je stal na stopnicah in poslušal, okleval je, nazadnje je pa le vprašal:

»Kaj pa bodo z njimi?«

Firm ga je presenečeno pogledal.

»S kom?«

»S Kovačem, s Pernetom... s tistimi, ki so jih zaprli.«

»Kaj te pa to briga?« je rekel Firm.

»Samo vprašal sem.«

Firm je zmajal z glavo.

»Brigaj se za svoje stvari, fant!«

je rekel. »Da bo kdaj kaj iz tebe.«

Potem se je obrnil k mami:

»Ste ga slišali? Ta bo vtaknil svoj nos natanko tja, kamor ga ne sme. Pazite tudi na sina, ne samo na moža!«

»Saj!« je vzdihnila mama in očito joče pogledala fanta.

Peter je tisto jutro mislil samo na Neli.

Gotovo jo skrbi za očeta, si je rekel.

Iskal jo je v pekariji, toda prodajalna je bila zaprta; iskal jo je na kopališču, pa nobene od pekovi deklet ni bilo tam; iskal jo je po ulicah, vse mesto je obšel, a je ni nikjer srečal. V širokem loku se je bližal Stari pošti, potem pa je zavil v ozko ulico. Pred Pernetovim vratom se je ustavil, se z obema rokama naslonil na ograjo in se oziral v okna. Za nič na svetu bi ne bil

Ivo Zorman:

Peter in Neli

odrinil vrat, za nič na svetu bi ne bil stopil na vrt.

Zagledal je malo Andrejko, ki je vlačila na vrvi lepenkasto škatlo po vrtni stezi, in vprašal:

»Se danes ne pojdete nič kopat?«

»Nič,« je rekla Andrejka.

Pa se še ozrla ni od svoje škatle.

»Seveda,« je prikimal Peter.

Potem ni vedel, kaj naj še reče,

in spet se je začel ozirati po oknih.

»Mamice ni doma... pa Majde ni doma...« je začela Andrejka.

Morda tudi Neli ni, si je rekel Peter.

Takrat pa so se odprla vrata in na prag je stopila Neli.

»Kaj počneš, Andrejka?« je rekla.

Šele potem se je obrnila k ograji in vprašala:

»Nisi na kopališču?«

»Oh, ne,« je rekel Peter.

»Stopi noter!«

»Ne bom,« je rekel Peter.

Pa mu je bilo že naslednji trenutek žal, da je odklonil vabilo. Prestopil je in potlej, ko je videl, da poskuša Neli odpreti iamo za smeti, priskočil in se ponudil:

»Naj ti pomagam!«

Stal je tam na drugi strani ograje. Prijel je za pokrov, a ga je spet spustil. Neli ga je hotela samo naravnati.

»V Neptunu praznijo bazen,« je rekel.

Vsak petek so v kopališču čistili bazen. Peter se je na glavo pognal v kalno vodo, poiskal čep in ga izvlekel, potem pa so plavalci okoli vrtinca, ki ga je delala odtokaioča voda, in pustili, da jih je vlekel k odtočnemu jašku.

To pot je moral Miha nekoga drugega poslati po čep. Ko je Peter omenil Neli, da čistijo bazen, s tem ni povedal natanko tistega, kar je imel v mislih. Nemara bi vsega niti ne bil znal povedati. Mislil je na vse tiste poletne petke, ki jih je preživel v Neptunu. Mislil je na prijatelje, ki so se tako čudno razšli. Mislil je na nekaj, kar je bilo toliko let tako pomembno, pa je sedaj izginilo.

Neli ga je vseeno razumela.

»Bazen praznijo,« je rekla. »Pa te ni zraven...«

»Nikoli več me ne bo zraven.«

Zavila je okoli vogala in sedla na klop pod bežgom, Peter pa je stopil za njo in prisedel.

»Mami in Majda sta šli na gesta-po, nesli sta nekaj hrane, nekaj obleke...« je rekla Neli.

»Seveda.«

»Prišli so ponoči in mudilo se jim je, da se ati še obleči ni mogel, kakor bi bil rad.«

Neli je bržkone dosti jokala, ker je imela oči še zmerom rdeče obrobene. Ko je omenila očeta, jo je spet premagalo, da je zahlipala, a je požrla solze in umolknila.

»Kaj pa so hoteli?« je vprašal Peter.

»Ne vem. Atija so odgnali... Po-

tem so skoraj do jutra ostali v hiši.

Vse so preiskali, potem pa so jih metali na tla. Strašno so pustili za seboj.«

»Najbrž so kaj iskali...«

»Najbrž,« je vzdihnila Neli. »Am-

pak kaj?«

Spet je zahlipala in potem je po-

vedala skozi solze:

»Atija so topli. Videla sem, ka-

ko... kako so ga suvali... kako so

ga pehali po stopnicah.«

»Saj ga bodo izpustili,« je rekel Peter.

Nič drugega ni vedel povedati v

tolažbo. Prijel jo je za roko in ji

rekel:

»Boš videla, da ga bodo izpustili.«

Neli pa je še huje zajokala.

»Kako so ga... pehali...« je za-

hlipala.

Stisnila je Petru roko in se pre-

pustila solzam. Še nikoli ni tako

zelo potrebovala nekoga, da bi mu

potožila. Tale fant pa jo je znal po-

slušati, znal ji je odvzeti vsaj nekaj

gorja.

samo za mlade

Pred 30. leti

Ob trideseti obletnici II. tržaškega procesa smo na naši šoli priredili spominsko slovesnost ter medse povabili tudi tri udeležence tega zloglasnega sodnega procesa: Vladimira Dujmoviča, Franca Slugo (ki se zaradi bolezni našemu vabilu ni mogel odzvati) in Jakoba Dolenca.

O spominih na tiste dni je spregovoril tovariš Vladimir Dujmovič:

— Kot veste, je bil leta 1918 del Slovenije in Hrvaške priključen Italiji. Takrat je na tem ozemlju živel 650.000 Slovencev in Hrvatov, ki so jih Italijani hoteli poitalijančiti. V šole so za vse obvezno uvedli svoj jezik ter našo mladino učili sovraštva do rodne jezika in matične domovine. To je narekovala zloglasna šolska reforma ali fašizacija šol. Leta 1920 je fašistična udarna skupina zažgala slovenski narodni dom v Trstu, kjer je bil sedež slovenske kulture, posebno tiska. S tem dejanjem je bilo ob svoje shajališče in slovensko kulturno središče tudi vse predmestje Trsta, Barokovlje in Sv. Ivan... To pa ni bilo edino teroristično dejanje, saj je postajalo zatiranje in zapostavljanje Slovencev iz dneva v dan hujše. Toda naši ljudje niso mirovali, začeli so se organizirati po takojmenovanih trojkah in razne akcije proti sovražniku so bile čedalje pogostejše. Italijani so upornike lovili, jih zapirali in jim sodili. Ko je bil izdan zakon

VOD MEDVEDKOV IZ DRUŽINE »SREČNA MLADOST«

Partizanski odred

Taborniški odred Janka Premrla-Vojka deluje v Divači že trinajsto leto. To je čas aktivnega udejstvovanja našega odreda v okviru slovenske taborniške organizacije. Življenje in delo mladih tabornikov je tesno povezano z vseljudsko obrambo in tudi v tem pogledu odigrava pomembno vlogo. Zato bi rad predstavil tabornika in njegovo organizacijo tistim ki so o taborništvu že slišali, a ne vedo, s čim se tabornik pravzaprav ukvarja in kaj ta organizacija pomeni za našo vseljudsko obrambo.

Sem aktivni član taborniškega odreda v Divači, ki je zaradi svoje marljivosti dobil stalni naziv »Partizanski odred«. Danes šteje naš odred etinštirideset medvedkov in čebelic. To so najmlajši člani taborniške organizacije od sedme ga do dvanajstega leta starosti. Njihovo delo poteka v štirih vodih, ki so osnovne enote družine »Srečna mladost«. Medvedki in čebelice se enkrat tedensko sestajajo na vodovih sestankih; na njih se pripravljajo za izpite, ki jim v taborniškem jeziku pravimo večšine in preizkušnje. Kaj pomenijo te večšine za mladega človeka in našo družbo, boste nalažje dojemali, če vam jih nekaj naštejemo: plavanje, smučanje, prenašanje, pošte, kuhanje itd. Preizkušnje se vrstijo od prve do tretje stopnje, in vsaka je zahtevnejša. Včasih je bilo opravljanje izpitov nekako šolsko v obliki pravih izpitov. Danes te preizkušnje priznava vodnik — starejši tabornik, ki je vodja skupine medvedkov in čebelic. Ko spozna, da je kdo od članov voda ali več članov došlo in obvladalo program, ki ga zahteva določena preizkušnja, jim v člansko izkaznico vpiše opravljeni izpit. Vodovi sestanki pa so le del dejavnosti v družini. Vsako leto sodelujejo medvedki in čebelice v mnogobojnih občinskega, področnega in reubliškega merila. Na teh tekmovanjih se najmlajši člani te organizacije pomerijo med seboj v raznih spretnostih, kot so: premagovanje ovir, kurjenje ognja, lov na lisico ter v raznih športnih igrah. V zimskem času se na zimovanju učijo prvih korakov na smučeh, prve pomoči in re-

ševanja v gorah. Poleti pa je taborjenje najlepše plačilo za celoletni trud. To je čas, ko mladi taborniki najdejo v naselju šotorov ob morju ali na planinah prijetno razvedrilo. Spoznavajo lepoto narave, ki je s taborništvom tesno povezana, sklepajo nova poznanstva in trajna prijateljstva. Omenil bi rad tudi sodelovanje na raznih proslavah. Tudi to je aktivnost, na katero smo taborniki zelo ponosni. Lani so prav najmlajši člani naše organizacije poskrbeli za program ob dnevu republike na dan armije pa so obiskali vojake v Sežani ter jih razvedrili s pristrčnim programom.

Poleg družine »Srečna mladost« je v našem taborniškem odredu tudi četa »Stražnih ognjev«, ki šteje šestindvajset članov. To so taborniki od dvanajstega do osemnajstega leta starosti. Razdeljeni so v dva voda. Njihovo delo je slično delu medvedkov in čebelic, vendar primerno starosti. V mnogobojjih se na primer med seboj ne pomerijo v kurjenju ognja, ampak v postavljanju šotorov, orientacijskem pohodu, signalizaciji ter prvi pomoči. Popolnoma upravičena se mi zdi zato trditev, da so taborniki pozneje med najboljšimi in najbolj iznajdljivimi vojaki. Kdo lahko naštel vse spretnosti in izkušnje, ki so se jih naučili! Lep primer za to je primer republiško orientacijsko tekmovanje, ki ga enkrat letno prireja Zveza tabornikov Slovenije. Na tem večdnevem pohodu mora tekmovalna skupina hoditi po nepoznatih terenih s kompasom v roki, prenočevati v bivaku (iz priročnega materiala si ga napravijo sami), kuhati hrano ter reševati razne naloge iz topografije, prirodoslovja, signalizacije in drugih panog. Ob koncu bi vam povedal, da so starejši člani (od osemnajstih let naprej) vključeni v klub »Kraška burja« in da le-ta šteje dvanajdeset tabornikov.

Upam, da se strinjate z mojo sklepno ugotovitvijo, da je taborniška organizacija za mladega človeka zelo koristna in pomembna tudi za našo vseljudsko obrambo.

ZDENKO ŠKRILJ

Bombe

Na vzhodu se je že začelo svitati in rdečkasta zarja je počasi, a vztrajno preganjala temno nebo. Pri nas doma nismo imeli več kaj jesti. Le v zidnici je bila še vreča moke. Mati se je odločila, da gre ponjo. Odpravila se je v megleno jutro. Malo jo je bilo strah, saj je tam doli čedalje bolj pokalo. Slišati je bilo, da napadajo Pleterje. A vendar je odšla, saj so jo priganjala lačna usta njenih najdražnjih.

Medtem se je zdanilo

Bil sem na seniku in pripravljajl krmo za živino. Nenadoma sem zaslišal brnenje letal. Kmalu sta se prikazali dve letali. Nekajkrat sta preleteli Pleterje in se potem obrnili proti naši vasi. Kmalu zatem sta že bili nad prvimi hišami, nad našo in sosedovo. Eno je krožilo nad okolico in z mitraljezi klestilo po sadovjaki in njivah. Drugo pa se je strmo spustilo nad naš senik. Prva bomba je padla v bližino in ni zadela cilja. Drugič je letalec bolje meril in bomba je poškodovala desno stran senika. Tretja je padla na listnik, ki ga je z groznim hrupom odneslo skoraj na sosedov vrt. Stisnil sem se v kot in trepetal od strahu. Od daleč sem pogledal skozi okno in videl, kako sta se letali na koncu vasi srečali in odleteli proti obzorju. Hitro, kakor sta prišli, sta tudi izginili. Za seboj sta pustili razdejanje in jok. Med ranjenimi je bila tudi moja sestra Mici.

Po pripovedovanju očeta napisal

FRANC BRDIK

Proslava ob dnevu JLA

Dne 21. decembra so šli učenci osnovnih šol iz Slovenske Bistrice, Poljčan, Smartnega, Tinja, Makol, s Črešnjevca, iz Oplotnice, Spodnje Polskave in Laporja kot predstavniki pionirskih organizacij v slovenjebistriško garnizijo, da bi vojakom čestitali za njihov praznik. Povabljeni so bili tudi učenci, ki so napisali najboljše sestavke o vojakihi naši armadi. Vojaki so nam razkazali vojašnico in se z nami zadržali nekaj časa tudi v prijetnem pogovoru. Potem nas je komandant garnizona podpolkovnik Vlakjo Pavlovič popremil v dom JLA. Tu nas je prijazni komandant še enkrat pozdravil in se nam zahvalil za obisk, predstavniki posameznih šol pa so mu izročili darila in čestitali za praznik. Po pristrčnem in kratkem kulturnem programu ter podelitvi nagrad avtorjem najboljših spisov smo bili predstavniki šol tudi pogoščeni.

Za prijetno doživetje se gostiteljem najlepše zahvaljujemo!

VESNA VREŠ

TV-15 za mladino

o zaščiti države, so italijansko poseono sodišče preselili v Pulj, kjer so sodili Vladimiru Gortanu, pozneje pa v Trst, kjer je bilo več procesov proti zavednim Slovincem. Na drugem tržaškem procesu, ki je bil od 2. do 15. decembra 1941, so na smrt obsodili in pozneje na open-skem strelišču ustrelili: Viktorja Bobka, Ivana Ivančiča, Simona Kosa, Pinka Tomaziča in Ivana Vadrnala.

Potem nam je tovariš Dujmovič povedal, kako in kdaj je prišel iz zapore:

— Po kapitulaciji Italije smo zaporniki sklenili, da se zberemo v skupine z namenom, da bomo laže in varneje zapustili taborišče. Ker so taborišče medtem prevzeli Nemci, se je naš odhod precej zavlekel. No, končno je le napočilo tisto jutro, ko sva s tovarišem zasišla tudi svoji številki. Odhitela sva na komando, kjer so nama povedali, da lahko greva. Ta srečni datum je bil 21. januar 1944.

ILONKA ČELHAR

kramljanje

Spoštovano uredništvo!

Pionirji osnovne šole Prevole vas prosimo, da na mladinski strani »TV-15« objavite tale sestavek:

Več tednov se že pripravljamo na prihod dedka Mraza. Eni se učijo igrice, drugi recitacije, nekateri pa pridno hodimo k pevskim vajam. Dela imamo res veliko, saj hočemo dedku Mrazu in gostom pripraviti pester kulturni program.

Povedali bi vam tudi radi, da so nas pred dnevi obiskali naši stari znanci in dobri prijatelji: predstavniki komunalnega podjetja »Vodovoda« iz Novega mesta in nekdanji borci 1. SAB iz Ljubljane ter nam darovali primerna denarna sredstva, ki nam bodo omogočila novoletno obdaritev vseh naših otrok. Podjetje »Zito« iz Ljubljane pa nam je poklonilo več praktičnih daril. Vsem se

iskreno zahvaljujemo in jim želimo v novem letu veliko uspehov.

Veste, letošnji dedek Mraz bo poseben mikaven, saj bo poleg sladkarij slehernemu otroku iz našega kraja (tudi predšolskim) prinesel lepo knjigo. Za boljše počutje smo dedku Mrazu v čast okrasili šolo z jelkami. Na novoletno veselje, ki bo 30. decembra ob 10. uri dopoldne, vabimo vse otroke, pa mamice in očke ter druge občane.

Vsem, prav vsem ljudem želimo veselo novo leto, posebno pa članom vaše uredništva.

PIONIRJI IZ PREVOL

Dragi pionirji!

V potrditev, da prispevek ni romal v koš, ga objavljam danes. Prejela sem ga šele v sredo (tisto pred novim letom seveda), na uredniški mizi pa bi moral biti že kar v ponedeljek dopoldne. Pričana sem, da zaradi tega obisk pri-

reditve dedku Mrazu v čast v Prevolah ni bil nič manjši. Po pisemcu sodeč, je nanjo dovolj zgovorno vabila okrašena šola in tudi vaših skrbnih priprav ni bilo moč kar tako skriti. Oglasite se še kdaj in hvala za iskrene želje.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Draga Milena!

Že je konec leta tu. Spet se oglašam (malo pozno, kajne?), in to s poročilom o proslavi dneva JLA. Tudi jaz sem napisala spis v počastitev tridesete obletnice naše armade in bila med nagrajenimi. To je že druga knjiga, ki sem jo prejela v zahvalo za sodelovanje od tukajšnjega garnizona. Res sem je bila vesela.

Tudi na vas, tovarišica Milena, nisem pozabila. Časa mi primanjkuje, to je vse! Šestnajstega decembra je bil v Slovenski Bistrici Veseli tobogan, televizija pa ga bo predvajala v četrtek pred no-

vim letom. Bistričani nestrno pričakujejo te oddaje. Zanima nas, kako smo se odrezali. Če jo boste gledali, boste morda med nastopajočimi spoznali tudi vašo neredno sodelavko, ki vam želi mnogo sreče v novem letu.

Ob koncu bi vas prosila še za naslov Alenke, pisala bi ji rada, a sem ga izgubila.

Prejmite lep pozdrav!

VESNA VREŠ, Izselseniška 6,
p. Slovenska Bistrica

Draga Vesna!

Pošleš mi nekaj vrstic o proslavi dneva JLA, a nagrajeni spis skrbno čuvam... Brž ga prepiši in pošli, potem ti bom pa povedala, kako ste se Bistričani odrezali v tisti televizijski oddaji pred novim letom Alenki piši v Grosuplje na Stransko pot III, vesela bo tvojega pisemca.

Lepo pozdravljena!

MILENA

ZAVORA ZA POTOVANJA

Po devalvaciji dinarja in zadnjem odluku ZIS — o razveljavitvi pravice do nakupa 32 dolarjev za zasebna potovanja v tujino — je pričakovati, da bo precej manj Jugoslovancev potovalo v tujino iz turističnih ali kakih drugih razlogov.

Po podatkih zveznega sekretariata za notranje zadeve je od januarja do konca septembra potovalo čez mejo 9.097.000 Jugoslovancev, do konca oktobra pa so naši državljani dvignili v bankah 51,1 milijona dolarja.

DELO — 5. I. 1972

»Saj smo vendar vsi enaki...«

ZAČETEK KONCA NAGLEGA RAZVOJA

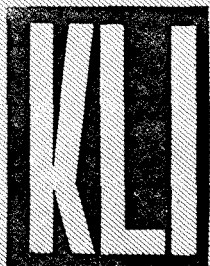
Avtomobilski nagli razvoj, ki je pri nas trajal deset let brez prenehanja, bo letos prav gotovo popustil. To pa pomeni:

Proizvajalci in uvozniki so končno spoznali v zahodni Evropi dobro znano dejstvo, da je mnogo težje avtomobil prodati, kot pa ga izdelati ali uvoziti.

Nacionalna produkcija, prvenstveno »Crvena zastava«, bo morala tudi več izvažati, a to je zelo težko, tako objektivno kot subjektivno v odnosih do Fiat, ki je že izrazil svoje nezadovoljstvo spričo začasnih izvoznih uspehov »Zastave« v dežele Beneluksa.

To perspektivo proizvajalcev avtomobilov in zastopnikov tujih hiš v Jugoslaviji so najavili že tudi nekateri lani doseženi rezultati.

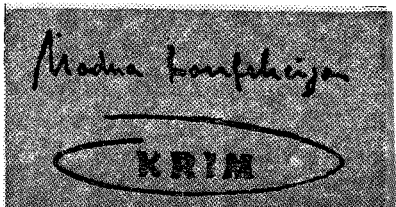
VEČERNE NOVOSTI — 3. I. 1972

LOGATEC

VAM NUDI
KVALITETNA
OKNA
BALKONSKA VRATA
ROLETE

V Ljubljani, Kranju, Celju, Mariboru, Novem mestu, Postojni, Ajdovščini in Piranu

Čudne vrste orožja

(2)

To je bilo sveda težko že zaradi tega, ker je precej balonov prišlo v roke prebivalstva in tudi mrtvih zaradi njih ni manjkalo. Japonci so molku Američanom naselili. Vrhovno poveljstvo je generalu Kusabi očitalo, da akcija ni uspešna. Rekli so mu, da »kljub pazljivemu prebiranju ameriških časopisov in poslušanju radijskih oddaj ni zaslediti nobenega poročila o naših balonih«. Kusaba jim je odvrnil, da Američani o tem hote molčijo. Nekdo od kolegov mu je zabrusil nazaj: »Kar misli si, da Američani lahko prisilijo svoj tisk k molku.« Aprila 1945, ko zavladala na obalah Pacifika sušno obdobje, bi gozdovi prav lahko zagoreli. Toda balonske ofenzive je bilo na srečo konec. Devet tisoč balonov so bili spustili in vsak je bil vreden več kot milijon starih dinarjev. Zaželenega učinka niso dosegli samo zato, ker so jih spuščali v zimskem času, ko so mehko pristajali v snegu.

Že prej so iznašli »steklenico Molotov«, napolnjena z neko zelo gosto in lahko gorljivo tekočino, ki jo je vžgal detonator, ko se je dotaknil tankove površine. Gosta zažigalna snov je pronicala skozi špranje in vdirla v notranjost. Tako so onesposobili za boj lepo število tankov. Teh steklenic pa niso mogli pravočasno dobaviti vsem enotam. Vojski so se znašli in odkrili so novo orožje. Dne 30. septembra 1943 so nemški tanki »panzer III« rinili proti neki severno-ukrajinski vasi. Nenadoma so se proti njim pognali psi. Vsi so bili otovorjeni s krušnjaki. Iznad glave jim je štrlela kovinska paličica. Nemci so oklevali nekaj časa, potem so začeli streljati iz brzostrelk. Eni od živali se je posrečilo, da se je skrila pod tank. Nato je zagrmelo in tank je obstal z odtrgano gosenico. Psi so bili otovorjeni s eksplozivom! Ruski ujetniki so jim kasneje povedali, da so ustanovili poseben oddelek s 108 psi. Živali so imeli zaprte po nekaj dni, potem pa so jim nastavili hrano pod traktorje, ki so počasi vozili preko njih. Po nekaj tednih se živali niso več bale vozil. Ko so jih spustili pred nemškimi tanki, so živali planile k njim, da bi spet našle hrano. Ko se je paličica zadela ob tank, je vžigalnik aktiviral mino. Še precej časa zatem so Nemci pobijali vse pse, kar jih je prišlo pred oči.

Daljinsko upravljana vozila, ki so bila napolnjena z eksplozivom, so dolga desetletja privlačila pozornost vojaških strokovnjakov. Žično upravljano vozilo z eksplozivom je konstruiral že italijanski častnik med prvo svetovno vojno, vendar ga niso nikoli uporabili. Zamisel so uresničili šele Nemci med drugo svetovno vojno. Sprva so jih namenili za odpiranje prehodov čez minka polja in so jih imenovali vozila za demolaranje. Prve je projektiral Borgward leta 1939. Že naslednje leto so začeli praktično preizkušati njegov izum: majhno motorno vozilo, ki je vlekel za seboj napravo za aktiviranje min. Kmalu zatem je isto podjetje zgradilo še večje vozilo, ki pa je bilo izdelano iz armiranega betona. Obe vozili so upravljali brezžično. Potem so prišle v rabo mine, ki so jih lahko sprožili samo težji tanki. Borgwardovi tehniki so zaradi tega izdelali nekakšno transportno vozilo z gosenicami, ki je na brezžično povelje odložilo svoj eksplozivni tovor na odrejeno mesto, nato pa se je umaknilo. Z isto brezžično napravo so lahko sprožili detonator. To orožje se je odlično obneslo za uničevanje utrd, protitankovskih ovir itd. Leta 1942 je iz Borgwardovih tovarn prišlo na bojišče najbolj zanimivo daljinsko upravljano vozilo. To je bil 160 cm dolg in 90 cm visok tank, ki je tehtal nekaj nad 400 kg. Imenovali so ga »goliath«. Prvi tip sta poganjala dva elektromotorja, ki so ju napajali akumulatorji. Eksploziva je nosil 60 kilogramov. V peti izvedbi je eksplozivni tovor tehtal že 100 kg. Prvi primerki so dobivali povelja po žicah, naslednji pa že po radiu in poganjal jih je bencinski motor.

»Goliathov« so izdelali več sto. Uporab-

ljali so jih na vseh bojiščih. Med varšavsko vstajo so uporabili žično upravljani tip. Tudi sovjetski tanki »T-34« in »Stalin« so večkrat naleteli nanje. Ameriški pešaki na sektorju »Utah« v Normandiji so naleteli na mirujoči »goliath«. Niso vedeli, kaj je to. Eden izmed njih je vtaknil vanj ročno bombo in potegnil za žezček. Eksplozivni naboj v malem tanku je uničil, kar je bilo živega naleč naokrog.

»Steklenica Molotov« je bila najcenejša zažigalna bomba.

Vojaški strokovnjaki pa niso ostali zadovoljni z »goliathom«; naprave za brezžično vodenje niso bile kdo ve kako zanesljive. Tovarna motornih koles »Zündapp« je uresničila čisto svojo zamisel. Šlo je za dve in pol tone težak tank »springer« z motorjem Opelovega avtomobila »olympia« (1500 cm³). Opremljen je bil s sedežem za voznika, prevažal pa je 300 kg eksploziva. Voznik ga je ročno upravljal do predvidenega mesta,

nato pa je izstopil in ga vodil s pomočjo žic do objekta, ki ga je bilo treba uničiti. Uporaba tega vozila je bila zelo omejena.

Vprašanje zase so brezžično upravljana letala. Zanimivo je, da so na tem področju dosegli največ praktično uporabnih rezultatov Italijani med zadnjo vojno. Sicer pa tehnika brezžičnega upravljanja letal ni bila nobena novost. Prve poskuse je opravil ameriški tehnik Sperry, ki je znan bolj zaradi navigacijskih aparatov. Kaže, da je bil prvi, ki se mu je posrečilo, da je brezžično vodil letalo in na enak način spustil iz njega bombo. Angleži so s svojih ladij izstreljevali letala brez pilotov, ki so služila za vajo protiletalskim enotam. Tako je italijanskemu generalu Raffaelliju prišlo na misel, da bi letalo natovoril z bombami in ga brez posadke poslal proti britanskim ladjam.

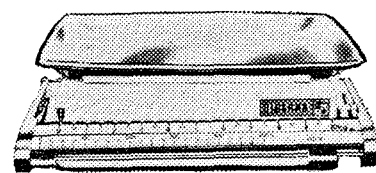
Avgusta leta 1942 je velik angleški konvoj nameraval doseči Malto in severnoafriško obalo. Spremljali sta ga dve letalonosilki. General Raffaelli je menil, da je z njegov poskus nastopil pravi čas. Kot nosilec tovara mu je rabil trimotorni bombnik »S 79«. Upravljal ga je iz trimotornika »cant. Z 1007«. Letali sta bili pripravljena na sardinijskem letališču Villacidro. Prvo letalo je najprej vodil višji narednik Bradi, ki je odskočil s padalom, nato pa je sam general v drugem letalu prevzel brezžično vodenje. Tedaj je konvoj nepričakovano obrnil smer plovbe, razen tega pa se je na oddajniku za upravljanje prežgal kondenzator in »S 79« je letel do nekega alžirskega pogorja. Francoske oblasti so zaman iskale ostanke italijanske posadke.

Kljub neuspehu se je italijansko poveljstvo odločilo, da bo uporabljalo brezžično vodena letala še naprej. Nove nosilce tovara je začela izdelovati tovarna Ambrosini. To so bila enomotorna letala z motorjem »FIAT A. 80« 1000 konjskih moči, ki so nosila dve bombi po 1000 kg. Podvozje se je po odletu odtrgalo in ostalo na tleh. Komandne naprave so bile v lovskem letalu »Macchi 200«. Izdelali so štiri prototipe novih letal brez pilota, tedaj pa je nastopilo premirje 8. septembra 1943. Nameravali so jih uporabiti proti zaveznikom pri Salernu. Letala in načrte so nato uničili. To zamisel so potem izpopolnjevali še Nemci, Japonci in Američani.

Orožje zase je bil tank-metalec plamena. Gorivo je dobival iz prikolice, ki jo je bilo moč odklopiti, brž ko bi se vžgala zaradi morebitnega zadetka. Prva izvedba je bila italijanska (v Severni Afriki). Angleži so uporabili tank »Churchill«, ki so ga v tej izvedbi imenovali »krokodil«. Posebne metalece plamena so Angleži uporabili za obrambo pred lovci »stuka«. Montirali so jih na ladje, dosegli pa so le to, da se nemška letala niso več spuščala tako nizko.

(Nadaljevanje prihodnjic)

brest

791 080
SALON POHIŠTVA CERKNICAkuhinjska
tehtnica

LIBELA-CELJE